។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

សំយុត្តនិកាយេ

ខន្ធវគ្គ-អដ្ឋកថា

១. ខន្ធសំយុត្តំ

១. នកុលបិតុវគ្គោ

១. នកុលបិតុសុត្តវណ្ណនា

១. ខន្ធិយវគ្គស្ស បឋមេ **ភគ្គេសូ**តិ ឯវំនាមកេ ជនបទេ។ **សុសុមារគិរេ**តិ សុសុមារគិរនគរេ។ តស្មិំ កិរ មាបិយមានេ សុសុមារោ សទ្ទមកាសិ, តេនស្ស “សុសុមារគិរ”ន្ត្វេវ នាមំ អកំសុ។ **ភេសកឡាវនេ**តិ ភេសកឡាយ នាម យក្ខិនិយា អធិវុត្ថត្តា ឯវំលទ្ធនាមេ វនេ។ តទេវ មិគគណស្ស អភយត្ថាយ ទិន្នត្តា **មិគទាយោ**តិ វុច្ចតិ។ ភគវា តស្មិំ ជនបទេ តំ នគរំ និស្សាយ តស្មិំ វនសណ្ឌេ វិហរតិ។ **នកុលបិតា**តិ នកុលស្ស នាម ទារកស្ស បិតា។

ជិណ្ណោតិ ជរាជិណ្ណោ។ **វុឌ្ឍោ**តិ វយោវុឌ្ឍោ។ **មហល្លកោ**តិ ជាតិមហល្លកោ។ **អទ្ធគតោ**តិ តិយទ្ធគតោ។ **វយោអនុប្បត្តោ**តិ តេសុ តីសុ អទ្ធេសុ បច្ឆិមវយំ អនុប្បត្តោ។ **អាតុរកាយោ**តិ គិលានកាយោ។ ឥទញ្ហិ សរីរំ សុវណ្ណវណ្ណម្បិ និច្ចបគ្ឃរណដ្ឋេន អាតុរំយេវ នាម ។ វិសេសេន បនស្ស ជរាតុរតា ព្យាធាតុរតា មរណាតុរតាតិ តិស្សោ អាតុរតា ហោន្តិ។ តាសុ កិញ្ចាបិ ឯសោ មហល្លកត្តា ជរាតុរោវ, អភិណ្ហរោគតាយ បនស្ស ព្យាធាតុរតា ឥធ អធិប្បេតា។ **អភិក្ខណាតង្កោ**តិ អភិណ្ហរោគោ និរន្តររោគោ។ **អនិច្ចទស្សាវី**តិ តាយ អាតុរតាយ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ អាគន្តុំ អសក្កោន្តោ កទាចិទេវ ទដ្ឋុំ លភាមិ, ន សព្ពកាលន្តិ អត្ថោ។ **មនោភាវនីយាន**ន្តិ មនវឌ្ឍកានំ ។ យេសុ ហិ ទិដ្ឋេសុ កុសលវសេន ចិត្តំ វឌ្ឍតិ, តេ សារិបុត្តមោគ្គល្លានាទយោ មហាថេរា មនោភាវនីយា នាម។ **អនុសាសតូ**តិ បុនប្បុនំ សាសតុ។ បុរិមញ្ហិ វចនំ ឱវាទោ នាម, អបរាបរំ អនុសាសនី នាម។ ឱតិណ្ណេ វា វត្ថុស្មិំ វចនំ ឱវាទោ នាម, អនោតិណ្ណេ តន្តិវសេន វា បវេណិវសេន វា វុត្តំ អនុសាសនី នាម។ អបិច ឱវាទោតិ វា អនុសាសនីតិ វា អត្ថតោ ឯកមេវ, ព្យញ្ជនមត្តមេវ នានំ។

អាតុរោ ហាយន្តិ អាតុរោ ហិ អយំ, សុវណ្ណវណ្ណោ បិយង្គុសាមោបិ សមានោ និច្ចបគ្ឃរណដ្ឋេន អាតុរោយេវ។ **អណ្ឌភូតោ**តិ អណ្ឌំ វិយ ភូតោ ទុព្ពលោ។ យថា កុក្កុដណ្ឌំ វា មយូរណ្ឌំ វា គេណ្ឌុកំ វិយ គហេត្វា ខិបន្តេន វា បហរន្តេន វា ន សក្កា កីឡិតុំ, តាវទេវ ភិជ្ជតិ, ឯវមយម្បិ កាយោ កណ្ដកេបិ ខាណុកេបិ បក្ខលិតស្ស ភិជ្ជតីតិ អណ្ឌំ វិយ ភូតោតិ អណ្ឌភូតោ។ **បរិយោនទ្ធោ**តិ សុខុមេន ឆវិមត្តេន បរិយោនទ្ធោ។ អណ្ឌញ្ហិ សារតចេន បរិយោនទ្ធំ, តេន ឌំសមកសាទយោ និលីយិត្វាបិ ឆវិំ ឆិន្ទិត្វា យូសំ បគ្ឃរាបេតុំ ន សក្កោន្តិ។ ឥមស្មិំ បន ឆវិំ ឆិន្ទិត្វា យំ ឥច្ឆន្តិ, តំ ករោន្តិ។ ឯវំ សុខុមាយ ឆវិយា បរិយោនទ្ធោ។ **កិមញ្ញត្រ ពាល្យា**តិ ពាលភាវតោ អញ្ញំ កិមត្ថិ? ពាលោយេវ អយន្តិ អត្ថោ។ **តស្មា**តិ យស្មា អយំ កាយោ ឯវរូបោ, តស្មា។

តេនុបសង្កមីតិ រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស ឧបដ្ឋានំ គន្ត្វា អនន្តរំ បរិណាយករតនស្ស ឧបដ្ឋានំ គច្ឆន្តោ រាជបុរិសោ វិយ, សទ្ធម្មចក្កវត្តិស្ស ភគវតោ ឧបដ្ឋានំ គន្ត្វា, អនន្តរំ ធម្មសេនាបតិស្ស អបចិតឹ កាតុកាមោ យេនាយស្មា សារិបុត្តោ, តេនុបសង្កមិ។ **វិប្បសន្នានី**តិ សុដ្ឋុ បសន្នានិ។ **ឥន្ទ្រិយានី**តិ មនច្ឆដ្ឋានិ ឥន្ទ្រិយានិ។ **បរិសុទ្ធោ**តិ និទ្ទោសោ។ **បរិយោទាតោ**តិ តស្សេវ វេវចនំ។ និរុបក្កិលេសតាយេវ ហិ ឯស បរិយោទាតោតិ វុត្តោ, ន សេតភាវេន។ ឯតស្ស ច បរិយោទាតតំ ទិស្វាវ ឥន្ទ្រិយានំ វិប្បសន្នតំ អញ្ញាសិ។ នយគ្គាហបញ្ញា កិរេសា ថេរស្ស។

កថញ្ហិ នោ សិយាតិ កេន ការណេន ន លទ្ធា ភវិស្សតិ? លទ្ធាយេវាតិ អត្ថោ។ ឥមិនា កឹ ទីបេតិ? សត្ថុ វិស្សាសិកភាវំ។ អយំ កិរ សត្ថុ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ បិតិបេមំ, ឧបាសិកា ចស្ស មាតិបេមំ បដិលភតិ។ ឧភោបិ “មម បុត្តោ”តិ សត្ថារំ វទន្តិ។ ភវន្តរគតោ ហិ នេសំ សិនេហោ។ សា កិរ ឧបាសិកា បញ្ច ជាតិសតានិ តថាគតស្ស មាតាវ, សោ ច, គហបតិ, បិតាវ អហោសិ។ បុន បញ្ច ជាតិសតានិ ឧបាសិកា មហាមាតា, ឧបាសកោ មហាបិតា, តថា ចូឡមាតា ចូឡបិតាតិ។ ឯវំ សត្ថា ទិយឌ្ឍអត្តភាវសហស្សំ តេសំយេវ ហត្ថេ

វឌ្ឍិតោ។ តេនេវ តេ យំ នេវ បុត្តស្ស, ន បិតុ សន្តិកេ កថេតុំ សក្កា, តំ សត្ថុ សន្តិកេ និសិន្នា កថេន្តិ។ ឥមិនាយេវ ច ការណេន ភគវា “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ឧបាសកានំ វិស្សាសិកានំ យទិទំ នកុលបិតា គហបតិ, យទិទំ នកុលមាតា គហបតានី”តិ (អ. និ. ១.២៥៧) តេ ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។ ឥតិ សោ ឥមំ វិស្សាសិកភាវំ បកាសេន្តោ **កថញ្ចិ នោ សិយា**តិ អាហ។ **អមតេន អភិសិត្តោ**តិ នស្សិជ អញ្ញំ កិញ្ចិ ឈានំ វា វិបស្សនា វា មគ្គោ វា ផលំ វា “អមតាភិសេកោ”តិ ទដ្ឋព្ពោ, មធុរធម្មទេសនាយេវ បន “អមតាភិសេកោ”តិ វេទិតព្ពោ។ **ទូរតោបី**តិ តិរោរដ្ឋាបិ តិរោជនបទាបិ។

អស្សុតវា បុថុជ្ជនោតិ ឥទំ វុត្តត្ថមេវ។ **អរិយានំ អទស្សាវី**តិអាទីសុ **អរិយា**តិ អារកត្តា កិលេសេហិ, អនយេន ឥរិយនតោ, អយេ ឥរិយនតោ, សទេវកេន ច លោកេន អរណីយតោ ពុទ្ធា ច បច្ចេកពុទ្ធា ច ពុទ្ធសាវកា ច វុច្ចន្តិ។ ពុទ្ធា ឯវ វា ឥធ អរិយា។ យថាហ – “សទេវកេ, ភិក្ខវេ, លោកេ…បេ.… តថាគតោ អរិយោ”តិ វុច្ចតីតិ (សំ. និ. ៥.១០៩៨)។ **សប្បុរិសាន**ន្តិ ឯត្ថ បន បច្ចេកពុទ្ធា តថាគតសាវកា ច សប្បុរិសាតិ វេទិតព្ពា។ តេ ហិ លោកុត្តរគុណយោគេន សោភនា បុរិសាតិ សប្បុរិសា។ សព្ពេវ វា ឯតេ ទ្វេធាបិ វុត្តា។ ពុទ្ធាបិ ហិ អរិយា ច សប្បុរិសា ច, បច្ចេកពុទ្ធា ពុទ្ធសាវកាបិ។ យថាហ –

> “យោ វេ កតញ្ញូ កតវេទិ ធីរោ,
> កល្យាណមិត្តោ ទឡ្ហភត្តិ ច ហោតិ;
> ទុខិតស្ស សក្កច្ច ករោតិ កិច្ចំ,
> តថាវិធំ សប្បុរិសំ វទន្តី”តិ។ (ជា. ២.១៧.៧៨);

“កល្យាណមិត្តោ ទឡ្ហភត្តិ ច ហោតី”តិ ឯត្តាវតា ហិ ពុទ្ធសាវកោ វុត្តោ, កតញ្ញុតាទីហិ បច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធាតិ។ ឥទានិ យោ តេសំ អរិយានំ អទស្សនសីលោ, ន ច ទស្សនេ សាធុការី, សោ “អរិយានំ អទស្សាវី”តិ វេទិតព្ពោ។ សោ ច ចក្ខុនា អទស្សាវី, ញាណេន អទស្សាវីតិ ទុវិធោ។ តេសុ ញាណេន អទស្សាវី ឥធ អធិប្បេតោ។ មំសចក្ខុនា ហិ ទិព្ពចក្ខុនា វា អរិយា ទិដ្ឋាបិ អទិដ្ឋាវ ហោន្តិ តេសំ ចក្ខូនំ វណ្ណមត្តគ្គហណតោ ន អរិយភាវគោចរតោ។ សោណសិង្គាលាទយោបិ ចក្ខុនា អរិយេ បស្សន្តិ, ន ចេតេ អរិយានំ ទស្សាវិនោ នាម។

តត្រិទំ វត្ថុ – ចិត្តលបព្ពតវាសិនោ កិរ ខីណាសវត្ថេរស្ស ឧបដ្ឋាកោ វុឌ្ឍបព្ពជិតោ ឯកទិវសំ ថេរេន សទ្ធឹ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា, ថេរស្ស បត្តចីវរំ គហេត្វា, បិដ្ឋិតោ អាគច្ឆន្តោ ថេរំ បុច្ឆិ – “អរិយា នាម, ភន្តេ, កីទិសា”តិ? ថេរោ អាហ – “ឥធេកច្ចោ មហល្លកោ អរិយានំ បត្តចីវរំ គហេត្វា វត្តបដិវត្តំ កត្វា សហចរន្តោបិ នេវ អរិយេ ជានាតិ, ឯវំ ទុជ្ជានាវុសោ, អរិយា”តិ។ ឯវំ វុត្តេបិ សោ នេវ អញ្ញាសិ។ តស្មា ន ចក្ខុនា ទស្សនំ ទស្សនំ, ញាណេន ទស្សនមេវ ទស្សនំ។ យថាហ – “កឹ តេ, វក្កលិ, ឥមិនា បូតិកាយេន ទិដ្ឋេន? យោ ខោ, វក្កលិ, ធម្មំ បស្សតិ, សោ មំ បស្សតិ។ យោ មំ បស្សតិ, សោ ធម្មំ បស្សតី”តិ (សំ. និ. ៣.៨៧)។ តស្មា ចក្ខុនា បស្សន្តោបិ ញាណេន អរិយេហិ ទិដ្ឋំ អនិច្ចាទិលក្ខណំ អបស្សន្តោ, អរិយាធិគតញ្ច ធម្មំ អនធិគច្ឆន្តោ អរិយករធម្មានំ អរិយភាវស្ស ច អទិដ្ឋត្តា “អរិយានំ អទស្សាវី”តិ វេទិតព្ពោ។

អរិយធម្មស្ស អកោវិទោតិ, សតិបដ្ឋានាទិភេទេ អរិយធម្មេ អកុសលោ។ **អរិយធម្មេ អវិនីតោ**តិ ឯត្ថ បន –

> “ទុវិធោ វិនយោ នាម, ឯកមេកេត្ថ បញ្ចធា;
> អភាវតោ តស្ស អយំ, អវិនីតោតិ វុច្ចតិ”។

អយញ្ហិ សំវរវិនយោ បហានវិនយោតិ ទុវិធោ វិនយោ។ ឯត្ថ ច ទុវិធេបិ វិនយេ ឯកមេកោ វិនយោ បញ្ចធា ភិជ្ជតិ។ **សំវរវិនយោ**បិ ហិ សីលសំវរោ សតិសំវរោ ញាណសំវរោ ខន្តិសំវរោ វីរិយសំវរោតិ បញ្ចវិធោ។ **បហានវិនយោ**បិ តទង្គប្បហានំ, វិក្ខម្ភនប្បហានំ សមុច្ឆេទប្បហានំ បដិប្បស្សទ្ធិប្បហានំ និស្សរណប្បហានន្តិ បញ្ចវិធោ។

តត្ថ “ឥមិនា បាតិមោក្ខសំវរេន ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ”តិ (វិភ. ៥១១) អយំ **សីលសំវរោ**។ “រក្ខតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតី”តិ អយំ (ទី. និ. ១.២១៣; ម. និ. ១.២៩៥; សំ. និ. ៤.២៣៩; អ. និ. ៣.១៦) **សតិសំវរោ**។

> “យានិ សោតានិ លោកស្មឹ, (អជិតាតិ ភគវា)
> សតិ តេសំ និវារណំ;

សោតានំ សំវរំ ព្រូមិ,
បញ្ញាយេតេ បិធីយរេ”តិ។ (សុ. និ. ១០៤១; ចូឡនិ. អជិតមាណវបុច្ឆានិទ្ទេស.៤) –

អយំ **ញាណសំវរោ**។ “ខមោ ហោតិ សីតស្ស ឧណ្ហស្សា”តិ (ម. និ. ១.២៤; អ. និ. ៤.១១៤; ៦.៥៨) អយំ **ខន្តិសំវរោ**។ “ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ នាធិវាសេតី”តិ (ម. និ. ១.២៦; អ. និ. ៤.១១៤; ៦.៥៨) អយំ **វីរិយសំវរោ**។ សព្ពោបិ ចាយំ សំវរោ យថាសកំ សំវរិតព្ពានំ វិនេតព្ពានញ្ច កាយទុច្ចរិតាទីនំ សំវរណតោ “សំវរោ” វិនយនតោ “វិនយោ”តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ តាវ សំវរវិនយោ បញ្ចធា ភិជ្ជតីតិ វេទិតព្ពោ។

តថា យំ នាមរូបបរិច្ឆេទាទីសុ វិបស្សនាញាណេសុ បដិបក្ខភាវតោ ទីបាលោកេនេវ តមស្ស, តេន តេន វិបស្សនាញាណេន តស្ស តស្ស អនត្ថស្ស បហានំ។ សេយ្យថិទំ – នាមរូបវវត្ថានេន សក្កាយទិដ្ឋិយា, បច្ចយបរិគ្គហេន អហេតុវិសមហេតុទិដ្ឋីនំ, តស្សេវ អបរភាគេន កង្ខាវិតរណេន កថំកថីភាវស្ស, កលាបសម្មសនេន “អហំ មមា”តិ គាហស្ស, មគ្គាមគ្គវវត្ថានេន អមគ្គេ មគ្គសញ្ញាយ, ឧទយទស្សនេន ឧច្ឆេទទិដ្ឋិយា, វយទស្សនេន សស្សតទិដ្ឋិយា, ភយទស្សនេន សភយេ អភយសញ្ញាយ, អាទីនវទស្សនេន អស្សាទសញ្ញាយ, និព្ពិទានុបស្សនាយ អភិរតិសញ្ញាយ , មុច្ចិតុកម្យតាញាណេន អមុច្ចិតុកាមតាយ។ ឧបេក្ខាញាណេន អនុបេក្ខាយ, អនុលោមេន ធម្មដ្ឋិតិយំ និព្ពានេ ច បដិលោមភាវស្ស, គោត្រភុនា សង្ខារនិមិត្តគាហស្ស បហានំ, ឯតំ **តទង្គប្បហានំ** នាម។

យំ បន ឧបចារប្បនាភេទេន សមាធិនា បវត្តិភាវនិវារណតោ ឃដប្បហារេនេវ ឧទកបិដ្ឋេ សេវាលស្ស, តេសំ តេសំ នីវរណាទិធម្មានំ បហានំ, ឯតំ **វិក្ខម្ភនប្បហានំ** នាម។ យំ ចតុន្នំ អរិយមគ្គានំ ភាវិតត្តា តំតំមគ្គវតោ អត្តនោ សន្តានេ “ទិដ្ឋិគតានំ បហានាយា”តិអាទិនា នយេន (ធ. ស. ២៧៧; វិភ. ៦២៨) វុត្តស្ស សមុទយបក្ខិកស្ស កិលេសគណស្ស អច្ចន្តំ អប្បវត្តិភាវេន បហានំ, ឥទំ **សមុច្ឆេទប្បហានំ** នាម។ យំ បន ផលក្ខណេ បដិប្បស្សទ្ធត្តំ កិលេសានំ, ឯតំ **បដិប្បស្សទ្ធិប្បហានំ** នាម។

យំ សព្ពសង្ខតនិស្សដត្តា បហីនសព្ពសង្ខតំ និព្ពានំ, ឯតំ **និស្សរណប្បហានំ** នាម។ សព្ពម្បិ ចេតំ បហានំ យស្មា ចាគដ្ឋេន បហានំ, វិនយដ្ឋេន វិនយោ, តស្មា “បហានវិនយោ”តិ វុច្ចតិ។ តំតំបហានវតោ វា តស្ស តស្ស វិនយស្ស សម្ភវតោបេតំ “បហានវិនយោ”តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ បហានវិនយោបិ បញ្ចធា ភិជ្ជតីតិ វេទិតព្ពោ។

ឯវមយំ សង្ខេបតោ ទុវិធោ, ភេទតោ ច ទសវិធោ វិនយោ ភិន្នសំវរត្តា បហាតព្ពស្ស ច អប្បហីនត្តា យស្មា ឯតស្ស អស្សុតវតោ បុថុជ្ជនស្ស នត្ថិ, តស្មា អភាវតោ តស្ស អយំ “អវិនីតោ”តិ វុច្ចតីតិ។ ឯស នយោ **សប្បុរិសានំ អទស្សាវី សប្បុរិសធម្មស្ស អកោវិទោ សប្បុរិសធម្មេ អវិនីតោ**តិ ឯត្ថាបិ។ និន្នានាករណញ្ហិ ឯតំ អត្ថតោ។ យថាហ –

> “យេវ តេ អរិយា, តេវ តេ សប្បុរិសា។ យេវ តេ សប្បុរិសា, តេវ តេ អរិយា។ យោ ឯវ សោ អរិយានំ ធម្មោ, សោ ឯវ សោ សប្បុរិសានំ ធម្មោ។ យោ ឯវ សោ សប្បុរិសានំ ធម្មោ, សោ ឯវ សោ អរិយានំ ធម្មោ។ យេវ តេ អរិយវិនយា, តេវ តេ សប្បុរិសវិនយា។ យេវ តេ សប្បុរិសវិនយា , តេវ តេ អរិយវិនយា។ អរិយេតិ វា សប្បុរិសេតិ វា, អរិយធម្មេតិ វា សប្បុរិសធម្មេតិ វា, អរិយវិនយេតិ វា សប្បុរិសវិនយេតិ វា ឯសេសេ ឯកេ ឯកដ្ឋេ សមេ សមភាគេ តជ្ជាតេ តញ្ញេវា”តិ។

រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតីតិ ឥធេកច្ចោ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ, “យំ រូបំ, សោ អហំ , យោ អហំ, តំ រូប”ន្តិ រូបញ្ច អត្តញ្ច អទ្វយំ សមនុបស្សតិ។ សេយ្យថាបិ នាម តេលប្បទីបស្ស ឈាយតោ យា អច្ចិ, សោ វណ្ណោ។ យោ វណ្ណោ, សា អច្ចីតិ អច្ចិញ្ច វណ្ណញ្ច អទ្វយំ សមនុបស្សតិ, ឯវមេវ ឥធេកច្ចោ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ... បេ.... អទ្វយំ សមនុបស្សតីតិ ឯវំ រូបំ “អត្តា”តិ ទិដ្ឋិបស្សនាយ បស្សតិ។ **រូបវន្តំ វា អត្តាន**ន្តិ អរូបំ “អត្តា”តិ គហេត្វា ឆាយាវន្តំ រុក្ខំ វិយ តំ រូបវន្តំ សមនុបស្សតិ។ **អត្តនិ វា រូប**ន្តិ អរូបមេវ “អត្តា”តិ គហេត្វា បុប្ផស្មិំ គន្ធំ វិយ អត្តនិ រូបំ សមនុបស្សតិ។ **រូបស្មិំ វា អត្តាន**ន្តិ អរូបមេវ “អត្តា”តិ គហេត្វា ករណ្ឌកេ មណិំ វិយ តំ អត្តានំ រូបស្មិំ សមនុបស្សតិ។ **បរិយុដ្ឋដ្ឋាយី**តិ បរិយុដ្ឋានាការេន អភិភវនាការេន ឋិតោ, “អហំ រូបំ, មម រូប”ន្តិ ឯវំ តណ្ហាទិដ្ឋីហិ គិលិត្វា បរិនិដ្ឋបេត្វា គណ្ហនកោ នាម ហោតីតិ អត្ថោ។ **តស្ស តំ រូប**ន្តិ តស្ស តំ ឯវំ គហិតំ រូបំ។ វេទនាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

តត្ថ “រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតី”តិ សុទ្ធរូបមេវ អត្តាតិ កថិតំ។ “រូបវន្តំ វា អត្តានំ, អត្តនិ វា រូបំ, រូបស្មិំ វា អត្តានំ, វេទនំ អត្តតោ...បេ.... សញ្ញំ... សង្ខារេ... វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតី”តិ ឥមេសុ សត្តសុ ឋានេសុ

អរូបំ អត្តាតិ កថិតំ។ “វេទនាវន្តំ វា អត្តានំ, អត្តនិ វា វេទនំ, វេទនាយ វា អត្តាន”ន្តិ ឯវំ ចតូសុ ខន្ធេសុ តិណ្ណំ តិណ្ណំ វសេន ទ្វាទសសុ ឋានេសុ រូបារូបមិស្សកោ អត្តា កថិតោ។ តត្ថ “រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ, វេទនំ... សញ្ញំ... សង្ខារេ... វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតី”តិ ឥមេសុ បញ្ចសុ ឋានេសុ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ កថិតា, អវសេសេសុ សស្សតទិដ្ឋីតិ ឯវមេត្ថ បន្នរស ភវទិដ្ឋិយោ បញ្ច វិភវទិដ្ឋិយោ ហោន្តិ, តា សព្ពាបិ មគ្គាវរណា, ន សគ្គាវរណា, បឋមមគ្គវជ្ឈាតិ វេទិតព្ពា។

ឯវំ ខោ, គហបតិ, អាតុរកាយោ ចេវ ហោតិ អាតុរចិត្តោ ចាតិ កាយោ នាម ពុទ្ធានម្បិ អាតុរោយេវ។ ចិត្តំ បន រាគទោសមោហានុគតំ អាតុរំ នាម, តំ ឥធ ទស្សិតំ។ **នោ ច អាតុរចិត្តោ**តិ ឥធ និក្កិលេសតាយ ចិត្តស្ស អនាតុរភាវោ ទស្សិតោ។ ឥតិ ឥមស្មឹ សុត្តេ លោកិយមហាជនោ អាតុរកាយោ ចេវ អាតុរចិត្តោ ចាតិ ទស្សិតោ, ខីណាសវា អាតុរកាយា អនាតុរចិត្តា, សត្ត សេខា នេវ អាតុរចិត្តា, ន អនាតុរចិត្តាតិ វេទិតព្ពា។ ភជមានា បន អនាតុរចិត្តតំយេវ ភជន្តីតិ។ បឋមំ។

២. ទេវទហសុត្តវណ្ណនា

២. ទុតិយេ **ទេវទហ**ន្តិ ទេវា វុច្ចន្តិ រាជានោ, តេសំ មង្គលទហោ, សយំជាតោ វា សោ ទហោតិ, តស្មា “ទេវទហោ”តិ វុត្តោ។ តស្ស អវិទូរេ និគមោ ទេវទហន្ត្វេវ នបុំសកលិង្គវសេន សង្ខំ គតោ។ **បច្ឆាភូមគមិកា**តិ បច្ឆាភូមំ អបរទិសាយំ និវិដ្ឋំ ជនបទំ គន្តុកាមា។ **និវាស**ន្តិ តេមាសំ វស្សាវាសំ។ **អបលោកិតោ**តិ អាបុច្ឆិតោ។ **អបលោកេថា**តិ អាបុច្ឆថ។ កស្មា ថេរំ អាបុច្ឆាបេតិ? តេ សភាវេ កាតុកាមតាយ។ យោ ហិ ឯកវិហារេ វសន្តោបិ សន្តិកំ ន គច្ឆតិ បក្កមន្តោ អនាបុច្ឆា បក្កមតិ, អយំ និព្ភាវោ នាម។ យោ ឯកវិហារេ វសន្តោបិ អាគន្ត្វា បស្សតិ, បក្កមន្តោ អាបុច្ឆតិ, អយំ សភាវោ នាម។ ឥមេបិ ភិក្ខូ ភគវា “ឯវមិមេ សីលាទីហិ វឌ្ឍិស្សន្តី”តិ សភាវេ កាតុកាមោ អាបុច្ឆាបេតិ។

បណ្ឌិតោតិ ធាតុកោសល្លាទិនា ចតុព្ពិធេន បណ្ឌិច្ចេន សមន្នាគតោ។ **អនុគ្គាហកោ**តិ អាមិសានុគ្គហេន ច ធម្មានុគ្គហេន ចាតិ ទ្វីហិបិ អនុគ្គហេហិ អនុគ្គាហកោ។ ថេរោ កិរ អញ្ញេ ភិក្ខូ វិយ បាតោវ បិណ្ឌាយ អគន្ត្វា សព្ពភិក្ខូសុ គតេសុ សកលំ សង្ឃារាមំ អនុវិចរន្តោ អសម្មដ្ឋដ្ឋានំ សម្មជ្ជតិ, អឆឌ្ឌិតំ កចវរំ ឆឌ្ឌេតិ, សង្ឃារាមេ ទុន្និក្ខិត្តានិ មញ្ចបីឋទារុភណ្ឌមត្តិកាភណ្ឌានិ បដិសាមេតិ។ កឹ ការណា? “មា អញ្ញតិត្ថិយា វិហារំ បវិដ្ឋា ទិស្វា បរិភវំ អកំសូ”តិ។ តតោ គិលានសាលំ គន្ត្វា គិលានេ អស្សាសេត្វា “កេនត្ថោ”តិ បុច្ឆិត្វា យេន អត្ថោ ហោតិ, តទត្ថំ តេសំ ទហរសាមណេរេ អាទាយ ភិក្ខាចារវត្តេន វា សភាគដ្ឋានេ វា ភេសជ្ជំ បរិយេសិត្វា តេសំ ទត្វា, “គិលានុបដ្ឋានំ នាម ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធេហិ វណ្ណិតំ, គច្ឆថ សប្បុរិសា អប្បមត្តា ហោថា”តិ តេ បេសេត្វា សយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ឧបដ្ឋាកកុលេ វា ភត្តកិច្ចំ កត្វា វិហារំ គច្ឆតិ។ ឥទំ តាវស្ស និពទ្ធវាសដ្ឋានេ អាចិណ្ណំ។

ភគវតិ បន ចារិកំ ចរមានេ “អហំ អគ្គសាវកោ”តិ ឧបាហនំ អារុយ្ហ ឆត្តំ គហេត្វា បុរតោ បុរតោ ន គច្ឆតិ។ យេ បន តត្ថ មហល្លកា វា អាពាធិកា វា អតិទហរា វា, តេសំ វុដ្ឋនដ្ឋានានិ តេលេន មក្ខាបេត្វា បត្តចីវរំ អត្តនោ ទហរសាមណេរេហិ គាហាបេត្វា តំទិវសំ វា ទុតិយទិវសំ វា តេ គណ្ហិត្វាវ គច្ឆតិ។ ឯកទិវសញ្ហិ តញ្ញេវ អាយស្មន្តំ អតិវិកាលេ សម្បត្តត្តា សេនាសនំ អលភិត្វា, ចីវរកុដិយំ និសិន្នំ ទិស្វា, សត្ថា បុនទិវសេ ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និបាតាបេត្វា, ហត្ថិវានរតិត្តិរវត្ថុំ កថេត្វា, “យថាវុឌ្ឍំ សេនាសនំ ទាតព្ព”ន្តិ សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសិ។ ឯវំ តាវេស អាមិសានុគ្គហេន អនុគ្គណ្ហាតិ។ ឱវទន្តោ បនេស សតវារម្បិ សហស្សវារម្បិ តាវ ឱវទតិ, យាវ សោ បុគ្គលោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាតិ, អថ នំ វិស្សជ្ជេត្វា អញ្ញំ ឱវទតិ។ ឥមិនា នយេន ឱវទតោ ចស្ស ឱវាទេ ឋត្វា អរហត្តំ បត្តា គណនបថំ អតិក្កន្តា។ ឯវំ ធម្មានុគ្គហេន អនុគ្គណ្ហាតិ។

បច្ចស្សោសុន្តិ តេ ភិក្ខូ “អម្ហាកំ នេវ ឧបជ្ឈាយោ, ន អាចរិយោ ន សន្ទិដ្ឋសម្ភត្តោ។ កឹ តស្ស សន្តិកេ ករិស្សាមា”តិ? តុណ្ហីភាវំ អនាបជ្ជិត្វា “ឯវំ, ភន្តេ”តិ សត្ថុ វចនំ សម្បដិច្ឆឹសុ។ **ឯឡគលាគុម្ពេ**តិ គច្ឆមណ្ឌបកេ។ សោ កិរ ឯឡគលាគុម្ពោ ធុវសលិលដ្ឋានេ ជាតោ។ អថេត្ថ ចតូហិ បាទេហិ មណ្ឌបំ កត្វា តស្ស ឧបរិ តំ គុម្ពំ អារោបេសុំ, សោ តំ មណ្ឌបំ ឆាទេសិ។ អថស្ស ហេដ្ឋា ឥដ្ឋកាហិ បរិចិនិត្វា វាលិកំ ឱកិរិត្វា អាសនំ បញ្ញបយឹសុ។ សីតលំ ទិវាដ្ឋានំ ឧទកវាតោ វាយតិ។ ថេរោ តស្មឹ និសីទិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ “ឯឡគលាគុម្ពេ”តិ។

នានាវេរជ្ជគតន្តិ ឯកស្ស រញ្ញោ រជ្ជតោ នានាវិធំ រជ្ជគតំ។ **វិរជ្ជ**ន្តិ អញ្ញំ រជ្ជំ។ យថា ហិ សទេសតោ អញ្ញោ វិទេសោ, ឯវំ និវុត្ថរជ្ជតោ អញ្ញំ រជ្ជំ វិរជ្ជំ នាម, តំ វេរជ្ជន្តិ វុត្តំ។ **ខត្តិយបណ្ឌិតា**តិ ពិម្ពិសារកោសលរាជាទយោ បណ្ឌិតរាជានោ។ **ព្រាហ្មណបណ្ឌិតា**តិ ចង្កីតារុក្ខាទយោ បណ្ឌិតព្រាហ្មណា។ **គហបតិបណ្ឌិតា**តិ ចិត្តសុទត្តាទយោ បណ្ឌិតគហបតយោ។ **សមណបណ្ឌិតា**តិ សភិយបិលោតិកាទយោ បណ្ឌិតបរិព្ពាជកា ។ **វីមំសកា**តិ

អត្ថគវេសិនោ។ **កីវាទី**តិ កី អត្ថនោ ទស្សនំ វទតិ, កី លទ្ធិកោតិ អត្ថោ។ **កិមក្ខាយី**តិ កី សាវកានំ ឱវាទានុសាសនី អាចិក្ខតិ? **ធម្មស្ស ចានុធម្ម**ន្តិ ភគវតា វុត្តព្យាករណស្ស អនុព្យាករណំ។ **សហធម្មិកោ**តិ សការណោ។ **វាទានុវាទោ**តិ ភគវតា វុត្តវាទស្ស អនុវាទោ។ "វាទានុបាតោ"តិបិ បាឋោ, សត្ថុ វាទស្ស អនុបាតោ អនុបតនំ, អនុគមនន្តិ អត្ថោ។ ឥមិនាបិ វាទំ អនុគតោ វាទោយេវ ទីបិតោ ហោតិ។

អវិគតរាគស្សាតិអាទីសុ តណ្ហាវសេនេវ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ តណ្ហា ហិ រជ្ជនតោ **រាគោ**, ឆន្ទិយនតោ **ឆន្ទោ**, បិយាយនដ្ឋេន **បេមំ**, បិវិតុកាមដ្ឋេន **បិបាសា**, អនុទហនដ្ឋេន **បរិឡាហោ**តិ វុច្ចតិ។ **អកុសលេ ចាវុសោ, ធម្មេ**តិអាទិ កស្មា អារទ្ធំ? បញ្ចសុ ខន្ធេសុ អវិគតរាគស្ស អាទីនវំ , វិគតរាគស្ស ច អានិសំសំ ទស្សេតុំ។ តត្រ **អវិឃាតោ**តិ និទ្ទុក្ខោ។ **អនុបាយាសោ**តិ និរុបតាបោ។ **អបរិឡាហោ**តិ និទ្ទាហោ។ ឯវំ សព្ពត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ទុតិយំ។

៣. ហាលិទ្ទិកានិសុត្តវណ្ណនា

៣. តតិយេ **អវន្តីសូ**តិ អវន្តិទក្ខិណាបថសង្ខាតេ អវន្តិរដ្ឋេ។ **កុររឃរេ**តិ ឯវំនាមកេ នគរេ។ **បបាតេ**តិ ឯកតោ បបាតេ។ តស្ស កិរ បព្ពតស្ស ឯកំ បស្សំ ឆិន្ទិត្វា បាតិតំ វិយ អហោសិ។ "បវត្តេ"តិបិ បាឋោ, នានាតិត្ថិយានំ លទ្ធិបវត្តដ្ឋានេតិ អត្ថោ។ ឥតិ ថេរោ តស្មឹ រដ្ឋេ តំ នគរំ និស្សាយ តស្មឹ បព្ពតេ វិហរតិ។ **ហាលិទ្ទិកានី**តិ ឯវំនាមកោ។ **អដ្ឋកវគ្គិយេ មាគណ្ឌិយបញ្ហេ**តិ អដ្ឋកវគ្គិកម្ហិ មាគណ្ឌិយបញ្ហោ នាម អត្ថិ, តស្មឹ បញ្ហេ។ **រូបធាតូ**តិ រូបក្ខន្ធោ អធិប្បេតោ។ **រូបធាតុរាគវិនិពទ្ធ**ន្តិ រូបធាតុម្ហិ រាគេន វិនិពទ្ធំ ។ **វិញ្ញាណ**ន្តិ កម្មវិញ្ញាណំ។ **ឱកសារី**តិ គេហសារី អាលយសារី។

កស្មា បនេត្ថ "វិញ្ញាណធាតុ ខោ, គហបតី"តិ ន វុត្តន្តិ? សម្មោហវិឃាតត្ថំ។ "ឱកោ"តិ ហិ អត្ថតោ បច្ចយោ វុច្ចតិ, បុរេជាតញ្ច កម្មវិញ្ញាណំ បច្ឆាជាតស្ស កម្មវិញ្ញាណស្សបិ វិបាកវិញ្ញាណស្សបិ វិបាកវិញ្ញាណញ្ច វិបាកវិញ្ញាណស្សបិ កម្មវិញ្ញាណស្សបិ បច្ចយោ ហោតិ, តស្មា "កតរំ នុ ខោ ឥធ វិញ្ញាណ"ន្តិ? សម្មោហោ ភវេយ្យ, តស្ស វិឃាតត្ថំ តំ អគហេត្វា អសម្ភិន្នាវ ទេសនា កតា។ អបិច អារម្មណវសេន ចតស្សោ អភិសង្ខារវិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ វុត្តាតិ តា ទស្សេតុម្បិ ឥធ វិញ្ញាណំ ន គហិតំ។

ឧបយុបាទានាតិ តណ្ហុបយទិដ្ឋុបយវសេន ទ្វេ ឧបយា, កាមុបាទានាទីនិ ចត្តារិ ឧបាទានានិ ច។ **ចេតសោ អធិដ្ឋានាភិនិវេសានុសយា**តិ អកុសលចិត្តស្ស អធិដ្ឋានភូតា ចេវ អភិនិវេសភូតា ច អនុសយភូតា ច។ **តថាគតស្សា**តិ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។ សព្ពេសម្បិ ហិ ខីណាសវានំ ឯតេ បហីនាវ, សត្ថុ បន ខីណាសវភាវោ លោកេ អតិបាកដោតិ ឧបរិមកោដិយា ឯវំ វុត្តំ។ **វិញ្ញាណធាតុយា**តិ ឥធ វិញ្ញាណំ កស្មា គហិតំ? កិលេសប្បហានទស្សនត្ថំ។ កិលេសា ហិ ន កេវលំ ចតូសុយេវ ខន្ធេសុ បហីនា បហីយន្តិ, បញ្ចសុបិ បហីយន្តិយេវាតិ កិលេសប្បហានទស្សនត្ថំ គហិតំ។ **ឯវំ ខោ, គហបតិ, អនោកសារី ហោតី**តិ ឯវំ កម្មវិញ្ញាណេន ឱកំ អសរន្តេន អនោកសារី នាម ហោតិ។

រូបនិមិត្តនិកេតវិសារវិនិពន្ធាតិ រូបមេវ កិលេសានំ បច្ចយដ្ឋេន និមិត្តំ, អារម្មណកិរិយសង្ខាតនិវាសនដ្ឋានដ្ឋេន និកេតន្តិ រូបនិមិត្តនិកេតំ។ វិសារោ ច វិនិពន្ធោ ច វិសារវិនិពន្ធា។ ឧភយេនបិ ហិ កិលេសានំ បត្ថដភាវោ ច វិនិពន្ធនភាវោ ច វុត្តោ, រូបនិមិត្តនិកេតេ វិសារវិនិពន្ធាតិ រូបនិមិត្តនិកេតវិសារវិនិពន្ធា, តស្មា រូបនិមិត្តនិកេតម្ហិ ឧប្បន្នេន កិលេសវិសារេន ចេវ កិលេសពន្ធនេន ចាតិ អត្ថោ។ **និកេតសារីតិ វុច្ចតី**តិ អារម្មណករណវសេន និវាសនដ្ឋានំ សារីតិ វុច្ចតិ។ **បហីនា**តិ តេ រូបនិមិត្តនិកេតកិលេសវិសារវិនិពន្ធា បហីនា។

កស្មា បនេត្ថ បញ្ចក្ខន្ធា "ឱកា"តិ វុត្តា, ឆ អារម្មណានិ "និកេត"ន្តិ? ឆន្ទរាគស្ស ពលវទុព្ពលតាយ។ សមានេបិ ហិ ឯតេសំ អាលយដ្ឋេន វិសយភាវេ **ឱកោ**តិ និច្ចនិវាសនដ្ឋានគេហមេវ វុច្ចតិ, **និកេត**ន្តិ "អជ្ជ អសុកដ្ឋានេ កីឡិស្សាមា"តិ កតសង្កេតដ្ឋានំ និវាសដ្ឋានំ ឧយ្យានាទិ។ តត្ថ យថា បុត្តទារធនធញ្ញបុណ្ណគេហេ ឆន្ទរាគោ ពលវា ហោតិ, ឯវំ អជ្ឈត្តិកេសុ ខន្ធេសុ។ យថា បន ឧយ្យានដ្ឋានាទីសុ តតោ ទុព្ពលតរោ ហោតិ, ឯវំ ពាហិរេសុ ឆសុ អារម្មណេសូតិ ឆន្ទរាគស្ស ពលវទុព្ពលតាយ ឯវំ ទេសនា កតាតិ វេទិតព្ពោ។

សុខិតេសុ សុខិតោតិ ឧបដ្ឋាកេសុ ធនធញ្ញលាភាទិវសេន សុខិតេសុ "ឥទានាហំ មនាបំ ភោជនំ លភិស្សាមី"តិ គេហសិតសុខេន សុខិតោ ហោតិ, តេហិ បត្តសម្បត្តឹ អនុភវមានោ វិយ ចរតិ។ **ទុក្ខិតេសុ ទុក្ខិតោ**តិ តេសំ កេនចិទេវ ការណេន ទុក្ខេ ឧប្បន្នេ សយំ ទ្វិគុណេន ទុក្ខេន ទុក្ខិតោ ហោតិ។ **កិច្ច**

ករណីយេសូតិ កិច្ចសង្ខាតេសុ ករណីយេសុ។ **តេសុ យោគំ អាបជ្ជតីតិ** ឧបយោគំ សយំ តេសំ កិច្ចានំ កត្តព្ពតំ អាបជ្ជតិ។ **កាមេសូ**តិ វត្ថុកាមេសុ។ **ឯវំ ខោ, គហបតិ, កាមេហិ អរិត្តោ ហោតីតិ** ឯវំ កិលេសកាមេហិ អរិត្តោ ហោតិ អន្តោ កាមានំ ភាវេន អតុច្ឆោ។ សុក្កបក្ខោ តេសំ អភាវេន **រិត្តោ** តុច្ឆោតិ វេទិតព្ពោ។

បុរក្ខរានោតិ វដ្ដំ បុរតោ កុរុមានោ។ **ឯវំរូបោ សិយ**ន្តិអាទីសុ ទីឃរស្សកាឡោទាតាទីសុ រូបេសុ “ឯវំរូបោ នាម ភវេយ្យំ”ន្តិ បត្ថេតិ។ សុខាទីសុ វេទនាសុ ឯវំវេទនោ នាម; នីលសញ្ញាទីសុ សញ្ញាសុ ឯវំ សញ្ញោ នាម; បុញ្ញាភិសង្ខារាទីសុ សង្ខារេសុ ឯវំសង្ខារោ នាម; ចក្ខុវិញ្ញាណាទីសុ វិញ្ញាណេសុ “ឯវំ វិញ្ញាណោ នាម ភវេយ្យំ”ន្តិ បត្ថេតិ។

អបុរក្ខរានោតិ វដ្ដំ បុរតោ អកុរុមានោ។ **សហិតំ មេ, អសហិតំ តេ**តិ តុយ្ហំ វចនំ អសហិតំ អសិលិដ្ឋំ, មយ្ហំ សហិតំ សិលិដ្ឋំ មធុរបានសទិសំ។ **អធិចិណ្ណំ តេ វិបរាវត្ត**ន្តិ យំ តុយ្ហំ ទីឃេន កាលេន បរិចិតំ សុប្បគុណំ, តំ មម វាទំ អាគម្ម សព្ពំ ខណេន វិបរាវត្តំ និវត្តំ។ **អារោបិតោ តេ វាទោ**តិ តុយ្ហំ ទោសោ មយា អារោបិតោ។ **ចរ វាទប្បមោក្ខាយា**តិ តំ តំ អាចរិយំ ឧបសង្កមិត្វា ឧត្តរិ បរិយេសន្តោ ឥមស្ស វាទស្ស មោក្ខាយ ចរ អាហិណ្ឌាហិ។ **និព្ពេឋេហិ វា សចេ បហោសី**តិ អថ សយមេវ បហោសិ, ឥធេវ និព្ពេឋេហីតិ។ តតិយំ។

៤. ទុតិយហាលិទ្ទិកានិសុត្តវណ្ណនា

៤. ចតុត្ថេ **សក្កបញ្ហេ**តិ ចូឡសក្កបញ្ហេ, មហាសក្កបញ្ហេបេតំ វុត្តមេវ។ **តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តា**តិ តណ្ហាសង្ខយេ និព្ពានេ តទារម្មណាយ ផលវិមុត្តិយា វិមុត្តា។ **អច្ចន្តនិដ្ឋា**តិ អន្តំ អតិក្កន្តនិដ្ឋា សតតនិដ្ឋា។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ចតុត្ថំ។

៥. សមាធិសុត្តវណ្ណនា

៥. បញ្ចមេ **សមាធិ**ន្តិ ឥទំ ភគវា តេ ភិក្ខូ ចិត្តេកគ្គតាយ បរិហាយន្តេ ទិស្វា, “ចិត្តេកគ្គតំ លភន្តានំ ឥមេសំ កម្មដ្ឋានំ ផាតិំ គមិស្សតី”តិ ញត្វា អាហ។ **អភិនន្ទតី**តិ បត្ថេតិ។ **អភិវទតី**តិ តាយ អភិនន្ទនាយ “អហោ បិយំ ឥដ្ឋំ កន្តំ មនាប”ន្តិ វទតិ។ វាចំ អភិនន្ទន្តោបិ ច តំ អារម្មណំ និស្សាយ ឯវំ លោភំ ឧប្បាទេន្តោ អភិវទតិយេវ នាម។ **អជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតី**តិ គិលិត្វា បរិនិដ្ឋបេត្វា គណ្ហាតិ។ **យា រូបេ នន្ទី**តិ យា សា រូបេ ពលវបត្ថនាសង្ខាតា នន្ទី។ **តទុបាទាន**ន្តិ តំ គហណដ្ឋេន ឧបាទានំ។ **នាភិនន្ទតី**តិ ន បត្ថេតិ។ **នាភិវទតី**តិ បត្ថនាវសេន ន “ឥដ្ឋំ កន្ត”ន្តិ វទតិ។ វិបស្សនាចិត្តេន ចេតសា “អនិច្ចំ ទុក្ខ”ន្តិ វចីភេទំ ករោន្តោបិ នាភិវទតិយេវ។ បញ្ចមំ។

៦. បដិសល្លាណសុត្តវណ្ណនា

៦. ឆដ្ឋេ **បដិសល្លាណេ**តិ ឥទំ ភគវា តេ ភិក្ខូ កាយវិវេកេន បរិហាយន្តេ ទិស្វា “កាយវិវេកំ លភន្តានំ ឥមេសំ កម្មដ្ឋានំ ផាតិំ គមិស្សតី”តិ ញត្វា អាហ។ ឆដ្ឋំ។

៧. ឧបាទាបរិតស្សនាសុត្តវណ្ណនា

៧. សត្តមេ **ឧបាទាបរិតស្សន**ន្តិ គហណេន ឧប្បន្នំ បរិតស្សនំ។ **អនុបាទាអបរិតស្សន**ន្តិ អគ្គហណេន អបរិតស្សនំ។ **រូបវិបរិណាមានុបរិវត្តិវិញ្ញាណំ ហោតី**តិ “មម រូបំ វិបរិណត”ន្តិ វា “អហុ វត មេតំ, ទានិ វត មេ នត្ថី”តិ វា អាទិនា នយេន កម្មវិញ្ញាណំ រូបស្ស ភេទានុបរិវត្តិ ហោតិ។ **វិបរិណាមានុបរិវត្តិជា**តិ វិបរិណាមស្ស អនុបរិវត្តិតោ វិបរិណាមារម្មណចិត្តតោ ជាតា។ **បរិតស្សនា ធម្មសមុប្បាទា**តិ តណ្ហាបរិតស្សនា ច អកុសលធម្មសមុប្បាទា ច។ **ចិត្ត**ន្តិ កុសលចិត្តំ។ **បរិយាទាយ តិដ្ឋន្តី**តិ បរិយាទិយិត្វា តិដ្ឋន្តិ។ **ឧត្តាសវា**តិ សឧត្តាសោ។ **វិឃាតវា**តិ សវិឃាតោ សទុក្ខោ។ **អបេក្ខវា**តិ សាលយោ។ **ឧបាទាយ ច បរិតស្សតី**តិ គណ្ហិត្វា បរិតស្សកោ នាម ហោតិ។ **ន រូបវិបរិណាមានុបរិវត្តី**តិ ខីណាសវស្ស កម្មវិញ្ញាណមេវ នត្ថិ, តស្មា រូបភេទានុបរិវត្តិ ន ហោតីតិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ សត្តមំ។

៨. ទុតិយឧបាទាបរិតស្សនាសុត្តវណ្ណនា

៨. អដ្ឋមេ តណ្ហាមានទិដ្ឋិវសេន ទេសនា កតា។ ឥតិ បដិបាដិយា ចតូសុ សុត្តេសុ វដ្ដវិវដ្ដមេវ កថិតំ។ អដ្ឋមំ។

៩. កាលត្តយអនិច្ចសុត្តវណ្ណនា

៩. នវមេ **កោ បន វាទោ បច្ចុប្បន្នស្សា**តិ បច្ចុប្បន្នម្ហិ កថាវ កា, អនិច្ចមេវ តំ។ តេ កិរ ភិក្ខូ អតីតានាគតំ អនិច្ចន្តិ សល្លក្ខេត្វា បច្ចុប្បន្នេ កិលមឹសុ, អថ នេសំ ឥតោ អតីតានាគតេបិ “បច្ចុប្បន្នំ អនិច្ច”ន្តិ វុច្ចមានេ ពុជ្ឈិស្សន្តីតិ អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា សត្ថា បុគ្គលជ្ឈាសយេន ឥមំ ទេសនំ ទេសេសិ។ នវមំ។

១០-១១. កាលត្តយទុក្ខសុត្តាទិវណ្ណនា

១០-១១. ទសមេកាទសមានិ **ទុក្ខំ អនត្តា**តិ បទេហិ វិសេសេត្វា តថារូបេនេវ បុគ្គលជ្ឈាសយេន កថិតានីតិ។ ទសមេកាទសមានិ។

នកុលបិតុវគ្គោ បឋមោ។

២. អនិច្ចវគ្គោ

១-១០. អនិច្ចសុត្តាទិវណ្ណនា

១២-២១. អនិច្ចវគ្គេ បរិយោសានសុត្តំ បុច្ឆាវសិកំ, សេសានិ តថា តថា ពុជ្ឈនកានញ្ច វសេន ទេសិតានីតិ។ បឋមាទីនិ។

អនិច្ចវគ្គោ ទុតិយោ។

៣. ភារវគ្គោ

១. ភារសុត្តវណ្ណនា

២២. ភារវគ្គស្ស បឋមេ **បញ្ចុបាទានក្ខន្ធាតិស្ស វចនីយ**ន្តិ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា ឥតិ អស្ស វចនីយំ, ឯវំ វត្តព្ពំ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, ភារោ**តិ យេ ឥមេ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា, អយំ ភារោតិ វុច្ចតិ។ កេនដ្ឋេនាតិ? បរិហារភារិយដ្ឋេន។ ឯតេសញ្ហិ ឋាបនគមននិសីទាបននិបជ្ជាបនន្ហាបនមណ្ឌនខាទាបនភុញ្ជាបនាទិ បរិហារោ ភារិយោតិ បរិហារភារិយដ្ឋេន ភារោតិ វុច្ចតិ។ **ឯវំនាមោ**តិ តិស្សោ ទត្តោតិអាទិនាមោ។ **ឯវំគោត្តោ**តិ កណ្ហាយនោ វច្ឆាយនោតិអាទិគោត្តោ។ ឥតិ វោហារមត្តសិទ្ធំ បុគ្គលំ “ភារហារោ”តិ កត្វា ទស្សេតិ។ បុគ្គលោ ហិ បដិសន្ធិក្ខណេយេវ ខន្ធភារំ ឧក្ខិបិត្វា ទសបិ វស្សានិ វីសតិបិ វស្សសតម្បិតិ យាវជីវំ ឥមំ ខន្ធភារំ ន្ហាបេន្តោ ភោជេន្តោ មុទុសម្ពស្សមញ្ចបីឋេសុ និសីទាបេន្តោ និបជ្ជាបេន្តោ បរិហរិត្វា ចុតិក្ខណេ ឆឌ្ឌេត្វា បុន បដិសន្ធិក្ខណេ អបរំ ខន្ធភារំ អាទិយតិ, តស្មា ភារហារោតិ ជាតោ។

បោនោភវិកាតិ បុនព្ភវនិព្ពត្តិកា។ **នន្ទីរាគសហគតា**តិ នន្ទិរាគេន សហ ឯកត្តមេវ គតា។ តញ្ហាវ សហគតញ្ហិ ឥធ អធិប្បេតំ។ **តត្រ តត្រាភិនន្ទិនី**តិ ឧបបត្តិដ្ឋានេ វា រូបាទីសុ វា អារម្មណេសុ តត្ថ តត្ថ អភិនន្ទនសីលាវ។ **កាមតណ្ហា**ទីសុ បញ្ចកាមគុណិកោ រាគោ កាមតណ្ហា នាម, រូបារូបភវរាគោ ឈាននិកន្តិ សស្សតទិដ្ឋិសហគតោ រាគោតិ អយំ ភវតណ្ហា នាម, ឧច្ឆេទទិដ្ឋិសហគតោ រាគោ វិភវតណ្ហា នាម។ **ភារាទាន**ន្តិ ភារគហណំ។ តណ្ហាយ ហិ ឯស ភារំ អាទិយតិ។ **អសេសវិរាគនិរោធោ**តិអាទិ សព្ពំ និព្ពានស្សេវ វេវចនំ។ តញ្ហិ អាគម្ម តណ្ហា អសេសតោ វិរជ្ជតិ និរុជ្ឈតិ ចជិយតិ បដិនិស្សជ្ជិយតិ វិមុច្ចតិ, នត្ថិ ចេត្ថ កាមាលយោ វា ទិដ្ឋាលយោ វាតិ និព្ពានំ ឯតានិ នាមានិ លភតិ។ **សមូលំ តណ្ហ**ន្តិ តណ្ហាយ អវិជ្ជា មូលំ នាម។ **អព្ពុយ្ហា**តិ អរហត្តមគ្គេន តំ សមូលកំ ឧទ្ធរិត្វា។ **និច្ឆាតោ បរិនិព្ពុតោ**តិ និត្តណ្ហោ បរិនិព្ពុតោ នាមាតិ វត្តំ វដ្ដតីតិ។ បឋមំ។

២. បរិញ្ញសុត្តវណ្ណនា

២៣. ទុតិយេ **បរិញ្ញេយ្យេ**តិ បរិជានិតព្ពេ, សមតិក្កមិតព្ពេតិ អត្ថោ។ **បរិញ្ញ**ន្តិ អច្ចន្តបរិញ្ញំ, សមតិក្កមន្តិ អត្ថោ។ **រាគក្ខយោ**តិអាទិ និព្ពានស្ស នាមំ។ តញ្ហិ អច្ចន្តបរិញ្ញា នាម។ ទុតិយំ។

៣. អភិជានសុត្តវណ្ណនា

២៤. តតិយេ **អភិជាន**ន្តិ អភិជានន្តោ។ ឥមិនា ញាតបរិញ្ញា កថិតា, ទុតិយបទេន តីរណបរិញ្ញា, តតិយចតុត្ថេហិ បហានបរិញ្ញាតិ ឥមស្មិំ សុត្តេ តិស្សោ បរិញ្ញា កថិតាតិ។ តតិយំ។

៤-៩. ឆន្ទរាគសុត្តាទិវណ្ណនា

២៥-៣០. ចតុត្ថាទីនិ ធាតុសំយុត្តេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពានិ។ បដិបាដិយា បនេត្ថ បញ្ចមឆដ្ឋសត្តមេសុ ចត្តារិ សច្ចានិ កថិតានិ, អដ្ឋមនវមេសុ វដ្ដវិវដ្ដំ។ ចតុត្ថាទីនិ។

១០. អឃមូលសុត្តវណ្ណនា

៣១. ទសមេ **អឃ**ន្តិ ទុក្ខំ។ ឯវមេត្ថ ទុក្ខលក្ខណមេវ កថិតំ។ ទសមំ។

១១. បភង្គុសុត្តវណ្ណនា

៣២. ឯកាទសមេ **បភង្គុ**ន្តិ បភិជ្ជនសភាវំ។ ឯវមិធ អនិច្ចលក្ខណមេវ កថិតន្តិ។ ឯកាទសមំ។

ភារវគ្គោ តតិយោ។

៤. នតុម្ហាកវគ្គោ

១. នតុម្ហាកសុត្តវណ្ណនា

៣៣. នតុម្ហាកវគ្គស្ស បឋមេ **បជហថា**តិ ឆន្ទរាគប្បហានេន បជហថ។ តិណាទីសុ **តិណំ** នាម អន្តោផេគ្គុ ពហិសារំ តាលនាឡិកេរាទិ។ **កដ្ឋំ** នាម អន្តោសារំ ពហិផេគ្គុ ខទិរសាលសាកបនសាទិ។ **សាខា** នាម រុក្ខស្ស ពាហា វិយ និក្ខន្តា។ **បលាសំ** នាម តាលនាឡិកេរបណ្ណាទិ។ បឋមំ។

២. ទុតិយនតុម្ហាកសុត្តវណ្ណនា

៣៤. ទុតិយំ វិនា ឧបមាយ ពុជ្ឈនកានំ អជ្ឈាសយេន វុត្តំ។ ទុតិយំ។

៣. អញ្ញតរភិក្ខុសុត្តវណ្ណនា

៣៥. តតិយេ **រូបញ្ចេ, ភន្តេ, អនុសេតី**តិ យទិ រូបំ អនុសេតិ។ **តេន សង្ខំ គច្ឆតី**តិ កាមរាគាទីសុ យេន អនុសយេន តំ រូបំ អនុសេតិ, តេនេវ អនុសយេន “រត្តោ ទុដ្ឋោ មូឡ្ហោ”តិ បណ្ណត្តិំ គច្ឆតិ។ **ន តេន សង្ខំ គច្ឆតី**តិ តេន អភូតេន អនុសយេន “រត្តោ ទុដ្ឋោ មូឡ្ហោ”តិ សង្ខំ ន គច្ឆតីតិ។ តតិយំ។

៤. ទុតិយអញ្ញតរភិក្ខុសុត្តវណ្ណនា

៣៦. ចតុត្ថេ **តំ អនុមីយតី**តិ តំ អនុសយិតំ រូបំ មរន្តេន អនុសយេន អនុមរតិ។ ន ហិ អារម្មណេ ភិជ្ជមានេ តទារម្មណា ធម្មា តិដ្ឋន្តិ។ **យំ អនុមីយតី**តិ យំ រូបំ យេន អនុសយេន អនុមរតិ។ **តេន សង្ខំ គច្ឆតី**តិ តេន អនុសយេន “រត្តោ ទុដ្ឋោ មូឡ្ហោ”តិ សង្ខំ គច្ឆតិ។ អថ វា **យ**ន្តិ ករណវចនមេតំ, យេន អនុសយេន អនុមីយតិ, តេន “រត្តោ ទុដ្ឋោ មូឡ្ហោ”តិ សង្ខំ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ ចតុត្ថំ។

៥-៦. អានន្ទសុត្តាទិវណ្ណនា

៣៧-៣៨. បញ្ចមេ **ឋិតស្ស អញ្ញថត្តំ បញ្ញាយតី**តិ ធរមានស្ស ជីវមានស្ស ជរា បញ្ញាយតិ។ **ឋិតី**តិ ហិ ជីវិតិន្ទ្រិយសង្ខាតាយ អនុបាលនាយ នាមំ។ **អញ្ញថត្ត**ន្តិ ជរាយ។ តេនាហុ បោរាណា –

> “ឧប្បាទោ ជាតិ អក្ខាតោ, ភង្គោ វុត្តោ វយោតិ ច;
> អញ្ញថត្តំ ជរា វុត្តា, ឋិតី ច អនុបាលនា”តិ។

ឯវំ ឯកេកស្ស ខន្ធស្ស ឧប្បាទជរាភង្គសង្ខាតានិ តីណិ លក្ខណានិ ហោន្តិ យានិ សន្ធាយ វុត្តំ “តីណិមានិ, ភិក្ខវេ, សង្ខតស្ស សង្ខតលក្ខណានី”តិ (អ. និ. ៣.៤៧)។

តត្ថ សង្ខតំ នាម បច្ចយនិព្ពត្តោ យោ កោចិ សង្ខារោ។ សង្ខារោ ច ន លក្ខណំ, លក្ខណំ ន សង្ខារោ, ន ច សង្ខារេន វិនា លក្ខណំ បញ្ញាបេតុំ សក្កា, នាបិ លក្ខណំ វិនា សង្ខារោ, លក្ខណេន បន សង្ខារោ បាកដោ ហោតិ។ យថា ហិ ន ច គាវីយេវ លក្ខណំ, លក្ខណមេវ ន គាវី, នាបិ គាវឹ មុញ្ចិត្វា លក្ខណំ បញ្ញាបេតុំ សក្កា, នាបិ លក្ខណំ មុញ្ចិត្វា គាវឹ, លក្ខណេន បន គាវី បាកដា ហោតិ, ឯវំសម្បទមិទំ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ សង្ខារានំ ឧប្បាទក្ខណេ សង្ខារោបិ ឧប្បាទលក្ខណម្បិ កាលសង្ខាតោ តស្ស ខណោបិ បញ្ញាយតិ។ “ឧប្បាទោបី”តិ វុត្តេ សង្ខារោបិ ជរាលក្ខណម្បិ កាលសង្ខាតោ តស្ស ខណោបិ បញ្ញាយតិ។ ភង្គក្ខណេ សង្ខារោបិ តំលក្ខណម្បិ កាលសង្ខាតោ តស្ស ខណោបិ បញ្ញាយតិ។ អបរេ បន វទន្តិ “អរូបធម្មានំ ជរាខណោ នាម ន សក្កា បញ្ញាបេតុំ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ ច ‘វេទនាយ ឧប្បាទោ បញ្ញាយតិ, វយោ បញ្ញាយតិ, ឋិតាយ អញ្ញថត្តំ បញ្ញាយតី’តិ វទន្តោ អរូបធម្មានម្បិ តីណិ លក្ខណានិ បញ្ញាបេតិ, តានិ អត្ថិក្ខណំ ឧបាទាយ លព្ភន្តី”តិ វត្វា –

“អត្ថិតា សព្ពធម្មានំ, ឋិតិ នាម បវុច្ចតិ;
តស្សេវ ភេទោ មរណំ, សព្ពទា សព្ពបាណិន”ន្តិ។ –

ឥមាយ អាចរិយគាថាយ តមត្ថំ សាធេន្តិ។ អថ វា សន្តតិវសេន ឋានំ ឋិតីតិ វេទិតព្ពន្តិ ច វទន្តិ។ យស្មា បន សុត្តេ អយំ វិសេសោ នត្ថិ, តស្មា អាចរិយមតិយា សុត្តំ អបដិពាហេត្វា សុត្តមេវ បមាណំ កត្តព្ពំ។ ឆដ្ឋំ ឧត្តានមេវ។ បញ្ចមឆដ្ឋានិ។

៧-១០. អនុធម្មសុត្តាទិវណ្ណនា

៣៨-៤២. សត្តមេ **ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នស្សា**តិ នវន្នំ លោកុត្តរធម្មានំ អនុលោមធម្មំ បុព្ពភាគបដិបទំ បដិបន្នស្ស។ **អយមនុធម្មោ**តិ អយំ អនុលោមធម្មោ ហោតិ។ **និព្ពិទាពហុលោ**តិ ឧក្កណ្ឋនពហុលោ ហុត្វា។ **បរិជានាតី**តិ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានាតិ។ **បរិមុច្ចតី**តិ មគ្គក្ខណេ ឧប្បន្នាយ បហានបរិញ្ញាយ បរិមុច្ចតិ។ ឯវំ ឥមស្មឹ សុត្តេ មគ្គោវ កថិតោ ហោតិ, តថា ឥតោ បរេសុ តីសុ។ ឥធ បន អនុបស្សនា អនិយមិតា, តេសុ និយមិតា។ តស្មា ឥធាបិ សា តត្ថ និយមិតវសេនេវ និយមេតព្ពា។ ន ហិ សក្កា តីសុ អញ្ញតរំ អនុបស្សនំ វិនា និព្ពិន្ទិតុំ បរិជានិតុំ វាតិ។ សត្តមាទីនិ។

នតុម្ហាកវគ្គោ ចតុត្ថោ។

៥. អត្តទីបវគ្គោ

១. អត្តទីបសុត្តវណ្ណនា

៤៣. អត្តទីបវគ្គស្ស បឋមេ **អត្តទីបា**តិ អត្តានំ ទីបំ តាណំ លេណំ គតឹ បរាយណំ បតិដ្ឋំ កត្វា វិហរថាតិ អត្ថោ។ **អត្តសរណា**តិ ឥទំ តស្សេវ វេវចនំ។ **អនញ្ញសរណា**តិ ឥទំ អញ្ញស្ស សរណបដិក្ខេបវចនំ។ ន ហិ អញ្ញោ អញ្ញស្ស សរណំ ហោតិ អញ្ញស្ស វាយាមេន អញ្ញស្ស អសិជ្ឈនតោ, វុត្តម្បិ ចេតំ –

“អត្តា ហិ អត្តនោ នាថោ,
កោ ហិ នាថោ បរោ សិយា”តិ។ (ធ. ប. ១៦០);

តេនាហ “អនញ្ញសរណា”តិ។ កោ បនេត្ថ អត្តា នាម? លោកិយលោកុត្តរោ ធម្មោ។ តេនេវាហ – “ធម្មទីបា ធម្មសរណា អនញ្ញសរណា”តិ។ **យោនី**តិ ការណំ – “យោនិ ហេសា, ភូមិជ, ផលស្ស អធិគមាយា”តិអាទីសុ (ម. និ. ៣.២២៧) វិយ។ **កឹបហោតិកា**តិ កឹបភុតិកា, កុតោ បភវន្តីតិ អត្ថោ? **រូបស្ស ត្វេវា**តិ ឥទំ តេសំយេវ សោកាទីនំ បហានទស្សនត្ថំ អារទ្ធំ។ **ន បរិតស្សតី**តិ ន គណ្ហាតិ ន គហតិ។ **តទង្គនិព្ពុតោ**តិ តេន វិបស្សនង្គេន កិលេសានំ និព្ពុតត្តា តទង្គនិព្ពុតោ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ វិបស្សនាវ កថិតា។ បឋមំ។

២. បដិបទាសុត្តវណ្ណនា

៤៤. ទុតិយេ **ទុក្ខសមុទយគាមិនី សមនុបស្សនា**តិ យស្មា សក្កាយោ ទុក្ខំ, តស្ស ច សមុទយគាមិនី បដិបទា នាម “រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតី”តិ ឯវំ ទិដ្ឋិសមនុបស្សនា វុត្តា, តស្មា ទុក្ខសមុទយគាមិនី សមនុបស្សនាតិ អយមេត្ថ អត្ថោ ហោតិ។ **ទុក្ខនិរោធគាមិនី សមនុបស្សនា**តិ ឯត្ថ សហ វិបស្សនាយ ចតុមគ្គញាណំ “សមនុបស្សនា”តិ វុត្តំ។ ឥតិ ឥមស្មិំ សុត្តេ វដ្ដវិវដ្ដំ កថិតំ។ ទុតិយំ។

៣. អនិច្ចសុត្តវណ្ណនា

៤៥. តតិយេ **សម្មប្បញ្ញាយ ទដ្ឋព្ព**ន្តិ សហ វិបស្សនាយ មគ្គបញ្ញាយ ទដ្ឋព្ពំ។ **វិរជ្ជតិ វិមុច្ចតី**តិ មគ្គក្ខណេ វិរជ្ជតិ, ផលក្ខណេ វិមុច្ចតិ។ **អនុបាទាយ អាសវេហី**តិ អនុប្បាទនិរោធេន និរុទ្ធេហិ អាសវេហិ អគហេត្វា ឥតិ វិមុច្ចតិ។ **រូបធាតុយា**តិអាទិ បច្ចវេក្ខណទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ សហ ផលេន បច្ចវេក្ខណទស្សនត្ថន្តិបិ វទន្តិយេវ។ **ឋិត**ន្តិ ឧបរិ កត្តព្ពកិច្ចាភាវេន ឋិតំ។ **ឋិតត្តា សន្តុស្សិត**ន្តិ បត្តព្ពំ បត្តភាវេន សន្តុដ្ឋំ។ **បច្ចត្តំយេវ បរិនិព្ពាយតី**តិ សយមេវ បរិនិព្ពាយតិ។ តតិយំ។

៤. ទុតិយអនិច្ចសុត្តវណ្ណនា

៤៦. ចតុត្ថេ **បុព្ពន្តានុទិដ្ឋិយោ**តិ បុព្ពន្តំ អនុគតា អដ្ឋារស ទិដ្ឋិយោ ន ហោន្តិ។ **អបរន្តានុទិដ្ឋិយោ**តិ អបរន្តំ អនុគតា ចតុចត្តាលីស ទិដ្ឋិយោ ន ហោន្តិ។ **ថាមសោ បរាមាសោ**តិ ទិដ្ឋិថាមសោ ចេវ ទិដ្ឋិបរាមាសោ ច ន ហោតិ។ ឯត្តាវតា បឋមមគ្គោ ទស្សិតោ។ ឥទានិ សហ វិបស្សនាយ តយោ មគ្គេ ច ផលានិ ច ទស្សេតុំ **រូបស្មិ**ន្តិអាទិ អារទ្ធំ។ អថ វា ទិដ្ឋិយោ នាម វិបស្សនាយ ឯវ បហីនា, ឥទំ បន ឧបរិ សហ វិបស្សនាយ ចត្តារោ មគ្គេ ទស្សេតុំ អារទ្ធំ។ ចតុត្ថំ។

៥. សមនុបស្សនាសុត្តវណ្ណនា

៤៧. បញ្ចមេ **បញ្ចុបាទានក្ខន្ធេ សមនុបស្សន្តិ ឯតេសំ វា អញ្ញតរ**ន្តិ បរិបុណ្ណគាហវសេន បញ្ចក្ខន្ធេ សមនុបស្សន្តិ, អបរិបុណ្ណគាហវសេន ឯតេសំ អញ្ញតរំ។ **ឥតិ អយញ្ចេវ សមនុបស្សនា**តិ ឥតិ អយញ្ច ទិដ្ឋិសមនុបស្សនា។ **អស្មីតិ ចស្ស អវិគតំ ហោតី**តិ យស្ស អយំ សមនុបស្សនា អត្ថិ, តស្មិំ អស្មីតិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិសង្ខាតំ បបញ្ចត្តយំ អវិគតមេវ ហោតិ។ **បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ អវក្កន្តិ ហោតី**តិ តស្មិំ កិលេសជាតេ សតិ កម្មកិលេសបច្ចយានំ បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ និព្ពត្តិ ហោតិ។

អត្ថិ, ភិក្ខវេ, មនោតិ ឥទំ កម្មមនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ធម្មា**តិ អារម្មណំ។ **អវិជ្ជាធាតូ**តិ ជវនក្ខណេ អវិជ្ជា។ **អវិជ្ជាសម្ផស្សជេនា**តិ អវិជ្ជាសម្បយុត្តផស្សតោ ជាតេន។ អបិច **មនោ**តិ ភវង្គក្ខណេ វិបាកមនោធាតុ, អាវជ្ជនក្ខណេ កិរិយមនោធាតុ។ **ធម្មា**ទយោ វុត្តប្បការាវ។ **អស្មីតិបិស្ស ហោតី**តិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិវសេន អស្មីតិ ឯវម្បិស្ស ហោតិ។ ឥតោ បរេសុ **អយមហមស្មី**តិ រូបាទីសុ កិញ្ចិទេវ ធម្មំ គហេត្វា “អយំ អហមស្មី”តិ អត្តទិដ្ឋិវសេន វុត្តំ។ **ភវិស្ស**ន្តិ សស្សតទិដ្ឋិវសេន។ **ន ភវិស្ស**ន្តិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិវសេន។ **រូបី ភវិស្ស**ន្តិអាទីនិ សព្ពានិ សស្សតមេវ ភជន្តិ។ **អថេត្ថា**តិ អថ តេនេវាការេន ឋិតេសុ ឯតេសុ ឥន្ទ្រិយេសុ។ **អវិជ្ជា បហីយតី**តិ ចតូសុ សច្ចេសុ អញ្ញាណភូតា អវិជ្ជា បហីយតិ។ **វិជ្ជា ឧប្បជ្ជតី**តិ អរហត្តមគ្គវិជ្ជា ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវមេត្ថ អស្មីតិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិយោ។ កម្មស្ស បញ្ចន្នញ្ច ឥន្ទ្រិយានំ អន្តរេ ឯកោ សន្ធិ, វិបាកមនំ បញ្ចិន្ទ្រិយបក្ខិកំ កត្វា បញ្ចន្នញ្ច ឥន្ទ្រិយានំ កម្មស្ស ច អន្តរេ ឯកោ សន្ធីតិ។ ឥតិ តយោ បបញ្ចា អតីតោ អទ្ធា, ឥន្ទ្រិយាទីនិ បច្ចុប្បន្នោ អទ្ធា, តត្ថ កម្មមនំ អាទិំ កត្វា អនាគតស្ស បច្ចយោ ទស្សិតោតិ។ បញ្ចមំ។

៦. ខន្ធសុត្តវណ្ណនា

៤៨. ឆដ្ឋេ រូបក្ខន្ធោ កាមាវចរោ, ចត្តារោ ខន្ធា ចតុភូមកា។ **សាសវ**ន្តិ អាសវានំ អារម្មណភាវេន បច្ចយភូតំ។ **ឧបាទានិយ**ន្តិ តថេវ ច ឧបាទានានំ បច្ចយភូតំ។ វចនត្ថោ បនេត្ថ – អារម្មណំ កត្វា បវត្តេហិ សហ អាសវេហីតិ **សាសវំ**។ ឧបាទាតព្ពន្តិ **ឧបាទានិយំ**។ ឥធាបិ រូបក្ខន្ធោ កាមាវចរោ, អវសេសា តេភូមកា វិបស្សនាចារវសេន វុត្តា។ ឯវមេត្ថ រូបំ រាសដ្ឋេន ខន្ធេសុ បវិដ្ឋំ, សាសវរាសដ្ឋេន ឧបាទានក្ខន្ធេសុ។ វេទនាទយោ សាសវាបិ អត្ថិ, អនាសវាបិ អត្ថិ។ តេ រាសដ្ឋេន សព្ពេបិ ខន្ធេសុ បវិដ្ឋា, តេភូមកា បនេត្ថ សាសវដ្ឋេន ឧបាទានក្ខន្ធេសុ បវិដ្ឋាតិ។ ឆដ្ឋំ។

៧-៨. សោណសុត្តាទិវណ្ណនា

៤៩-៥០. សត្តមេ **សេយ្យោហមស្មីតិ** វិសិដ្ឋោ ឧត្តមោ អហមស្មិ។ **កិមញ្ញត្រ យថាភូតស្ស អទស្សនាតិ** យថាភូតស្ស អទស្សនតោ អញ្ញំ កឹ ភវេយ្យ? អទស្សនំ អញ្ញាណមេវ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឥទានិស្ស តេ បរិវដ្តំ វជិរភេទទេសនំ អារភន្តោ **តំ កឹ មញ្ញសិ សោណោ**តិអាទិមាហ។ អដ្ឋមំ ឧត្តានមេវ។ សត្តមអដ្ឋមានិ។

៩-១០. នន្ទិក្ខយសុត្តាទិវណ្ណនា

៥១-៥២. នវមទសមេសុ **នន្ទិក្ខយា រាគក្ខយោ, រាគក្ខយា នន្ទិក្ខយោ**តិ ឥទំ នន្ទីតិ វា រាគោតិ វា ឥមេសំ អត្ថតោ និន្នានាករណតាយ វុត្តំ។ និព្ពិទានុបស្សនាយ វា និព្ពិន្ទន្តោ នន្ទឹ បជហតិ, វិរាគានុបស្សនាយ វិរជ្ជន្តោ រាគំ បជហតិ។ ឯត្តាវតា វិបស្សនំ និដ្ឋបេត្វា "រាគក្ខយា នន្ទិក្ខយោ"តិ ឥធ មគ្គំ ទស្សេត្វា "នន្ទិរាគក្ខយា ចិត្តំ វិមុត្ត"ន្តិ ផលំ ទស្សិតន្តិ។ នវមទសមានិ។

អត្តទីបវគ្គោ បញ្ចមោ។

មូលបណ្ណាសកោ សមត្តោ។

៦. ឧបយវគ្គោ

១. ឧបយសុត្តវណ្ណនា

៥៣. ឧបយវគ្គស្ស បឋមេ **ឧបយោ**តិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិវសេន បញ្ចក្ខន្ធេ ឧបគតោ។ **វិញ្ញាណ**ន្តិ កម្មវិញ្ញាណំ។ **អាបជ្ជេយ្យា**តិ កម្មំ ជវាបេត្វា បដិសន្ធិអាកឌ្ឍនសមត្ថតាយ វុទ្ធិអាទីនិ អាបជ្ជេយ្យ។ **វិញ្ញាណុបយ**ន្តិ បទស្ស អត្ថុហណេ ការណំ វុត្តមេវ។ **វោច្ឆិជ្ជតារម្មណ**ន្តិ បដិសន្ធិអាកឌ្ឍនសមត្ថតាយ អភាវេន អារម្មណំ វោច្ឆិជ្ជតិ។ **បតិដ្ឋា វិញ្ញាណស្សា**តិ កម្មវិញ្ញាណស្ស បតិដ្ឋា ន ហោតិ។ **តទប្បតិដ្ឋិត**ន្តិ តំ អប្បតិដ្ឋិតំ។ **អនភិសង្ខច្ច វិមុត្ត**ន្តិ បដិសន្ធឹ អនភិសង្ខរិត្វា វិមុត្តំ។ បឋមំ។

២. ពីជសុត្តវណ្ណនា

៥៤. ទុតិយេ **ពីជជាតានី**តិ ពីជានិ។ **មូលពីជ**ន្តិ វចំ វចត្តំ ហលិទ្ទំ សិង្គិវេរន្តិ ឯវមាទិ។ **ខន្ធពីជ**ន្តិ អស្សត្ថោ និគ្រោធោតិ ឯវមាទិ។ **ផលុពីជ**ន្តិ ឧច្ឆុ វេឡុ នឡោតិ ឯវមាទិ។ **អគ្គពីជ**ន្តិ អជ្ជកំ ផណិជ្ជកន្តិ ឯវមាទិ។ **ពីជពីជ**ន្តិ សាលិវីហិអាទិ បុព្ពណ្ណញ្ចេវ មុគ្គមាសាទិ អបរណ្ណញ្ច។ **អខណ្ឌានី**តិ អភិន្នានិ។ ភិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ ពីជំ ពីជត្ថាយ ន ឧបកប្បតិ។ **អបូតិកានី**តិ ឧទកតេមនេន អបូតិកានិ។ បូតិពីជញ្ហិ ពីជត្ថាយ ន ឧបកប្បតិ។ **អវាតាតបហតានី**តិ វាតេន ច អាតបេន ច ន ហតានិ, និរោជតំ ន បាបិតានិ។ និរោជញ្ហិ កសដំ ពីជំ ពីជត្ថាយ ន ឧបកប្បតិ។ **សារាទានី**តិ គហិតសារានិ បតិដ្ឋិតសារានិ។ និស្សារញ្ហិ ពីជំ ពីជត្ថាយ ន ឧបកប្បតិ។ **សុខសយិតានី**តិ ចត្តារោ មាសេ កោដ្ឋេ បក្ខិត្តនិយាមេនេវ សុខំ សយិតានិ។ **បថវី**តិ ហេដ្ឋា បតិដ្ឋានបថវី។ **អាបោ**តិ ឧបរិស្នេហនអាបោ។ **ចតស្សោ វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ**តិ កម្មវិញ្ញាណស្ស អារម្មណភូតា រូបាទយោ ចត្តារោ ខន្ធា។ តេ ហិ អារម្មណវសេន បតិដ្ឋាភូតត្តា បថវីធាតុសទិសា។ **នន្ទិរាគោ** សិនេហនដ្ឋេន អាបោធាតុសទិសោ។ **វិញ្ញាណំ សាហារ**ន្តិ សប្បច្ចយំ កម្មវិញ្ញាណំ។ តញ្ហិ ពីជំ វិយ បថវិយំ អារម្មណបថវិយំ វិរុហតិ។ ទុតិយំ។

៣. ឧទានសុត្តវណ្ណនា

៥៥. តតិយេ **ឧទានំ ឧទានេសី**តិ ពលវសោមនស្សសមុដ្ឋានំ ឧទានំ ឧទាហរិ។ កឹ និស្សាយ បនេស ភគវតោ ឧប្បន្នោតិ។ សាសនស្ស និយ្យានិកភាវំ។ កថំ? ឯវំ កិរស្ស អហោសិ, "តយោមេ ឧបនិស្សយា – ទានូបនិស្សយោ សីលូបនិស្សយោ ភាវនូបនិស្សយោ ចា"តិ។ តេសុ ទានសីលូបនិស្សយា ទុព្ពលា, ភាវនូបនិស្សយោ ពលវា។ ទានសីលូបនិស្សយា ហិ តយោ មគ្គេ ច ផលានិ ច បាបេន្តិ, ភាវនូបនិស្សយោ អរហត្តំ បាបេតិ។ ឥតិ ទុព្ពលូបនិស្សយេ បតិដ្ឋិតោ ភិក្ខុ ឃដេន្តោ វាយមន្តោ បញ្ចោរម្ភាគិយានិ ពន្ធនានិ ឆេត្វា តីណិ មគ្គផលានិ និព្ពត្តេតិ, "អហោ សាសនំ និយ្យានិក"ន្តិ អាវជ្ជេន្តស្ស អយំ ឧទបាទិ។

តត្ថ "ទុព្ពលូបនិស្សយេ បត្វា ឃដមានោ តីណិ មគ្គផលានិ បាបុណាតី"តិ ឥមស្សត្ថស្សាវិភាវនត្ថំ **មិលកត្ថេរស្ស** វត្ថុ វេទិតព្ពំ – សោ កិរ គិហិកាលេ បាណាតិបាតកម្មេន ជីវិកំ កប្បេន្តោ អរញ្ញេ បាសសតញ្ចេវ អទូហលសតញ្ច យោជេសិ។ អថេកទិវសំ អង្គារបក្កមំសំ ខាទិត្វា បាសដ្ឋានេសុ វិចរន្តោ បិបាសាភិភូតោ ឯកស្ស អរញ្ញវាសិត្ថេរស្ស វិហារំ គន្ត្វា ថេរស្ស ចង្កមន្តស្ស អវិទូរេ ឋិតំ បានីយឃដំ វិវរិ, ហត្ថតេមនមត្តម្បិ ឧទកំ

នាទ្ទសុ។ សោ កុជ្ឈិត្វា អាហ – “ភិក្ខុ, ភិក្ខុ តុម្ហេ គហបតិកេហិ ទិន្នំ ភុញ្ជិត្វា ភុញ្ជិត្វា សុបថ, បានីយឃដេ អញ្ជលិមត្តម្បិ ឧទកំ ន បឋេថ, ន យុត្តមេត”ន្តិ។ ថេរោ “មយា បានីយឃដោ បូរេត្វា ឋបិតោ, កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ? គន្ត្វា ឱលោកេន្តោ បរិបុណ្ណឃដំ ទិស្វា បានីយសង្ខំ បូរេត្វា អទាសិ។ សោ ទ្វត្តិសង្ខបូរំ បិវិត្វា ចិន្តេសិ – “ឯវំ បូរិតឃដោ នាម មម កម្មំ អាគម្ម តត្តកបាលេ វិយ ជាតោ។ កឹ នុ ខោ អនាគតេ អត្តភាវេ ភវិស្សតី”តិ? សំវិគ្គចិត្តោ ធនុំ ឆឌ្ឌេត្វា, “បព្ពាជេថ មំ, ភន្តេ”តិ អាហ។ ថេរោ តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិត្វា តំ បព្ពាជេសិ។

តស្ស សមណធម្មំ ករោន្តស្ស ពហូនំ មិគសូករានំ មារិតដ្ឋានំ បាសអទ្ទូហលានញ្ច យោជិតដ្ឋានំ ឧបដ្ឋាតិ។ តំ អនុស្សរតោ សរីរេ ទាហោ ឧប្បជ្ជតិ, កូដគោណោ វិយ កម្មដ្ឋានម្បិ វីថិំ ន បដិបជ្ជតិ។ សោ “កឹ ករិស្សាមិ ភិក្ខុភាវេនា”តិ ? អនភិរតិយា បីឡិតោ ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា អាហ – “ន សក្កោមិ, ភន្តេ, សមណធម្មំ កាតុ”ន្តិ។ អថ នំ ថេរោ “ហត្ថកម្មំ ករោហី”តិ អាហ។ សោ “សាធុ, ភន្តេ”តិ វត្វា ឧទុម្ពរាទយោ អល្លរុក្ខេ ឆិន្ទិត្វា មហន្តំ រាសិំ កត្វា, “ឥទានិ កឹ ករោមី”តិ បុច្ឆិ? ឈាបេហិ នន្តិ។ សោ ចតូសុ ទិសាសុ អគ្គិំ ទត្វា ឈាបេតុំ អសក្កោន្តោ, “ភន្តេ, ន សក្កោមី”តិ អាហ។ ថេរោ “តេន ហិ អបេហី”តិ បថវិំ ទ្វិធា កត្វា អវីចិតោ ខជ្ជោបនកមត្តំ អគ្គិំ នីហរិត្វា តត្ថ បក្ខិបិ។ សោ តាវ មហន្តំ រាសិំ សុក្ខបណ្ណំ វិយ ខណេន ឈាបេសិ។ អថស្ស ថេរោ អវីចិំ ទស្សេត្វា, “សចេ វិព្ភមិស្សសិ, ឯត្ថ បច្ចិស្សសី”តិ សំវេគំ ជនេសិ។ សោ អវីចិទស្សនតោ បដ្ឋាយ បវេធមានោ “និយ្យានិកំ, ភន្តេ, ពុទ្ធសាសន”ន្តិ បុច្ឆិ, អាមាវុសោតិ។ ភន្តេ, ពុទ្ធសាសនស្ស និយ្យានិកត្តេ សតិ មិលក្ខោ អត្តមោក្ខំ ករិស្សតិ, មា ចិន្តយិត្ថាតិ។ តតោ បដ្ឋាយ សមណធម្មំ ករោតិ ឃដេតិ, តស្ស វត្តបដិវត្តំ បូរេតិ, និទ្ទាយ ពាធយមានាយ តិន្តំ បលាលំ សីសេ ឋបេត្វា បាទេ សោណ្ឌិយំ ឱតារេត្វា និសីទតិ។ សោ ឯកទិវសំ បានីយំ បរិស្សាវេត្វា ឃដំ ឱរុម្ភិ ឋបេត្វា ឧទកមណិកានំ បច្ឆេទំ អាគមយមានោ អដ្ឋាសិ។ អថ ខោ ថេរោ សាមណេរស្ស ឥមំ ឧទ្ទេសំ ទេតិ –

> “ឧដ្ឋានវតោ សតីមតោ,
> សុចិកម្មស្ស និសម្មការិនោ;
> សញ្ញតស្ស ធម្មជីវិនោ,
> អប្បមត្តស្ស យសោភិវឌ្ឍតី”តិ។ (ធ. ប. ២៤);

សោ ចតុប្បទិកម្បិ តំ គាថំ អត្តនិយេវ ឧបនេសិ – “ឧដ្ឋានវតា នាម មាទិសេន ភវិតព្ពំ។ សតិមតាបិ មាទិសេនេវ...បេ.... អប្បមត្តេនបិ មាទិសេនេវ ភវិតព្ព”ន្តិ។ ឯវំ តំ គាថំ អត្តនិ ឧបនេត្វា តស្មិំយេវ បទវារេ ឋិតោ បញ្ចោរម្ភាគិយានិ សំយោជនានិ ឆិន្ទិត្វា អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋាយ ហដ្ឋតុដ្ឋោ –

> “អល្លំ បលាលបុញ្ជាហំ, សីសេនាទាយ ចង្កមឹ;
> បត្តោស្មិ តតិយំ ឋានំ, ឯត្ថ មេ នត្ថិ សំសយោ”តិ។ –

ឥមំ ឧទានគាថំ អាហ។ ឯវំ ទុព្ពលូបនិស្សយេ ឋិតោ ឃដេន្តោ វាយមន្តោ បញ្ចោរម្ភាគិយានិ សំយោជនានិ ឆិន្ទិត្វា តីណិ មគ្គផលានិ និព្ពត្តេតិ។ តេនាហ ភគវា – “នោ ចស្សំ, នោ ច មេ សិយា, នាភវិស្ស, ន មេ ភវិស្សតីតិ ឯវំ អធិមុច្ចមានោ ភិក្ខុ ឆិន្ទេយ្យ ឱរម្ភាគិយានិ សំយោជនានី”តិ។

តត្ថ **នោ ចស្សំ, នោ ច មេ សិយា**តិ សចេ អហំ ន ភវេយ្យំ, មម បរិក្ខារោបិ ន ភវេយ្យ។ សចេ វា បន មេ អតីតេ កម្មាភិសង្ខារោ នាភវិស្ស, ឥទំ មេ ឯតរហិ ខន្ធបញ្ចកំ ន ភវេយ្យ។ **នាភវិស្ស, ន មេ ភវិស្សតី**តិ ឥទានិ បន តថា បរក្កមិស្សាមិ, យថា មេ អាយតឹ ខន្ធាភិនិព្ពត្តកោ កម្មសង្ខារោ ន ភវិស្សតិ, តស្មិំ អសតិ អាយតឹ បដិសន្ធិ នាម ន មេ ភវិស្សតិ។ **ឯវំ អធិមុច្ចមានោ**តិ ឯវំ អធិមុច្ចន្តោ ភិក្ខុ ទុព្ពលូបនិស្សយេ ឋិតោ បញ្ចោរម្ភាគិយានិ សំយោជនានិ ឆិន្ទេយ្យ។ **ឯវំ វុត្តេ**តិ ឯវំ សាសនស្ស និយ្យានិកភាវំ អាវជ្ជេន្តេន ភគវតា ឥមស្មិំ ឧទានេ វុត្តេ។ **រូបំ វិភវិស្សតី**តិ រូបំ ភិជ្ជិស្សតិ។ **រូបស្ស វិភវា**តិ វិភវទស្សនេន សហវិបស្សនេន។ សហវិបស្សនកា ហិ ចត្តារោ មគ្គា រូបាទីនំ វិភវទស្សនំ នាម។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **ឯវំ អធិមុច្ចមានោ, ភន្តេ, ភិក្ខុ ឆិន្ទេយ្យា**តិ, ភន្តេ, ឯវំ អធិមុច្ចមានោ ភិក្ខុ ឆិន្ទេយ្យេវ បញ្ចោរម្ភាគិយានិ សំយោជនានិ។ កស្មា ន ឆិន្ទិស្សតីតិ?

ឥទានិ ឧបរិ មគ្គផលំ បុច្ឆន្តោ **កថំ បន, ភន្តេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អនន្តរា**តិ ទ្វេ អនន្តរានិ អាសន្នានន្តរញ្ច ទូរានន្តរញ្ច។ វិបស្សនា មគ្គស្ស អាសន្នានន្តរំ នាម, ផលស្ស ទូរានន្តរំ នាម។ តំ សន្ធាយ “កថំ បន, ភន្តេ, ជានតោ កថំ បស្សតោ វិបស្សនានន្តរា ‘អាសវានំ ខយោ’តិ សង្ខំ គតំ អរហត្តផលំ ហោតី”តិ

បុច្ឆតិ។ **អតសិតាយេ**តិ អតសិតព្ពេ អភាយិតព្ពេ ឋានម្ហិ។ **តាសំ អាបជ្ជតី**តិ ភយំ អាបជ្ជតិ។ **តាសោ ហេសោ**តិ យា ឯសា “នោ ចស្សំ, នោ ច មេ សិយា”តិ ឯវំ បវត្តា ទុព្ពលវិបស្សនា, សា យស្មា អត្តសិនេហំ បរិយាទាតុំ ន សក្កោតិ, តស្មា អស្សុតវតោ បុថុជ្ជនស្ស តាសោ នាម ហោតិ។ សោ ហិ “ឥទានាហំ ឧច្ឆិជ្ជិស្សាមិ, ន ទានិ កិញ្ចិ ភវិស្សាមី”តិ អត្តានំ បបាតេ បតន្តំ វិយ បស្សតិ អញ្ញតរោ ព្រាហ្មណោ វិយ។ លោហបាសាទស្ស កិរ ហេដ្ឋា តិបិដកចូឡនាគត្ថេរោ តិលក្ខណាហតំ ធម្មំ បរិវត្តេតិ។ អថ អញ្ញតរស្ស ព្រាហ្មណស្ស ឯកមន្តេ ឋត្វា ធម្មំ សុណន្តស្ស សង្ខារា សុញ្ញតោ ឧបដ្ឋហឹសុ។ សោ បបាតេ បតន្តោ វិយ ហុត្វា វិវដទ្វារេន តតោ បលាយិត្វា គេហំ បវិសិត្វា, បុត្តំ ឧរេ សយាបេត្វា, “តាត, សក្យសមយំ អាវជ្ជេន្តោ មនម្ហិ នដ្ឋោ”តិ អាហ។ **ន ហេសោ ភិក្ខុ តាសោ**តិ ឯសា ឯវំ បវត្តា ពលវវិបស្សនា សុតវតោ អរិយសាវកស្ស ន តាសោ នាម ហោតិ។ ន ហិ តស្ស ឯវំ ហោតិ “អហំ ឧច្ឆិជ្ជិស្សាមី”តិ វា “វិនស្សិស្សាមី”តិ វាតិ។ ឯវំ បន ហោតិ “សង្ខារាវ ឧប្បជ្ជន្តិ, សង្ខារាវ និរុជ្ឈន្តី”តិ។ តតិយំ។

៤. ឧបាទានបរិបវត្តសុត្តវណ្ណនា

៥៦. ចតុត្ថេ **ចតុបរិវដ្ដ**ន្តិ ឯកេកស្មឹ ខន្ធេ ចតុន្នំ បរិវដ្ដនវសេន។ **រូបំ អព្ភញ្ញាសិ**ន្តិ រូបំ ទុក្ខសច្ចន្តិ អភិញ្ញាសឹ។ ឯវំ សព្ពបទេសុ ចតុសច្ចវសេនេវ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **អាហារសមុទយា**តិ ឯត្ថ សច្ឆន្ទរាគោ កពឡីការាហារោ អាហារោ នាម។ **បដិបន្នា**តិ សីលតោ បដ្ឋាយ យាវ អរហត្តមគ្គា បដិបន្នា ហោន្តិ។ **គាធន្តី**តិ បតិដ្ឋហន្តិ។ ឯត្តាវតា សេក្ខភូមឹ កថេត្វា ឥទានិ អសេក្ខភូមឹ កថេន្តោ **យេ ច ខោ កេចិ, ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។ **សុវិមុត្តា**តិ អរហត្តផលវិមុត្តិយា សុដ្ឋុ វិមុត្តា។ **កេវលិនោ**តិ សកលិនោ កតសព្ពកិច្ចា។ **វដ្ដំ តេសំ នត្ថិ បញ្ញាបនាយា**តិ យេន តេ អវសិដ្ឋេន វដ្ដេន បញ្ញាបេយ្យុំ, តំ នេសំ វដ្ដំ នត្ថិ បញ្ញាបនាយ។ អថ វា វដ្ដន្តិ ការណំ, បញ្ញាបនាយ ការណំ នត្ថីតិ។ ឯត្តាវតា អសេក្ខភូមិវារោ កថិតោ។ ចតុត្ថំ។

៥. សត្តដ្ឋានសុត្តវណ្ណនា

៥៧. បញ្ចមេ **សត្តដ្ឋានកុសលោ**តិ សត្តសុ ឱកាសេសុ ឆេកោ។ **វុសិតវា**តិ វុសិតវាសោ។ **ឧត្តមបុរិសោ**តិ សេដ្ឋបុរិសោ។ សេសមេត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ឥទំ បន សុត្តំ ឧស្សទនន្ទិយញ្ចេវ បលោភនីយញ្ចាតិ វេទិតព្ពំ។ យថា ហិ រាជា វិជិតសង្គាមោ សង្គាមេ វិជយិនោ យោធេ ឧច្ចដ្ឋានេ ឋបេត្វា តេសំ សក្ការំ ករោតិ។ កឹ ការណា? ឯតេសំ សក្ការំ ទិស្វា សេសាបិ សូរា ភវិតុំ មញ្ញិស្សន្តីតិ, ឯវមេវ ភគវា អប្បមេយ្យំ កាលំ បារមិយោ បូរេត្វា មហាពោធិមណ្ឌេ កិលេសមារវិជយំ កត្វា សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ សាវត្ថិយំ ជេតវនមហាវិហារេ និសីទិត្វា ឥមំ សុត្តំ ទេសេន្តោ ខីណាសវេ ឧក្ខិបិត្វា ថោមេសិ វណ្ណេសិ។ កឹ ការណា? ឯវំ អវសេសា សេក្ខបុគ្គលា អរហត្តផលំ បត្តព្ពំ មញ្ញិស្សន្តីតិ។ ឯវមេតំ សុត្តំ ខីណាសវានំ ឧក្ខិបិត្វា បសំសិតត្តា ឧស្សទនន្ទិយំ, សេក្ខានំ បលោភិតត្តា បលោភនីយន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សត្តដ្ឋានកុសលោ ហោតីតិ ឯត្តាវតា ចេត្ថ មគ្គផលបច្ចវេក្ខណវសេន ទេសនំ និដ្ឋបេត្វាបិ បុន **កថញ្ច, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ តិវិធូបបរិក្ខី ហោតី**តិ ឥទំ “ខីណាសវោ យស្មឹ អារម្មណេ សតតវិហារេន វិហរតិ, តំ សត្តោ វា បុគ្គលោ វា ន ហោតិ, ធាតុអាទិមត្តមេវ បន ហោតី”តិ ឯវំ ខីណាសវស្ស សតតវិហារញ្ច, “ឥមេសុ ធម្មេសុ កម្មំ កត្វា អយំ អាគតោ”តិ អាគមនីយបដិបទញ្ច ទស្សេតុំ វុត្តំ។ តត្ថ **ធាតុសោ ឧបបរិក្ខតី**តិ ធាតុសភាវេន បស្សតិ ឱលោកេតិ។ សេសបទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ បញ្ចមំ។

៦. សម្មាសម្ពុទ្ធសុត្តវណ្ណនា

៥៨. ឆដ្ឋេ **កោ អធិប្បយាសោ**តិ កោ អធិកបយោគោ។ **អនុប្បន្នស្សា**តិ ឥមញ្ហិ មគ្គំ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធោ ឧប្បាទេសិ, អន្តរា អញ្ញោ សត្ថា ឧប្បាទេតុំ នាសក្ខិ, ឥតិ ភគវា អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា នាម។ នគរោបមស្មិញ្ហិ អវឡញ្ជនដ្ឋានេសុ បុរាណមគ្គោ ជាតោ, ឥធ អវត្តមានដ្ឋេន អនុប្បន្នមគ្គោ នាម។ អសញ្ជាតស្សាតិ តស្សេវ វេវចនំ។ **អនក្ខាតស្សា**តិ អកថិតស្ស។ មគ្គំ ជានាតីតិ **មគ្គញ្ញូ**។ មគ្គំ វិទិតំ បាកដំ អកាសីតិ **មគ្គវិទូ**។ មគ្គេ ច អមគ្គេ ច កោវិទោតិ **មគ្គកោវិទោ**។ **មគ្គានុគា**តិ មគ្គំ អនុគច្ឆន្តា។ **បច្ឆា សមន្នាគតា**តិ អហំ បឋមំ គតោ, សាវកា បច្ឆា សមន្នាគតា។ ឆដ្ឋំ។

៧. អនត្តលក្ខណសុត្តវណ្ណនា

៥៩. សត្តមេ **បញ្ចវគ្គិយេ**តិ អញ្ញាសិ កោណ្ឌញ្ញត្ថេរាទិកេ បញ្ច ជនេ បុរាណុបដ្ឋាកេ។ **អាមន្តេសី**តិ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមទិវសេ ធម្មចក្កប្បវត្តនតោ បដ្ឋាយ អនុក្កមេន សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតេ “ឥទានិ នេសំ អាសវក្ខយាយ ធម្មំ ទេសេស្សាមី”តិ បញ្ចមិយំ បក្ខស្ស អាមន្តេសិ។ **ឯតទវោចា**តិ ឯតំ “រូបំ, ភិក្ខវេ, អនត្តា”តិអាទិនយប្បវត្តំ អនត្តលក្ខណសុត្តំ អវោច។ តត្ថ **អនត្តា**តិ បុព្ពេ វុត្តេហិ ចតូហិ ការណេហិ អនត្តា។ **តំ កិំ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ**តិ ឥទំ កស្មា អារទ្ធំ? ឯត្តកេន ឋានេន អនត្តលក្ខណមេវ កថិតំ, ន អនិច្ចទុក្ខលក្ខណានិ, ឥទានិ តានិ ទស្សេត្វា សមោធានេត្វា តីណិបិ លក្ខណានិ ទស្សេតុំ ឥទមារទ្ធន្តិ វេទិតព្ពំ។ **តស្មា**តិ យស្មា ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធា អនិច្ចា ទុក្ខា អនត្តា, តស្មា។ **យំកិញ្ចិ រូប**ន្តិអាទីសុ វិត្ថារកថា វិសុទ្ធិមគ្គេ បញ្ញាភាវនាធិការេ ខន្ធនិទ្ទេសេ វុត្តាវ។ សេសំ សព្ពត្ថ វុត្តានុសារេនេវ វេទិតព្ពំ។ ឥមស្មិំ បន សុត្តេ អនត្តលក្ខណមេវ កថិតន្តិ។ សត្តមំ។

៨. មហាលិសុត្តវណ្ណនា

៦០. អដ្ឋមេ **ឯកន្តទុក្ខ**ន្តិអាទីនិ **ធាតុសំយុត្តេ** វុត្តនយានេវ។ អដ្ឋមំ។

៩. អាទិត្តសុត្តវណ្ណនា

៦១. នវមេ **អាទិត្ត**ន្តិ ឯកាទសហិ អគ្គីហិ អាទិត្តំ បជ្ជលិតំ។ ឥតិ ទ្វីសុបិ ឥមេសុ សុត្តេសុ ទុក្ខលក្ខណមេវ កថិតំ។ នវមំ។

១០. និរុត្តិបថសុត្តវណ្ណនា

៦២. **ទសមេ** និរុត្តិយោវ **និរុត្តិបថា,** អថ វា និរុត្តិយោ ច តា និរុត្តិវសេន វិញ្ញាតព្ពានំ អត្ថានំ បថត្តា បថា ចាតិ និរុត្តិបថា។ សេសបទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ តីណិបិ ចេតានិ អញ្ញមញ្ញវេវចនានេវាតិ វេទិតព្ពានិ។ **អសំកិណ្ណា**តិ អវិជហិតា, “កោ ឥមេហិ អត្ថោ”តិ វត្វា អឆឌ្ឌិតា។ **អសំកិណ្ណបុព្ពា**តិ អតីតេបិ ន ជហិតបុព្ពា។ **ន សំកីយន្តី**តិ ឯតរហិបិ “កិមេតេហី”តិ ន ឆឌ្ឌីយន្តិ។ **ន សំកីយិស្សន្តី**តិ អនាគតេបិ ន ឆឌ្ឌីយិស្សន្តិ។ **អប្បដិកុដ្ឋា**តិ អប្បដិពាហិតា។ **អតីត**ន្តិ អត្តនោ សភាវំ ភង្គមេវ វា អតិក្កន្តំ។ **និរុទ្ធ**ន្តិ ទេសន្តរំ អសង្កមិត្វា តត្ថេវ និរុទ្ធំ វូបសន្តំ។ **វិបរិណត**ន្តិ វិបរិណាមំ គតំ នដ្ឋំ។ **អជាត**ន្តិ អនុប្បន្នំ។ **អបាតុភូត**ន្តិ អបាកដីភូតំ។

ឧក្កលាតិ ឧក្កលជនបទវាសិនោ។ **វស្សភញ្ញា**តិ វស្សោ ច ភញ្ញោ ច។ ទ្វេបិ ហិ តេ មូលទិដ្ឋិគតិកា។ **អហេតុកវាទា**តិអាទីសុ “នត្ថិ ហេតុ នត្ថិ បច្ចយោ”តិ គហិតត្តា អហេតុកវាទា។ “ករោតោ ន ករីយតិ បាប”ន្តិ គហិតត្តា **អកិរិយវាទា**។ “នត្ថិ ទិន្ន”ន្តិអាទិគហណតោ **នត្ថិកវាទា**។ តត្ថ ឥមេ ទ្វេ ជនា, តិស្សោ ទិដ្ឋិយោ, កឹ ឯកេកស្ស ទិយឌ្ឍា ហោតីតិ? ន តថា, យថា បន ឯកោ ភិក្ខុ បដិបាដិយា ចត្តារិបិ ឈានានិ និព្ពត្តេតិ , ឯវមេត្ថ ឯកេកោ តិស្សោបិ ទិដ្ឋិយោ និព្ពត្តេសីតិ វេទិតព្ពោ។ “នត្ថិ ហេតុ នត្ថិ បច្ចយោ”តិ បុនប្បុនំ អាវជ្ជេន្តស្ស អាហរន្តស្ស អភិនន្ទន្តស្ស អស្សាទេន្តស្ស មគ្គទស្សនំ វិយ ហោតិ។ សោ មិច្ឆត្តនិយាមំ ឱក្កមតិ, សោ ឯកន្តកាឡកោតិ វុច្ចតិ។ យថា បន អហេតុកទិដ្ឋិយំ, ឯវំ “ករោតោ ន ករីយតិ បាបំ, នត្ថិ ទិន្ន”ន្តិ ឥមេសុបិ ឋានេសុ មិច្ឆត្តនិយាមំ ឱក្កមតិ។

ន គរហិតព្ពំ នប្បដិក្កោសិតព្ពំ អមញ្ញឹសូតិ ឯត្ថ “យទេតំ អតីតំ នាម, នយិទំ អតីតំ, ឥទមស្ស អនាគតំ វា បច្ចុប្បន្នំ វា”តិ វទន្តោ គរហតិ នាម។ តត្ថ ទោសំ ទស្សេត្វា “កឹ ឥមិនា គរហិតេនា”តិ? វទន្តោ បដិក្កោសតិ នាម។ ឥមេ បន និរុត្តិបថេ តេបិ អច្ចន្តកាឡកា ទិដ្ឋិគតិកា ន គរហិតព្ពេ ន បដិក្កោសិតព្ពេ មញ្ញឹសុ។ អតីតំ បន អតីតមេវ, អនាគតំ អនាគតមេវ, បច្ចុប្បន្នំ បច្ចុប្បន្នមេវ កថយឹសុ។ **និន្ទាឃដ្ដនព្យារោសឧបារម្ភភយា**តិ វិញ្ញូនំ សន្តិកា និន្ទាភយេន ច ឃដ្ដនភយេន ច ទោសារោបនភយេន ច ឧបារម្ភភយេន ច។ ឥតិ ឥមស្មិំ សុត្តេ ចតុភូមិកខន្ធានំ បណ្ណត្តិ កថិតាតិ។ ទសមំ។

ឧបយវគ្គោ ឆដ្ឋោ។

៧. អរហន្តវគ្គោ

១. ឧបាទិយមានសុត្តវណ្ណនា

៦៣. អរហន្តវគ្គស្ស បឋមេ **ឧបាទិយមានោ**តិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិវសេន គណ្ហមានោ។ **ពទ្ធោ មារស្សា**តិ មារស្ស បាសេន ពទ្ធោ នាម។ **មុត្តោ បាបិមតោ**តិ បាបិមតោ បាសេន មុត្តោ នាម ហោតិ។ បឋមំ។

២. មញ្ញមានសុត្តវណ្ណនា

៦៤. ទុតិយេ **មញ្ញមានោ**តិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិមញ្ញនាហិ មញ្ញមានោ។ ទុតិយំ។

៣. អភិនន្ទមានសុត្តវណ្ណនា

៦៥. តតិយេ **អភិនន្ទមានោ**តិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិអភិនន្ទនាហិយេវ អភិនន្ទមានោ។ តតិយំ។

៤-៥. អនិច្ចសុត្តាទិវណ្ណនា

៦៦-៦៨. ចតុត្ថេ **ឆន្ទោ**តិ តណ្ហាឆន្ទោ។ បញ្ចមឆដ្ឋេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ចតុត្ថាទីនិ។

៧. អនត្តនិយសុត្តវណ្ណនា

៦៩. សត្តមេ **អនត្តនិយ**ន្តិ ន អត្តនោ សន្តកំ, អត្តនោ បរិក្ខារភាវេន សុញ្ញតន្តិ អត្ថោ។ សត្តមំ។

៨-១០. រជនីយសណ្ឋិតសុត្តាទិវណ្ណនា

៧០-៧២. អដ្ឋមេ **រជនីយសណ្ឋិត**ន្តិ រជនីយេន អាការេន សណ្ឋិតំ, រាគស្ស បច្ចយភាវេន ឋិតន្តិ អត្ថោ។ នវមទសមានិ រាហុលសំយុត្តេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពានីតិ។ អដ្ឋមាទីនិ។

អរហន្តវគ្គោ សត្តមោ។

៨. ខជ្ជនីយវគ្គោ

១-៣. អស្សាទសុត្តាទិវណ្ណនា

៧៣-៧៥. ខជ្ជនីយវគ្គស្ស អាទិតោ តីសុ សុត្តេសុ ចតុសច្ចមេវ កថិតំ។ បឋមាទីនិ។

៤. អរហន្តសុត្តវណ្ណនា

៧៦. ចតុត្ថេ **យាវតា, ភិក្ខវេ, សត្តាវាសា**តិ, ភិក្ខវេ, យត្តកា សត្តាវាសា នាម អត្ថិ។ **យាវតា ភវគ្គ**ន្តិ យត្តកំ ភវគ្គំ នាម អត្ថិ។ **ឯតេ អគ្គា ឯតេ សេដ្ឋា**តិ ឯតេ អគ្គភូតា ចេវ សេដ្ឋភូតា ច។ **យទិទំ អរហន្តោ**តិ យេ ឥមេ អរហន្តោ នាម។ ឥទម្បិ សុត្តំ បុរិមនយេនេវ ឧស្សទនន្ទិយញ្ច បលោភនីយញ្ចាតិ វេទិតព្ពំ។

អថាបរំ ឯតទវោចាតិ ឥទត្ថបរិទីបនាហិ ចេវ វិសេសត្ថបរិទីបនាហិ ច គាថាហិ ឯតំ “សុខិនោ វត អរហន្តោ”តិអាទិវចនំ អវោច។ តត្ថ **សុខិនោ**តិ ឈានសុខេន មគ្គសុខេន ផលសុខេន ច សុខិតា។ **តណ្ហា តេសំ ន វិជ្ជតី**តិ តេសំ អបាយទុក្ខជនិកា តណ្ហា ន វិជ្ជតិ។ ឯវំ តេ ឥមស្សាបិ តណ្ហាមូលកស្ស អភាវេន សុខិតាវ។ **អស្មិមានោ សមុច្ឆិន្នោ**តិ នវវិធោ អស្មិមានោ អរហត្តមគ្គេន សមុច្ឆិន្នោ។ **មោហជាលំ បទាលិត**ន្តិ ញាណេន អវិជ្ជាជាលំ ផាលិតំ។

អនេជន្តិ ឯជាសង្ខាតាយ តណ្ហាយ បហានភូតំ អរហត្តំ។ **អនុបលិត្តា**តិ តណ្ហាទិដ្ឋិលេបេហិ អលិត្តា។ **ព្រហ្មភូតា**តិ សេដ្ឋភូតា។ **បរិញ្ញាយា**តិ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានិត្វា។ **សត្តសទ្ធម្មគោចរា**តិ សទ្ធា ហិរី ឱត្តប្បំ ពាហុសច្ចំ អារទ្ធវីរិយតា ឧបដ្ឋិតស្សតិតា បញ្ញាតិ ឥមេ សត្ត សទ្ធម្មា គោចរោ ឯតេសន្តិ សត្តសទ្ធម្មគោចរា។

សត្តរតនសម្បន្នាតិ សត្តហិ ពោជ្ឈង្គរតនេហិ សមន្នាគតា។ **អនុវិចរន្តី**តិ លោកិយមហាជនាបិ អនុវិចរន្តិយេវ។ ឥធ បន ខីណាសវានំ និរាសង្កចារោ នាម គហិតោ។ តេនេវាហ “**បហីនភយភេរវា**”តិ។ តត្ថ **ភយំ** ភយមេវ, **ភេរវំ** ពលវភយំ។ **ទសហង្គេហិ សម្បន្នា**តិ អសេក្ខេហិ ទសហិ អង្គេហិ សមន្នាគតា។ **មហានាគា**តិ ចតូហិ ការណេហិ មហានាគា។ **សមាហិតា**តិ ឧបចារប្បនាហិ សមាហិតា។ **តណ្ហា តេសំ ន វិជ្ជតី**តិ “ឩនោ លោកោ អតិត្តោ តណ្ហាទាសោតិ ខោ, មហារាជ, តេន ភគវតា”តិ (ម. និ. ២.៣០៥) ឯវំ វុត្តា ទាសការិកា តណ្ហាបិ តេសំ នត្ថិ។ ឥមិនា ខីណាសវានំ ភុជិស្សភាវំ ទស្សេតិ។

អសេខញាណន្តិ អរហត្តផលញាណំ។ **អគ្គិមោយំ សមុស្សយោតិ** បច្ឆិមោ អយំ អត្តភាវោ។ **យោ សារោ ព្រហ្មចរិយស្សាតិ** សារោ នាម ផលំ។ **តស្មឹ អបរបច្ចយាតិ** តស្មឹ អរិយផលេ, ន អញ្ញំ បត្តិយាយន្តិ, បច្ចក្ខតោវ បដិវិជ្ឈិត្វា ឋិតា។ **វិធាសុ ន វិកម្បន្តីតិ** តីសុ មានកោដ្ឋាសេសុ ន វិកម្បន្តិ។ **ទន្តភូមិន្តិ** អរហត្តំ។ **វិជិតាវិនោតិ** រាគាទយោ វិជេត្វា ឋិតា។

ឧទ្ធន្តិអាទីសុ **ឧទ្ធំ** វុច្ចតិ កេសមត្ថកោ, **អបាចីនំ** បាទតលំ, **តិរិយំ** វេមជ្ឈំ។ ឧទ្ធំ វា អតីតំ, អបាចីនំ អនាគតំ, តិរិយំ បច្ចុប្បន្នំ។ ឧទ្ធំ វា វុច្ចតិ ទេវលោកោ, អបាចីនំ អបាយលោកោ, តិរិយំ មនុស្សលោកោ។ **នន្ទី តេសំ ន វិជ្ជតីតិ** ឯតេសុ ឋានេសុ សង្ខេបតោ វា អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នេសុ ខន្ធេសុ តេសំ តណ្ហា នត្ថិ។ ឥធ វដ្ដមូលកតណ្ហាយ អភាវោ ទស្សិតោ។ **ពុទ្ធាតិ** ចតុន្នំ សច្ចានំ ពុទ្ធត្តា ពុទ្ធា។

ឥទំ បនេត្ថ សីហនាទសមោធានំ – “វិមុត្តិសុខេនម្ហា សុខិតា, ទុក្ខជនិកា នោ តណ្ហា បហីនា, បញ្ចក្ខន្ធា បរិញ្ញាតា, ទាសការិកតណ្ហា ចេវ វដ្ដមូលិកតណ្ហា ច បហីនា, អនុត្តរម្ហា អសទិសា, ចតុន្នំ សច្ចានំ ពុទ្ធត្តា ពុទ្ធា”តិ ភវបិដ្ឋេ ឋត្វា អភីតនាទសង្ខាតំ សីហនាទំ នទន្តិ ខីណាសវាតិ។ ចតុត្ថំ។

៥. ទុតិយអរហន្តសុត្តវណ្ណនា

៧៧. បញ្ចមំ វិនា គាថាហិ សុទ្ធិកមេវ កត្វា កថិយមានំ ពុជ្ឈនកានំ អជ្ឈាសយេន វុត្តំ។ បញ្ចមំ។

៦. សីហសុត្តវណ្ណនា

៧៨. ឆដ្ឋេ **សីហោតិ** ចត្តារោ សីហា – តិណសីហោ, កាឡសីហោ, បណ្ឌុសីហោ, កេសរសីហោតិ។ តេសុ **តិណសីហោ** កបោតវណ្ណគាវិសទិសោ តិណភក្ខោ ច ហោតិ។ **កាឡសីហោ** កាឡគាវិសទិសោ តិណភក្ខោយេវ។ **បណ្ឌុសីហោ** បណ្ឌុបលាសវណ្ណគាវិសទិសោ មំសភក្ខោ។ **កេសរសីហោ** លាខារសបរិកម្មកតេនេវ មុខេន អគ្គនង្គុដ្ឋេន ចតូហិ ច បាទបរិយន្តេហិ សមន្នាគតោ, មត្ថកតោបិស្ស បដ្ឋាយ លាខាតូលិកាយ កត្វា វិយ តិស្សោ រាជិយោ បិដ្ឋិមជ្ឈេន គន្ត្វា អន្តរសត្ថិម្ហិ ទក្ខិណាវត្តា ហុត្វា ឋិតា, ខន្ធេ បនស្ស សតសហស្សគ្ឃនិកកម្ពលបរិក្ខេបោ វិយ កេសរភារោ ហោតិ, អវសេសដ្ឋានំ បរិសុទ្ធំ សាលិបិដ្ឋសង្ខចុណ្ណបិចុវណ្ណំ ហោតិ។ ឥមេសុ ចតូសុ សីហេសុ អយំ កេសរសីហោ ឥធ អធិប្បេតោ។

មិគរាជាតិ មិគគណស្ស រាជា។ **អាសយាតិ** វសនដ្ឋានតោ សុវណ្ណគុហតោ វា រជតមណិផលិកមនោសិលាគុហតោ វា និក្ខមតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ និក្ខមមានោ បនេស ចតូហិ ការណេហិ និក្ខមតិ អន្ធការបីឡិតោ វា អាលោកត្ថាយ, ឧច្ចារបស្សាវបីឡិតោ វា តេសំ វិស្សជ្ជនត្ថាយ, ជិឃច្ឆាបីឡិតោ វា គោចរត្ថាយ, សម្ភវបីឡិតោ វា អស្សទ្ធម្មបដិសេវនត្ថាយ។ ឥធ បន គោចរត្ថាយ និក្ខន្តោតិ អធិប្បេតោ។

វិជម្ភតីតិ សុវណ្ណតលេ វា រជតមណិផលិកមនោសិលាតលានំ វា អញ្ញតរស្មឹ ទ្វេ បច្ឆិមបាទេ សមំ បតិដ្ឋាបេត្វា បុរិមបាទេ បុរតោ បសារេត្វា សរីរស្ស បច្ឆាភាគំ អាកឌ្ឍិត្វា បុរិមភាគំ អភិហរិត្វា បិដ្ឋឹ នាមេត្វា គីវំ ឧក្ខិបិត្វា អសនិសទ្ទំ ករោន្តោ វិយ នាសបុដានិ បោថេត្វា សរីរលគ្គំ រជំ វិធុនន្តោ វិជម្ភតិ។ វិជម្ភនភូមិយញ្ច បន តរុណវច្ឆកោ វិយ អបរាបរំ ជវតិ។ ជវតោ បនស្ស សរីរំ អន្ធការេ បរិព្ភមន្តំ អលាតំ វិយ ខាយតិ។

អនុវិលោកេតីតិ កស្មា អនុវិលោកេតិ? បរានុទ្ទយតាយ។ តស្មឹ កិរ សីហនាទំ នទន្តេ បបាតាវាដាទីសុ វិសមដ្ឋានេសុ ចរន្តា ហត្ថិគោកណ្ណមហឹសាទយោ បាណា បបាតេបិ អាវាដេបិ បតន្តិ, តេសំ អនុទ្ទយាយ អនុវិលោកេតិ។ កឹ បនស្ស លុទ្ទកម្មស្ស បរមំសខាទិនោ អនុទ្ទយា នាម អត្ថីតិ? អាម អត្ថិ។ តថា ហេស “កឹ មេ ពហូហិ ឃាតិតេហី”តិ? អត្តនោ គោចរត្ថាយបិ ខុទ្ទកេ បាណេ ន គណ្ហាតិ, ឯវំ អនុទ្ទយំ ករោតិ។ វុត្តម្បិចេតំ – “មាហំ ខោ ខុទ្ទកេ បាណេ វិសមគតេ សង្ឃាតំ អាបាទេសិ”ន្តិ (អ. និ. ១០.២១)។

សីហនាទំ នទតីតិ តិក្ខត្តុំ តាវ អភីតនាទំ នទតិ។ ឯវញ្ច បនស្ស វិជម្ភនភូមិយំ ឋត្វា នទន្តស្ស សទ្ទោ សមន្តា តិយោជនបទេសំ ឯកនិន្នាទំ ករោតិ, តមស្ស និន្នាទំ សុត្វា តិយោជនព្ភន្តរគតា ទ្វិបទចតុប្បទគណា យថាឋានេ ឋាតុំ ន សក្កោន្តិ។ **គោចរាយ បក្កមតីតិ** អាហារត្ថាយ គច្ឆតិ។ កថំ? សោ ហិ វិជម្ភនភូមិយំ ឋត្វា ទក្ខិណតោ វា វាមតោ វា ឧប្បតន្តោ ឧសភមត្តំ ឋានំ គណ្ហាតិ, ឧទ្ធំ ឧប្បតន្តោ ចត្តារិបិ អដ្ឋបិ ឧសភានិ ឧប្បតតិ, សមដ្ឋានេ ឧជុកំ បក្ខន្ទន្តោ សោឡសឧសភមត្តម្បិ វីសតិឧសភមត្តម្បិ ឋានំ បក្ខន្ទតិ, ថលា វា បព្ពតា វា បក្ខន្ទន្តោ សដ្ឋិឧសភមត្តម្បិ អសីតិឧសភមត្តម្បិ ឋានំ បក្ខន្ទតិ, អន្តរាមគ្គេ រុក្ខំ វា បព្ពតំ វា ទិស្វា តំ

បរិហរន្តោ វាមតោ វា ទក្ខិណតោ វា, ឧសភមគ្គម្បិ អបក្កមតិ។ តតិយំ បន សីហនាទំ នទិត្វា តេនេវ សទ្ទីតិយោជនេ ឋានេ បញ្ញាយតិ។ តិយោជនំ គន្ត្វា និវត្តិត្វា ឋិតោ អត្តនោវ នាទស្ស អនុនាទំ សុណាតិ។ ឯវំ សីឃេន ជវេន បក្កមតីតិ។

យេភុយ្យេនាតិ បាយេន។ **ភយំ សំវេគំ សន្តាស**ន្តិ សព្ពំ ចិត្តុត្រាសស្សេវ នាមំ។ សីហស្ស ហិ សទ្ទំ សុត្វា ពហូ សត្តា ភាយន្តិ, អប្បកា ន ភាយន្តិ។ កេ បន តេតិ? សមសីហោ ហត្ថាជានីយោ អស្សាជានីយោ ឧសភាជានីយោ បុរិសាជានីយោ ខីណាសវោតិ។ កស្មា បនេតេ ន ភាយន្តីតិ? សមសីហោ នាម "ជាតិគោត្តកុលសូរភាវេហិ សមានោស្មី"តិ ន ភាយតិ, ហត្ថាជានីយាទយោ អត្តនោ សក្កាយទិដ្ឋិពលវតាយ ន ភាយន្តិ, ខីណាសវោ សក្កាយទិដ្ឋិបហីនត្តា ន ភាយតិ។

ពិលាសយាតិ ពិលេ សយន្តា ពិលវាសិនោ អហិនកុលគោធាទយោ។ **ទកាសយា**តិ ឧទកវាសិនោ មច្ឆកច្ឆបាទយោ។ **វនាសយា**តិ វនវាសិនោ ហត្ថិអស្សគោកណ្ណមិគាទយោ។ **បវិសន្តី**តិ "ឥទានិ អាគន្ត្វា គណ្ហិស្សតី"តិ មគ្គំ ឱលោកេន្តាវ បវិសន្តិ។ **ទឡ្ហេហី**តិ ថិរេហិ។ **វរត្តេហី**តិ ចម្មរជ្ជូហិ។ **មហិទ្ធិកោ**តិអាទីសុ វិជម្ភនភូមិយំ ឋត្វា ទក្ខិណបស្សាទីហិ ឧសភមត្តំ, ឧជុកំ វីសតិឧសភមត្តាទិលង្ឃនវសេន មហិទ្ធិកតា, សេសមិគានំ អធិបតិភាវេន មហេសក្ខតា, សមន្តា តិយោជនេ សទ្ទំ សុត្វា បលាយន្តានំ វសេន មហានុភាវតា វេទិតព្ពា។

ឯវមេវ ខោតិ ភគវា តេសុ តេសុ សុត្តេសុ តថា តថា អត្តានំ កថេសិ។ "សីហោតិ ខោ, ភិក្ខវេ, តថាគតស្សេតំ អធិវចនំ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្សា"តិ (អ. និ. ៥.៩៩; ១០.២១) ឥមស្មិំ តាវ សុត្តេ សីហសទិសំ អត្តានំ កថេសិ។ "ភិសក្កោ សល្លកត្តោតិ ខោ, សុនក្ខត្ត, តថាគតស្សេតំ អធិវចន"ន្តិ (ម. និ. ៣.៦៥) ឥមស្មិំ វេជ្ជសទិសំ។ "ព្រាហ្មណោតិ, ភិក្ខវេ, តថាគតស្សេតំ អធិវចន"ន្តិ (អ. និ. ៨.៨៥) ឥមស្មិំ ព្រាហ្មណសទិសំ។ "បុរិសោ មគ្គកុសលោតិ ខោ, តិស្ស, តថាគតស្សេតំ អធិវចន"ន្តិ (សំ. និ. ៣.៨៤) ឥមស្មិំ មគ្គទេសកបុរិសសទិសំ។ "រាជាហមស្មិ សេលា"តិ (សុ. និ. ៥៥៩) ឥមស្មិំ រាជសទិសំ។ "សីហោតិ ខោ តថាគតស្សេតំ អធិវចន"ន្តិ (អ. និ. ៥.៩៩; ១០.២១) ឥមស្មិំ បន សុត្តេ សីហសទិសមេវ កត្វា អត្តានំ កថេន្តោ ឯវមាហ។

តត្រាយំ សទិសតា – សីហស្ស កញ្ចនគុហាទីសុ វសនកាលោ វិយ ហិ តថាគតស្ស ទីបង្ករបាទមូលេ កតាភិនីហារស្ស អបរិមិតកាលំ បារមិយោ បូរេត្វា បច្ឆិមភវេ បដិសន្ធិគ្គហណេន ចេវ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនេន ច ទសសហស្សិលោកធាតុំ កម្បេត្វា វុទ្ធិមន្វាយ ទិព្ពសម្បត្តិសទិសំ សម្បត្តិំ អនុភវមានស្ស តីសុ បាសាទេសុ និវាសកាលោ ទដ្ឋព្ពោ។ សីហស្ស កញ្ចនគុហាទិតោ និក្ខន្តកាលោ វិយ តថាគតស្ស ឯកូនតីសេ សំវច្ឆរេ វិវដេន ទ្វារេន កណ្ឋកំ អារុយ្ហ ឆន្នសហាយស្ស និក្ខមិត្វា តីណិ រជ្ជានិ អតិក្កមិត្វា អនោមានទីតីរេ ព្រហ្មុនា ទិន្នានិ កាសាយានិ បរិទហិត្វា បព្ពជិតស្ស សត្តមេ ទិវសេ រាជគហំ គន្ត្វា តត្ថ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បណ្ឌវគិរិបព្ភារេ កតភត្តកិច្ចស្ស សម្មាសម្ពោធិំ បត្វា, បឋមមេវ មគធរដ្ឋំ អាគមនត្ថាយ យាវ រញ្ញោ បដិញ្ញាទានកាលោ។

សីហស្ស វិជម្ភនកាលោ វិយ តថាគតស្ស ទិន្នបដិញ្ញស្ស អាឡារកាលាមឧបសង្កមនំ អាទិំ កត្វា យាវ សុជាតាយ ទិន្នបាយាសស្ស ឯកូនបណ្ណាសាយ បិណ្ឌេហិ បរិភុត្តកាលោ វេទិតព្ពោ។ សីហស្ស កេសរវិធុននំ វិយ សាយន្ហសមយេ សោត្ថិយេន ទិន្នា អដ្ឋ តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតាហិ ថោមិយមានស្ស គន្ធាទីហិ បូជិយមានស្ស តិក្ខត្តុំ ពោធិំ បទក្ខិណំ កត្វា ពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ ចុទ្ទសហត្ថុព្ពេធេ ឋានេ តិណសន្ថរំ សន្ថរិត្វា ចតុរង្គវីរិយំ អធិដ្ឋាយ និសិន្នស្ស តំខណំយេវ មារពលំ វិធមិត្វា តីសុ យាមេសុ តិស្សោ វិជ្ជា វិសោធេត្វា អនុលោមបដិលោមំ បដិច្ចសមុប្បាទមហាសមុទ្ទំ យមកញាណមន្ថនេន មន្ថេន្តស្ស សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេ បដិវិទ្ធេ តទនុភាវេន ទសសហស្សិលោកធាតុកម្បនំ វេទិតព្ពំ។

សីហស្ស ចតុទ្ទិសាវិលោកនំ វិយ បដិវិទ្ធសព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស សត្តសត្តាហំ ពោធិមណ្ឌេ វិហរិត្វា បរិភុត្តមធុបិណ្ឌិកាហារស្ស អជបាលនិគ្រោធមូលេ មហាព្រហ្មុនោ ធម្មទេសនាយាចនំ បដិគ្គហេត្វា តត្ថ វិហរន្តស្ស ឯកាទសមេ ទិវសេ "ស្វេ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមា ភវិស្សតី"តិ បច្ចូសសមយេ "កស្ស នុ ខោ អហំ បឋមំ ធម្មំ ទេសេយ្យ"ន្តិ? អាឡារុទកានំ កាលង្កតភាវំ ញត្វា ធម្មទេសនត្ថាយ បញ្ចវគ្គិយានំ ឱលោកនំ ទដ្ឋព្ពំ។ សីហស្ស គោចរត្ថាយ តិយោជនំ គមនកាលោ វិយ អត្តនោ បត្តចីវរមាទាយ "បញ្ចវគ្គិយានំ ធម្មចក្កំ បវត្តេស្សាមី"តិ បច្ឆាភត្តេ អជបាលនិគ្រោធតោ វុដ្ឋិតស្ស អដ្ឋារសយោជនមគ្គំ គមនកាលោ។

សីហនាទកាលោ វិយ តថាគតស្ស អដ្ឋារសយោជនមគ្គំ គន្ត្វា បញ្ចវគ្គិយេ សញ្ញាបេត្វា អចលបល្លង្កេ និសិន្នស្ស ទសហិ ចក្កវាឡសហស្សេហិ សន្និបតិតេន ទេវគណេន បរិវុតស្ស "ទ្វេមេ, ភិក្ខវេ, អន្តា បព្ពជិតេន ន

សេវិតព្ពា’’តិអាទិនា (សំ. និ. ៥.១០៨១; មហាវ. ១៣) នយេន ធម្មចក្កប្បវត្តនកាលោ វេទិតព្ពោ។ តមត្ថិញ្ច បន បទេ ទេសិយមានេ តថាគតសីហស្ស ធម្មឃោសោ ហេដ្ឋា អវីចិ ឧបរិ ភវគ្គំ គហេត្វា ទសសហស្សិលោកធាតុំ បដិច្ឆាទេសិ។ សីហស្ស សទ្ទេន ខុទ្ទកបាណានំ សន្តាសំ អាបជ្ជនកាលោ វិយ តថាគតស្ស តីណិ លក្ខណានិ ទីបេត្វា ចត្តារិ សច្ចានិ សោឡសហាការេហិ សដ្ឋិយា ច នយសហស្សេហិ វិភជិត្វា ធម្មំ កថេន្តស្ស ទីឃាយុកទេវតានំ ញាណសន្តាសស្ស ឧប្បត្តិកាលោ វេទិតព្ពោ។

យទាតិ យស្មិំ កាលេ។ **តថាគតោ**តិ អដ្ឋហិ ការណេហិ ភគវា តថាគតោ – តថា អាគតោតិ តថាគតោ, តថា គតោតិ តថាគតោ, តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ, តថធម្មេ យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធោតិ តថាគតោ, តថទស្សិតាយ តថាគតោ, តថាវាទិតាយ តថាគតោ, តថាការិតាយ តថាគតោ។ អភិភវនដ្ឋេន តថាគតោតិ។ តេសំ វិត្ថារោ ព្រហ្មជាលវណ្ណនាយម្បិ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.៧) មូលបរិយាយវណ្ណនាយម្បិ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.១២) វុត្តោយេវ។ **លោកេ**តិ សត្តលោកេ។ **ឧប្បជ្ជតី**តិ អភិនីហារតោ បដ្ឋាយ យាវ ពោធិបល្លង្កា វា អរហត្តមគ្គញាណា វា ឧប្បជ្ជតិ នាម , អរហត្តផលេ បន បត្តេ ឧប្បន្នោ នាម។ **អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ**តិអាទីនិ វិសុទ្ធិមគ្គេ ពុទ្ធានុស្សតិនិទ្ទេសេ វិត្ថារិតានិ។

ឥតិ រូបន្តិ ឥទំ រូបំ ឯត្តកំ រូបំ, ន ឥតោ ភិយ្យោ រូបំ អត្ថីតិ។ ឯត្តាវតា សភាវតោ សរសតោ បរិយន្តតោ បរិច្ឆេទតោ បរិច្ឆិន្ទនតោ យាវតា ចត្តារោ ច មហាភូតា ចតុន្នញ្ច មហាភូតានំ ឧបាទាយរូបំ, តំ សព្ពំ ទស្សិតំ ហោតិ។ **ឥតិ រូបស្ស សមុទយោ**តិ អយំ រូបស្ស សមុទយោ នាម។ ឯត្តាវតា ហិ ‘‘អាហារសមុទយា រូបសមុទយោ’’តិអាទិ សព្ពំ ទស្សិតំ ហោតិ។ **ឥតិ រូបស្ស អត្ថង្គមោ**តិ អយំ រូបស្ស អត្ថង្គមោ។ ឥមិនាបិ ‘‘អាហារនិរោធា រូបនិរោធោ’’តិអាទិ សព្ពំ ទស្សិតំ ហោតិ។ **ឥតិ វេទនា**តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

វណ្ណវន្តោតិ សរីរវណ្ណេន វណ្ណវន្តោ។ **ធម្មទេសនំ សុត្វា**តិ ឥមំ បញ្ចសុ ខន្ធេសុ បណ្ណាសលក្ខណបដិមណ្ឌិតំ តថាគតស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា។ **យេភុយ្យេនា**តិ ឥធ កេ ឋបេតិ? អរិយសាវកេ ទេវេ។ តេសញ្ហិ ខីណាសវត្តា ចិត្តុត្រាសភយម្បិ ន ឧប្បជ្ជតិ, សំវិគ្គស្ស យោនិសោ បធានេន បត្តព្ពំ បត្តតាយ ញាណសំវេគោបិ។ ឥតរេសំ បន ទេវានំ ‘‘តាសោ ហេសោ ភិក្ខវេ’’តិ អនិច្ចតំ មនសិករោន្តានំ ចិត្តុត្រាសភយម្បិ, ពលវវិបស្សនាកាលេ ញាណភយម្បិ ឧប្បជ្ជតិ។ **ភោ**តិ ធម្មាលបនមត្តមេតំ។ **សក្កាយបរិយាបន្នា**តិ បញ្ចក្ខន្ធបរិយាបន្នា។ ឥតិ តេសំ សម្មាសម្ពុទ្ធេ វដ្ដទោសំ ទស្សេត្វា តិលក្ខណាហតំ កត្វា ធម្មំ ទេសេន្តេ ញាណភយំ នាម ឱក្កមតិ។

អភិញ្ញាយាតិ ជានិត្វា។ **ធម្មចក្ក**ន្តិ បដិវេធញាណម្បិ ទេសនាញាណម្បិ។ **បដិវេធញាណំ** នាម យេន ញាណេន ពោធិបល្លង្កេ និសិន្នោ ចត្តារិ សច្ចានិ សោឡសហាការេហិ សដ្ឋិយា ច នយសហស្សេហិ បដិវិជ្ឈិ។ **ទេសនាញាណំ** នាម យេន ញាណេន តិបរិវដ្ដំ ទ្វាទសាការំ ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ។ ឧភយម្បិ តំ ទសពលស្ស ឧរេ ជាតញាណមេវ។ តេសុ ឥធ ទេសនាញាណំ គហេតព្ពំ។ តំ បនេស យាវ អដ្ឋារសហិ ព្រហ្មកោដីហិ សទ្ធិំ អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេរស្ស សោតាបត្តិផលំ ឧប្បជ្ជតិ, តាវ បវត្តេតិ នាម។ តស្មិំ ឧប្បន្នេ បវត្តិតំ នាម ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ **អប្បដិបុគ្គលោ**តិ សទិសបុគ្គលរហិតោ។ **យសស្សិនោ**តិ បរិវារសម្បន្នា។ **តាទិនោ**តិ លាភាលាភាទីហិ ឯកសទិសស្ស។ ឆដ្ឋំ។

៧. ខជ្ជនីយសុត្តវណ្ណនា

៧៩. សត្តមេ **បុព្ពេនិវាស**ន្តិ ន ឥទំ អភិញ្ញាវសេន អនុស្សរណំ សន្ធាយ វុត្តំ, វិបស្សនាវសេន បន បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរន្តេ សមណព្រាហ្មណេ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ តេនេវាហ – ‘‘សព្ពេតេ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធេ អនុស្សរន្តិ, ឯតេសំ វា អញ្ញតរ’’ន្តិ។ អភិញ្ញាវសេន ហិ សមនុស្សរន្តស្ស ខន្ធាបិ ឧបាទានក្ខន្ធាបិ ខន្ធបដិពទ្ធាបិ បណ្ណត្តិបិ អារម្មណំ ហោតិយេវ។ **រូបំយេវ អនុស្សរតី**តិ ឯវញ្ហិ អនុស្សរន្តោ ន អញ្ញំ កិញ្ចិ សត្តំ វា បុគ្គលំ វា អនុស្សរតិ, អតីតេ បន និរុទ្ធំ រូបក្ខន្ធមេវ អនុស្សរតិ។ វេទនាទីសុបិ ឯសេវ នយោតិ។ សុញ្ញតាបព្ពំ និដ្ឋិតំ។

ឥទានិ សុញ្ញតាយ លក្ខណំ ទស្សេតុំ **កិញ្ច, ភិក្ខវេ, រូបំ វទេថា**តិអាទិមាហ។ យថា ហិ នដ្ឋំ គោណំ បរិយេសមានោ បុរិសោ គោគណេ ចរមានេ វត្ថំ វា កាឡំ វា ពលីពទ្ទំ ទិស្វាបិ ន ឯត្តកេនេវ ‘‘អយំ មយ្ហំ គោណោ’’តិ សន្និដ្ឋានំ កាតុំ សក្កោតិ។ កស្មា? អញ្ញេសម្បិ តាទិសានំ អត្ថិតាយ។ សរីរបទេសេ បនស្ស សត្តិសូលាទិលក្ខណំ ទិស្វា ‘‘អយំ មយ្ហំ សន្តកោ’’តិ សន្និដ្ឋានំ ហោតិ, ឯវមេវ សុញ្ញតាយ កថិតាយបិ យាវ សុញ្ញតាលក្ខណំ ន កថីយតិ, តាវ សា អកថិតាវ ហោតិ, លក្ខណេ បន កថិតេ កថិតា នាម ហោតិ។ គោណោ វិយ ហិ សុញ្ញតា, គោណលក្ខណំ វិយ សុញ្ញតាលក្ខណំ។ យថា គោណលក្ខណេ អសល្លក្ខិតេ គោណោ ន សុដ្ឋុ សល្លក្ខិតោ ហោតិ, តស្មិំ បន

សល្លក្ខិតេ សោ សល្លក្ខិតោ នាម ហោតិ, ឯវមេវ សុញ្ញតាលក្ខណេ អកថិតេ សុញ្ញតា អកថិតាវ ហោតិ, តស្មិំ បន កថិតេ សា កថិតា នាម ហោតីតិ សុញ្ញតាលក្ខណំ ទស្សេតុំ **កិញ្ច, ភិក្ខវេ, រូបំ វទេថា**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **កិញ្ចា**តិ ការណបុច្ឆា, កេន ការណេន រូបំ វទេថ, កេន ការណេនេតំ រូបំ នាមាតិ អត្ថោ។ **រុប្បតីតិ ខោ**តិ ឯត្ថ **ឥតី**តិ ការណុទ្ទេសោ, យស្មា រុប្បតិ, តស្មា រូបន្តិ វុច្ចតីតិ អត្ថោ។ **រុប្បតី**តិ កុប្បតិ ឃដ្ដីយតិ បីឡីយតិ, ភិជ្ជតីតិ អត្ថោ។ **សីតេនបិ រុប្បតី**តិអាទីសុ សីតេន តាវ រុប្បនំ លោកន្តរិកនិរយេ បាកដំ។ តិណ្ណំ តិណ្ណញ្ហិ ចក្កវាឡានំ អន្តរេ ឯកេកោ លោកន្តរិកនិរយោ នាម ហោតិ អដ្ឋយោជនសហស្សប្បមាណោ។ យស្ស នេវ ហេដ្ឋា បថវី អត្ថិ, ន ឧបរិ ចន្ទិមសូរិយទីបមណិអាលោកោ, និច្ចន្ធការោ។ តត្ថ និព្ពត្តសត្តានំ តិគាវុតោ អត្តភាវោ ហោតិ, តេ វគ្គុលិយោ វិយ បព្ពតបាទេ ទីឃបុថុលេហិ នខេហិ លគ្គិត្វា អវំសិរា ឱលម្ពន្តិ។ យទា សំសប្បន្តា អញ្ញមញ្ញស្ស ហត្ថបាសគតា ហោន្តិ, អថ “ភក្ខោ នោ លទ្ធោ”តិ? មញ្ញមានា តត្ថ ព្យាវដា វិបរិវត្តិត្វា លោកសន្ធារកេ ឧទកេ បតន្តិ, វាតេ បហរន្តេបិ មធុកផលានិ វិយ ឆិជ្ជិត្វា ឧទកេ បតន្តិ, បតិតមត្តាវ អច្ចន្តខារេ ឧទកេ តត្តតេលេ បតិតបិដ្ឋបិណ្ឌិ វិយ បដបដាយមានា វិលីយន្តិ។ ឯវំ សីតេន រុប្បនំ លោកន្តរិកនិរយេ បាកដំ។ មហឹសករដ្ឋាទីសុបិ ហិមបាតសីតលេសុ បទេសេសុ ឯតំ បាកដមេវ។ តត្ថ ហិ សត្តា សីតេន ភិន្នសរីរា ជីវិតក្ខយម្បិ បាបុណន្តិ។

ឧណ្ហេន រុប្បនំ អវីចិមហានិរយេ បាកដំ ហោតិ។ ជិឃច្ឆាយ រុប្បនំ បេត្តិវិសយេ ចេវ ទុព្ភិក្ខកាលេ ច បាកដំ។ បិបាសាយ រុប្បនំ កាលកញ្ជិកាទីសុ បាកដំ។ ឯកោ កិរ កាលកញ្ជិកអសុរោ បិបាសំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ យោជនគម្ភីរវិត្ថារំ មហាគង្គំ ឱតរិ, តស្ស គតគតដ្ឋានេ ឧទកំ ឆិជ្ជតិ, ធូមោ ឧគ្គច្ឆតិ, តត្តេ បិដ្ឋិបាសាណេ ចង្កមនកាលោ វិយ ហោតិ។ តស្ស ឧទកសទ្ទំ សុត្វា ឥតោ ចិតោ ច វិចរន្តស្សេវ រត្តិ វិភាយិ។ អថ នំ បាតោវ ភិក្ខាចារំ គច្ឆន្តា តឹសមត្តា បិណ្ឌចារិកភិក្ខូ ទិស្វា “កោ នាម ត្វំ សប្បុរិសា”តិ? បុច្ឆឹសុ។ “បេតោហមស្មិ, ភន្តេ”តិ។ “កឹ បរិយេសសី”តិ? “បានីយំ, ភន្តេ”តិ។ “អយំ គង្គា បរិបុណ្ណា, កឹ ត្វំ ន បស្សសី”តិ? “ន ឧបកប្បតិ, ភន្តេ”តិ។ តេន ហិ គង្គាបិដ្ឋេ និបជ្ជ, មុខេ តេ បានីយំ អាសិញ្ចិស្សាមា”តិ។ សោ វាលិកាបុឡិនេ ឧត្តានោ និបជ្ជិ។ ភិក្ខូ តឹសមត្តេ បត្តេ នីហរិត្វា ឧទកំ អាហរិត្វា តស្ស មុខេ អាសិញ្ចឹសុ។ តេសំ តថា ករោន្តានំយេវ វេលា ឧបកដ្ឋា ជាតា។ តតោ “ភិក្ខាចារកាលោ អម្ហាកំ សប្បុរិស, កច្ចិ តេ អស្សាទមត្តា លទ្ធា”តិ អាហំសុ។ បេតោ “សចេ មេ, ភន្តេ, តឹសមត្តានំ អយ្យានំ តឹសបត្តេហិ អាសិត្តឧទកតោ អឌ្ឍបសតមត្តម្បិ បរគលំ គតំ, បេតត្តភាវតោ មោក្ខោ មា ហោតូ”តិ អាហ។ ឯវំ បិបាសាយ រុប្បនំ បេត្តិវិសយេ បាកដំ។

ឌំសាទីហិ រុប្បនំ ឌំសមក្ខិកាទិពហុលេសុ បទេសេសុ បាកដំ។ ឯត្ថ ច **ឌំសា**តិ បិង្គលមក្ខិកា។ **មកសា**តិ មកសាវ។ **វាតា**តិ កុច្ឆិវាតបិដ្ឋិវាតាទិវសេន វេទិតព្ពា។ សរីរស្មិញ្ហិ វាតរោគោ ឧប្បជ្ជិត្វា ហត្ថបាទបិដ្ឋិអាទីនិ ភិន្ទតិ, កាណំ ករោតិ, ខុជ្ជំ ករោតិ, បីឋសប្បឹ ករោតិ។ **អាតបោ**តិ សូរិយាតបោ។ តេន រុប្បនំ មរុកន្តារាទីសុ បាកដំ។ ឯកា កិរ ឥត្ថី មរុកន្តារេ រត្តឹ សត្ថតោ ឱហីនា ទិវា សូរិយេ ឧគ្គច្ឆន្តេ វាលិកាយ តប្បមានាយ បាទេ ឋបេតុំ អសក្កោន្តី សីសតោ បច្ឆឹ ឱតារេត្វា អក្កមិ។ កមេន បច្ឆិយា ឧណ្ហាភិតត្តាយ ឋាតុំ អសក្កោន្តី តស្សា ឧបរិ សាដកំ ឋបេត្វា អក្កមិ។ តស្មិម្បិ សន្តត្តេ អត្តនោ អង្កេន គហិតបុត្តកំ អធោមុខំ និបជ្ជាបេត្វា កន្ទន្តំយេវ អក្កមិត្វា សទ្ធឹ តេន តស្មឹយេវ ឋានេ ឧណ្ហាភិតត្តា កាលមកាសិ។

សរីសបាតិ យេ កេចិ ទីឃជាតិកា សរន្តា គច្ឆន្តិ។ តេសំ សម្ផស្សេន រុប្បនំ អាសីវិសទដ្ឋកាទីនំ វសេន វេទិតព្ពំ។ ឥតិ ភគវតា យានិ ឥមានិ សាមញ្ញបច្ចត្តវសេន ធម្មានំ ទ្វេ លក្ខណានិ, តេសុ រូបក្ខន្ធស្ស តាវ បច្ចត្តលក្ខណំ ទស្សិតំ។ រូបក្ខន្ធស្សេវ ហិ ឯតំ, ន វេទនាទីនំ , តស្មា បច្ចត្តលក្ខណន្តិ វុច្ចតិ។ អនិច្ចទុក្ខានត្តលក្ខណំ បន វេទនាទីនម្បិ ហោតិ, តស្មា តំ សាមញ្ញលក្ខណន្តិ វុច្ចតិ។

កិញ្ច, ភិក្ខវេ, វេទនំ វទេថាតិអាទីសុ បុរិមសទិសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ យំ បន បុរិមេន អសទិសំ, តស្សាយំ វិភាវនា – **សុខម្បិ វេទយតី**តិ សុខំ អារម្មណំ វេទេតិ អនុភវតិ។ បរតោ បទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ កថំ បនេតំ អារម្មណំ សុខំ ទុក្ខំ អទុក្ខមសុខំ នាម ជាតន្តិ? សុខាទីនំ បច្ចយតោ។ ស្វាយមត្ថោ “យស្មា ច ខោ, មហាលិ, រូបំ សុខំ សុខានុបតិតំ សុខាវក្កន្ត”ន្តិ ឥមស្មឹ មហាលិសុត្តេ (សំ. និ. ៣.៦០) អាគតោយេវ។ **វេទយតី**តិ ឯត្ថ ច វេទនាវ វេទយតិ, ន អញ្ញោ សត្តោ វា បុគ្គលោ វា។ វេទនា ហិ វេទយិតលក្ខណា, តស្មា វត្ថារម្មណំ បដិច្ច វេទនាវ វេទយតីតិ។ ឯវមិធ ភគវា វេទនាយបិ បច្ចត្តលក្ខណមេវ ភាជេត្វា ទស្សេសិ។

នីលម្បិ សញ្ជានាតីតិ នីលបុប្ផេ វា វត្ថេ វា បរិកម្មំ កត្វា ឧបចារំ វា អប្បនំ វា បាបេន្តោ សញ្ជានាតិ។ អយញ្ហិ សញ្ញា នាម បរិកម្មសញ្ញាបិ ឧបចារសញ្ញាបិ អប្បនាសញ្ញាបិ វដ្ដតិ, នីលំ នីលន្តិ ឧប្បជ្ជនសញ្ញាបិ

វត្តតិយេវ។ **បីតកា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥធាបិ ភគវា សញ្ជាននលក្ខណាយ សញ្ញាយ បច្ចត្តលក្ខណមេវ ភាជេត្វា ទស្សេសិ។

រូបំ រូបត្តាយ សង្ខតមភិសង្ខរោន្តីតិ យថា យាគុមេវ យាគុត្តាយ, បូវមេវ បូវត្តាយ បចតិ នាម, ឯវំ បច្ចយេហិ សមាគន្ត្វា កតភាវេន សង្ខតន្តិ លទ្ធនាមំ រូបមេវ រូបត្តាយ យថា អភិសង្ខតំ រូបំ នាម ហោតិ, តថត្តាយ រូបភាវាយ អភិសង្ខរោតិ អាយូហតិ សម្បិណ្ឌេតិ, និប្ផាទេតីតិ អត្ថោ។ **វេទនា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបោ – អត្តនា សហ ជាយមានំ រូបំ សម្បយុត្តេ ច វេទនាទយោ ធម្មេ អភិសង្ខរោតិ និព្ពត្តេតីតិ។ ឥធាបិ ភគវា ចេតយិតលក្ខណស្ស សង្ខារស្ស បច្ចត្តលក្ខណមេវ ភាជេត្វា ទស្សេសិ។

អម្បិលម្បិ វិជានាតីតិ អម្ពអម្ពាដកមាតុលុង្គាទិអម្បិលំ “អម្បិល”ន្តិ វិជានាតិ។ ឯសេវ នយោ សព្ពបទេសុ។ អបិ ចេត្ថ **តិត្តក**ន្តិ និម្ពបដោលាទិនានប្បការំ **កដុក**ន្តិ បិប្ផលិមរិចាទិនានប្បការំ។ **មធុរ**ន្តិ សប្បិផាណិតាទិនានប្បការំ ។ **ខារិក**ន្តិ វាតិង្គណនាឡិកេរ ចតុរស្សវល្លិវេត្តង្កុរាទិនានប្បការំ។ **អខារិក**ន្តិ យំ វា តំ វា ផលជាតំ ការបណ្ណាទិមិស្សកបណ្ណំ។ **លោណិក**ន្តិ លោណយាគុលោណមច្ឆលោណភត្តាទិនានប្បការំ។ **អលោណិក**ន្តិអលោណយាគុអលោណមច្ឆអលោណភត្តាទិនានប្បការំ។ **តស្មា វិញ្ញាណន្តិ វុច្ចតី**តិ យស្មា ឥមំ អម្បិលាទិភេទំ អញ្ញមញ្ញវិសិដ្ឋេន អម្បិលាទិភាវេន ជានាតិ, តស្មា វិញ្ញាណន្តិ វុច្ចតីតិ។ ឯវមិធាបិ ភគវា វិជាននលក្ខណស្ស វិញ្ញាណស្ស បច្ចត្តលក្ខណមេវ ភាជេត្វា ទស្សេសិ។

យស្មា បន អារម្មណស្ស អាការសណ្ឋានគហណវសេន សញ្ញា បាកដា ហោតិ, តស្មា សា ចក្ខុទ្វារេ វិភត្តា។ យស្មា វិនាបិ អាការសណ្ឋានា អារម្មណស្ស បច្ចត្តភេទគហណវសេន វិញ្ញាណំ បាកដំ ហោតិ, តស្មា តំ ជិវ្ហាទ្វារេ វិភត្តំ។ ឥមេសំ បន សញ្ញាវិញ្ញាណបញ្ញានំ អសម្មោហតោ សភាវសល្លក្ខណត្ថំ **សញ្ជានាតិ, វិជានាតិ, បជានាតី**តិ ឯត្ថ វិសេសា វេទិតព្ពា។ តត្ថ ឧបសគ្គមត្តមេវ វិសេសោ, ជានាតីតិ បទំ បន អវិសេសោ។ តស្សាបិ ជាននដ្ឋេន វិសេសោ វេទិតព្ពោ។ សញ្ញា ហិ នីលាទិវសេន អារម្មណសញ្ជាននមត្តមេវ, អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តាតិ លក្ខណបដិវេធំ បាបេតុំ ន សក្កោតិ។ វិញ្ញាណំ នីលាទិវសេន អារម្មណញ្ចេវ ជានាតិ, អនិច្ចាទិវសេន លក្ខណបដិវេធញ្ច បាបេតិ, ឧស្សក្កិត្វា បន មគ្គបាតុភាវំ បាបេតុំ ន សក្កោតិ។ បញ្ញា នីលាទិវសេន អារម្មណម្បិ ជានាតិ, អនិច្ចាទិវសេន លក្ខណបដិវេធម្បិ បាបេតិ, ឧស្សក្កិត្វា មគ្គបាតុភាវម្បិ បាបេតិ។

យថា ហិ ហេរញ្ញិកផលកេ កហាបណរាសិម្ហិ កតេ អជាតពុទ្ធិទារកោ គាមិកបុរិសោ មហាហេរញ្ញិកោតិ តីសុ ជនេសុ ឱលោកេត្វា ឋិតេសុ អជាតពុទ្ធិទារកោ កហាបណានំ ចិត្តវិចិត្តចតុរស្សមណ្ឌលាទិភាវមេវ ជានាតិ, “ឥទំ មនុស្សានំ ឧបភោគបរិភោគំ រតនសម្មត”ន្តិ ន ជានាតិ។ គាមិកបុរិសោ ចិត្តាទិភាវញ្ច ជានាតិ, មនុស្សានំ ឧបភោគបរិភោគរតនសម្មតភាវញ្ច, “អយំ កូដោ, អយំ ឆេកោ, អយំ ករដោ, អយំ សណ្ហោ”តិ ន ជានាតិ។ មហាហេរញ្ញិកោ ចិត្តាទិភាវម្បិ រតនសម្មតភាវម្បិ កូដាទិភាវម្បិ ជានាតិ។ ជានន្តោ ច បន រូបំ ទិស្វាបិ សទ្ទំ សុត្វាបិ គន្ធំ ឃាយិត្វាបិ រសំ សាយិត្វាបិ ហត្ថេន គរុលហុភាវំ ឧបធារេត្វាបិ “អសុកគាមេ កតោ”តិបិ ជានាតិ, “អសុកនិគមេ អសុកនគរេ អសុកបព្ពតច្ឆាយាយ អសុកនទីតីរេ កតោ”តិបិ, “អសុកាចរិយេន កតោ”តិបិ ជានាតិ។ ឯវមេវ សញ្ញា អជាតពុទ្ធិទារកស្ស កហាបណទស្សនំ វិយ នីលាទិវសេន អារម្មណមត្តមេវ ជានាតិ។ វិញ្ញាណំ គាមិកបុរិសស្ស កហាបណទស្សនំ វិយ នីលាទិវសេន អារម្មណម្បិ ជានាតិ, អនិច្ចាទិវសេន លក្ខណបដិវេធម្បិ បាបេតិ។ បញ្ញា មហាហេរញ្ញិកស្ស កហាបណទស្សនំ វិយ នីលាទិវសេន អារម្មណម្បិ ជានាតិ, អនិច្ចាទិវសេន លក្ខណបដិវេធម្បិ បាបេតិ, ឧស្សក្កិត្វា មគ្គបាតុភាវម្បិ បាបេតិ។

សោ បន នេសំ វិសេសោ ទុប្បដិវិជ្ឈោ។ តេនាហ អាយស្មា នាគសេនោ –

> “ទុក្ករំ, មហារាជ, ភគវតា កតន្តិ។ កិំ, ភន្តេ នាគសេន, ភគវតា ទុក្ករំ កតន្តិ? ទុក្ករំ, មហារាជ, ភគវតា កតំ, ឥមេសំ អរូបីនំ ចិត្តចេតសិកានំ ធម្មានំ ឯការម្មណេ វត្តមានានំ វវត្ថានំ អក្ខាតំ ‘អយំ ផស្សោ, អយំ វេទនា, អយំ សញ្ញា, អយំ ចេតនា, ឥទំ ចិត្ត’”ន្តិ (មិ. ប. ២.៧.១៦)។

យថា ហិ តិលតេលំ សាសបតេលំ មធុកតេលំ ឯរណ្ឌកតេលំ វសាតេលន្តិ ឥមានិ បញ្ច តេលានិ ឯកចាដិយំ បក្ខិបិត្វា ទិវសំ យមកមន្ថេ ហិ មន្ថេត្វា តតោ “ឥទំ តិលតេលំ, ឥទំ សាសបតេល”ន្តិ ឯកេកស្ស បាដិយេក្កំ ឧទ្ធរណំ នាម ទុក្ករំ, ឥទំ តតោ ទុក្ករតរំ។ ភគវា បន សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស សុប្បដិវិទ្ធត្តា ធម្មិស្សរោ ធម្មរាជា ឥមេសំ អរូបីនំ ធម្មានំ ឯការម្មណេ វត្តមានានំ វវត្ថានំ អកាសិ។ បញ្ចន្នំ មហានទីនំ សមុទ្ទំ បវិដ្ឋដ្ឋានេ “ឥទំ គង្គាយ ឧទកំ, ឥទំ យមុនាយា”តិ ឯវំ បាដិយេក្កំ ឧទកុទ្ធរណេនាបិ អយមត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ឥតិ បឋមបទេន សុញ្ញតំ, ទុតិយេន សុញ្ញតាលក្ខណន្តិ ទ្វីហិ បទេហិ អនត្តលក្ខណំ កថេត្វា ឥទានិ ទុក្ខលក្ខណំ ទស្សេតុំ **តត្រ, ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ខជ្ជាមី**តិ ន រូបំ សុនខោ វិយ មំសំ លុញ្ចិត្វា លុញ្ចិត្វា ខាទតិ, យថា បន កិលិដ្ឋវត្ថនិវត្ថោ តតោនិទានំ បីឡំ សន្ធាយ “ខាទតិ មំ វត្ថ”ន្តិ ភណតិ, ឯវមិទម្បិ បីឡំ ឧប្បាទេន្តំ ខាទតិ នាមាតិ វេទិតព្ពំ។ **បដិបន្នោ ហោតី**តិ សីលំ អាទឹ កត្វា យាវ អរហត្តមគ្គា បដិបន្នោ ហោតិ។ យោ បនេត្ថ ពលវញាណោ តិក្ខពុទ្ធិ ញាណុត្តរោ យោគាវចរោ បធានភូមិយំ វាយមន្តោ ខាណុនា វា កណ្ដកេន វា វិទ្ធោ អាវុធេន វា បហដោ ព្យគ្ឃាទីហិ វា គហេត្វា ខជ្ជមានោ តំ វេទនំ អព្ពោហារិកំ កត្វា មូលកម្មដ្ឋានំ សម្មសន្តោ អរហត្តមេវ គណ្ហាតិ, អយំ វេទនាយ និព្ពិទាយ វិរាគាយ និរោធាយ បដិបន្នោ នាម វុច្ចតិ បីតមល្លត្ថេរោ វិយ កុដុម្ពិយបុត្តមហាតិស្សត្ថេរោ វិយ វត្តនិអដវិយំ តឹសមត្តានំ ភិក្ខូនំ អញ្ញតរោ ព្យគ្ឃមុខេ និបន្នភិក្ខុ វិយ កណ្ដកេន វិទ្ធត្ថេរោ វិយ ច។

ទ្វាទសសុ កិរ ភិក្ខូសុ យដ្ឋឹ បហរិត្វា អរញ្ញេ បធានមនុយុញ្ជន្តេសុ ឯកោ សូរិយេ អត្ថង្គតមត្តេយេវ យដ្ឋឹ បហរិត្វា ចង្កមំ ឱរុយ្ហ ចង្កមន្តោ តិរិយំ និម្មថេន្តោ តិណបដិច្ឆន្នំ កណ្ដកំ អក្កមិ។ កណ្ដកោ បិដ្ឋិបាទេន និក្ខន្តោ។ តត្តផាលេន វិនិវិទ្ធកាលោ វិយ វេទនា វត្តតិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ – “កឹ ឥមំ កណ្ដកំ ឧទ្ធរាមិ, ឧទាហុ បកតិយា វិជ្ឈិត្វា ឋិតកណ្ដក”ន្តិ? តស្ស ឯវមហោសិ – “ឥមិនា កណ្ដកេន វិទ្ធត្តា និរយាទីសុ ភយំ នាម នត្ថិ, បកតិយា វិជ្ឈិត្វា ឋិតកណ្ដកំយេវា”តិ។ សោ តំ វេទនំ អព្ពោហារិកំ កត្វា សព្ពរត្តឹ ចង្កមិត្វា វិភាតាយ រត្តិយា អញ្ញស្ស សញ្ញំ អទាសិ។ សោ អាគន្ត្វា “កឹ, ភន្តេ”តិ បុច្ឆិ? “កណ្ដកេនម្ហិ, អាវុសោ, វិទ្ធោ”តិ។ “កាយ វេលាយ, ភន្តេ”តិ? “សាយមេវ, អាវុសោ”តិ។ “កស្មា ន អម្ហេ បក្កោសិត្ថ, កណ្ដកំ ឧទ្ធរិត្វា តត្ថ តេលម្បិ សិញ្ចេយ្យាមា”តិ? “បកតិយា វិជ្ឈិត្វា ឋិតកណ្ដកមេវ ឧទ្ធរិតុំ វាយមិម្ហា, អាវុសោ”តិ។ “សក្កុណិត្ថ, ភន្តេ, ឧទ្ធរិតុ”ន្តិ។ “ឯកទេសមត្តេន មេ, អាវុសោ, ឧទ្ធដោ”តិ។ សេសវត្ថូនិ ទីឃមជ្ឈិមដ្ឋកថាសុ (ទី. និ. អដ្ឋ. ២.៣៧៣; ម. និ. អដ្ឋ. ១.១០៦) សតិបដ្ឋានសុត្តនិទ្ទេសេ វិត្ថារិតានេវ។

តំ កឹ មញ្ញថ, ភិក្ខវេតិ កស្មា អារទ្ធំ? ឥមស្មឹ បទេ ទុក្ខលក្ខណមេវ កថិតំ, ន អនិច្ចលក្ខណំ។ តំ ទស្សេតុំ ឥទមារទ្ធំ។ តីណិ លក្ខណានិ សមោធានេត្វា ទស្សេតុម្បិ អារទ្ធមេវ។ **អបចិនាតិ នោ អាចិនាតី**តិ វដ្ដំ វិនាសេតិ, នេវ ចិនាតិ។ **បជហតិ ន ឧបាទិយតី**តិ តទេវ វិស្សជ្ជេតិ, ន គណ្ហាតិ។ **វិសិនេតិ ន ឧស្សិនេតី**តិ វិកិរតិ ន សម្បិណ្ឌេតិ។ **វិធូបេតិ ន សន្ធូបេតី**តិ និព្ពាបេតិ ន ជាលាបេតិ។

ឯវំ បស្សំ, ភិក្ខវេតិ ឥទំ កស្មា អារទ្ធំ? វដ្ដំ វិនាសេត្វា ឋិតំ មហាខីណាសវំ ទស្សេស្សាមីតិ អារទ្ធំ។ ឯត្តកេន វា ឋានេន វិបស្សនា កថិតា, ឥទានិ សហ វិបស្សនាយ ចត្តារោ មគ្គេ ទស្សេតុំ ឥទំ អារទ្ធំ។ អថ វា ឯត្តកេន ឋានេន បឋមមគ្គោ កថិតោ, ឥទានិ សហ វិបស្សនាយ តយោ មគ្គេ ទស្សេតុំ ឥទមារទ្ធំ។ ឯត្តកេន វា ឋានេន តីណិ មគ្គានិ កថិតានិ, ឥទានិ សហ វិបស្សនាយ អរហត្តមគ្គំ ទស្សេតុម្បិ ឥទំ អារទ្ធមេវ។

សបជាបតិកាតិ សទ្ធឹ បជាបតិនា ទេវរាជេន។ **អារកាវ នមស្សន្តី**តិ ទូរតោវ នមស្សន្តិ, ទូរេបិ ឋិតំ នមស្សន្តិយេវ អាយស្មន្តំ នីតត្ថេរំ វិយ។

ថេរោ កិរ បុប្ផច្ឆឌ្ឌកកុលតោ និក្ខម្ម បព្ពជិតោ, ខុរគ្គេយេវ អរហត្តំ បត្វា ចិន្តេសិ – “អហំ អជ្ជេវ បព្ពជិតោ អជ្ជេវ មេ បព្ពជិតកិច្ចំ មត្ថកំ បត្តំ, ចតុបច្ចយសន្តោសភាវនារាមមណ្ឌិតំ មហាអរិយវំសបដិបទំ បូរេស្សាមី”តិ។ សោ បំសុកូលត្ថាយ សាវត្ថឹ បវិសិត្វា ចោឡកំ បរិយេសន្តោ វិចរិ។ អថេកោ មហាព្រហ្មា សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ មនុស្សបថំ ឱលោកេន្តោ ថេរំ ទិស្វា – “អជ្ជេវ បព្ពជិត្វា អជ្ជេវ ខុរគ្គេ អរហត្តំ បត្វា មហាអរិយវំសបដិបទំ បូរេតុំ ចោឡកំ បរិយេសតី”តិ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ នមស្សមានោ អដ្ឋាសិ។ តមញ្ញោ មហាព្រហ្មា ទិស្វា “កំ នមស្សសី”តិ? បុច្ឆិ។ នីតត្ថេរំ នមស្សាមីតិ។ កឹ ការណាតិ? អជ្ជេវ បព្ពជិត្វា អជ្ជេវ ខុរគ្គេ អរហត្តំ បត្វា មហាអរិយវំសបដិបទំ បូរេតុំ ចោឡកំ បរិយេសតីតិ។ សោបិ នំ នមស្សមានោ អដ្ឋាសិ។ អថញ្ញោ, អថញ្ញោតិ សត្តសតា មហាព្រហ្មានោ នមស្សមានា អដ្ឋំសុ។ តេន វុត្តំ –

“តា ទេវតា សត្តសតា ឧឡារា,
ព្រហ្មា វិមានា អភិនិក្ខមិត្វា;
នីតំ នមស្សន្តិ បសន្នចិត្តា,
‘ខីណាសវោ គណ្ហតិ បំសុកូលំ’”។

“តា ទេវតា សត្តសតា ឧឡារា,
ព្រហ្មា វិមានា អភិនិក្ខមិត្វា;

នីតំ នមស្សន្តិ បសន្នចិត្តា,
‘ខីណាសវោ កយិរតិ បំសុកូលំ’”។

“‘ខីណាសវោ ធោវតិ បំសុកូលំ’;
‘ខីណាសវោ រជតិ បំសុកូលំ’;
‘ខីណាសវោ បារុបតិ បំសកូល’”ន្តិ។

ឥតិ ភគវា ឥមស្មឹ សុត្តេ ទេសនំ តីហិ ភវេហិ វិនិវត្តេត្វា អរហត្តស្ស កូដំ គណ្ហិ។ ទេសនាបរិយោសានេ បញ្ចសតា ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសុ។ សត្តមំ។

៨. បិណ្ឌោល្យសុត្តវណ្ណនា

៨០. អដ្ឋមេ **កិស្មិញ្ចិទេវ បករណេ**តិ កិស្មិញ្ចិទេវ ការណេ។ **បណាមេត្វា**តិ នីហរិត្វា។ កិស្មឹ បន ការណេ ឯតេ ភគវតា បណាមិតាតិ? ឯកស្មិញ្ហិ អន្តោវស្សេ ភគវា សាវត្ថិយំ វសិត្វា វុត្ថវស្សោ បវារេត្វា មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ សាវត្ថិតោ និក្ខមិត្វា ជនបទចារិកំ ចរន្តោ កបិលវត្ថុំ បត្វា និគ្រោធារាមំ បាវិសិ។ សក្យរាជានោ “សត្ថា អាគតោ”តិ សុត្វា បច្ឆាភត្តេ កប្បិយានិ តេលមធុផាណិតាទីនិ ចេវ បានកានិ ច កាជសតេហិ គាហាបេត្វា វិហារំ គន្ត្វា សង្ឃស្ស និយ្យាតេត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បដិសន្ថារំ ករោន្តា ឯកមន្តេ និសីទឹសុ។ សត្ថា តេសំ មធុរធម្មកថំ កថេន្តោ និសីទិ។ តស្មឹ ខណេ ឯកច្ចេ ភិក្ខូ សេនាសនំ បដិជគ្គន្តិ, ឯកច្ចេ មញ្ចបីឋាទីនិ បញ្ញាបេន្តិ, សាមណេរា អប្បហរិតំ ករោន្តិ។ ភាជនីយដ្ឋានេ សម្បត្តភិក្ខូបិ អត្ថិ, អសម្បត្តភិក្ខូបិ អត្ថិ។ សម្បត្តា អសម្បត្តានំ លាភំ គណ្ហន្តា, “អម្ហាកំ ទេថ, អម្ហាកំ អាចរិយស្ស ទេថ ឧបជ្ឈាយស្ស ទេថា”តិ កថេន្តា មហាសទ្ទមកំសុ។ សត្ថា សុត្វា ថេរំ បុច្ឆិ “កេ បន តេ, អានន្ទ, ឧច្ចាសទ្ទា មហាសទ្ទា កេវដ្ដា មញ្ញេ មច្ឆវិលោបេ”តិ? ថេរោ ឯតមត្ថំ អារោចេសិ។ សត្ថា សុត្វា “អាមិសហេតុ, អានន្ទ, ភិក្ខូ មហាសទ្ទំ ករោន្តី”តិ អាហ។ “អាម, ភន្តេ”តិ។ “អននុច្ឆវិកំ, អានន្ទ, អប្បតិរូបំ។ ន ហិ មយា កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខេយ្យានិ ចីវរាទិហេតុ បារមិយោ បូរិតា, នាបិ ឥមេ ភិក្ខូ ចីវរាទិហេតុ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិតា, អរហត្តហេតុ បព្ពជិត្វា អនត្ថំ អត្ថសទិសំ អសារំ សារសទិសំ ករោន្តិ, គច្ឆានន្ទ, តេ ភិក្ខូ បណាមេហី”តិ។

បុព្ពណ្ហសមយន្តិ ទុតិយទិវសេ បុព្ពណ្ហសមយំ។ **ពេលុវលដ្ឋិកាយ មូលេ**តិ តរុណពេលុវរុក្ខមូលេ។ **បវាឡ្ហោ**តិ បវាហិតោ។ បវាឡ្ហោតិបិ បាឋោ, បវាហិតោតិ អត្ថោ។ ឧភយម្បិ នីហដភាវមេវ ទីបេតិ។ **សិយា អញ្ញថត្ត**ន្តិ បសាទញ្ញថត្តំ វា ភាវញ្ញថត្តំ វា ភវេយ្យ។ កថំ? “សម្មាសម្ពុទ្ធេន មយំ លហុកេ ការណេ បណាមិតា”តិ បសាទំ មន្ទំ ករោន្តានំ បសាទញ្ញថត្តំ នាម ហោតិ។ សលិង្គេនេវ តិត្ថាយតនំ បក្កមន្តានំ ភាវញ្ញថត្តំ នាម។ **សិយា វិបរិណាមោ**តិ ឯត្ថ បន “មយំ សត្ថុ អជ្ឈាសយំ គណ្ហិតុំ សក្ខិស្សាមាតិ បព្ពជិតា, នំ គហេតុំ អសក្កោន្តានំ កឹ អម្ហាកំ បព្ពជ្ជាយា”តិ? សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តនំ វិបរិណាមោតិ វេទិតព្ពោ។ **វច្ឆស្សា**តិ ខីរូបកវច្ឆស្ស។ **អញ្ញថត្ត**ន្តិ មិលាយនអញ្ញថត្តំ។ ខីរូបកោ ហិ វច្ឆោ មាតុ អទស្សនេន ខីរំ អលភន្តោ មិលាយតិ កម្បតិ បវេធតិ។ **វិបរិណាមោ**តិ មរណំ។ សោ ហិ ខីរំ អលភមានោ ខីរបិបាសាយ សុស្សន្តោ បតិត្វា មរតិ។

ពីជានំ តរុណានន្តិ ឧទកេន អនុគ្គហេតព្ពានំ វិរូឡ្ហពីជានំ។ **អញ្ញថត្ត**ន្តិ មិលាយនញ្ញថត្តមេវ។ តានិ ហិ ឧទកំ អលភន្តានិ មិលាយន្តិ។ **វិបរិណាមោ**តិ វិនាសោ។ តានិ ហិ ឧទកំ អលភន្តានិ សុក្ខិត្វា វិនស្សន្តិ, បលាលមេវ ហោន្តិ។ **អនុគ្គហិតោ**តិ អាមិសានុគ្គហេន ចេវ ធម្មានុគ្គហេន ច អនុគ្គហិតោ។ **អនុគ្គណ្ហេយ្យ**ន្តិ ទ្វីហិបិ ឯតេហិ អនុគ្គហេហិ អនុគ្គណ្ហេយ្យំ។ អចិរបព្ពជិតា ហិ សាមណេរា ចេវ ទហរភិក្ខូ ច ចីវរាទិបច្ចយវេកល្លេ វា សតិ គេលញ្ញេ វា សត្ថារា វា អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ វា អាមិសានុគ្គហេន អននុគ្គហិតា កិលមន្តា ន សក្កោន្តិ សជ្ឈាយំ វា មនសិការំ វា កាតុំ, ធម្មានុគ្គហេន អននុគ្គហិតា ឧទ្ទេសេន ចេវ ឱវាទានុសាសនិយា ច បរិហាយមានា ន សក្កោន្តិ អកុសលំ បរិវជ្ជេត្វា កុសលំ ភាវេតុំ។ ឥមេហិ បន ទ្វីហិ អនុគ្គហេហិ អនុគ្គហិតា កាយេន អកិលមន្តា សជ្ឈាយមនសិការេ បវត្តិត្វា យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជមានា អបរភាគេ តំ អនុគ្គហំ អលភន្តាបិ តេនេវ បុរិមានុគ្គហេន លទ្ធពលា សាសនេ បតិដ្ឋហន្តិ, តស្មា ភគវតោ ឯវំ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ។

ភគវតោ បុរតោ បាតុរហោសីតិ សត្ថុ ចិត្តំ ញត្វា – “ឥមេ ភិក្ខូ ភគវតា បណាមិតា, ឥទានិ នេសំ អនុគ្គហំ កាតុកាមោ ឯវំ ចិន្តេសិ, ការណំ ភគវា ចិន្តេសិ, អហមេត្ថ ឧស្សាហំ ជនេស្សាមី”តិ បុរតោ បាកដោ អហោសិ។ **សន្ទេត្ថ ភិក្ខូ**តិ ឥទំ សោ មហាព្រហ្មា យថា នាម ព្យត្តោ សូទោ យទេវ អម្ពិលគ្គាទីសុ រសជាតំ រញ្ញោ រុច្ចតិ, តំ អភិសង្ខារេន សាទុតរំ កត្វា បុនទិវសេ ឧបនាមេតិ, ឯវមេវ អត្តនោ ព្យត្តតាយ ភគវតា អាហដឧបមំយេវ **ឯវមេតំ ភគវា**តិអាទិវចនេហិ អភិសង្ខរិត្វា ភគវន្តំ យាចន្តោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អនុគ្គហករណត្ថំ វទតិ ។ តត្ថ

អភិនន្ទតូតិ “មម សន្តិកំ ភិក្ខុសង្ឃោ អាគច្ឆតូ”តិ។ ឯវមស្ស អាគមនំ សម្បិយាយមានោ អភិនន្ទតុ។ **អភិវទតូ**តិ អាគតស្ស ច ឱវាទានុសាសនី ទទន្តោ អភិវទតុ។

បដិសល្លានាតិ ឯកីភាវា។ **ឥទ្ធាភិសង្ខារំ អភិសង្ខាសី**តិ ឥទ្ធឹ អកាសិ។ **ឯកទ្វីហិកាយា**តិ ឯកេកោ ចេវ ទ្វេ ទ្វេ ច ហុត្វា។ **សារជ្ជមានរូបា**តិ ឱត្តប្បមានសភាវា ភាយមានា។ កស្មា បន ភគវា តេសំ តថា ឧបសង្កមនាយ ឥទ្ធិមកាសីតិ? ហិតបត្ថនាយ។ យទិ ហិ តេ វគ្គវគ្គា ហុត្វា អាគច្ឆេយ្យុំ, “ភគវា ភិក្ខុសង្ឃំ បណាមេត្វា អរញ្ញំ បវិដ្ឋោ ឯកទិវសម្បិ តត្ថ វសិតុំ នាសក្ខិ, វេគេនេវ អាគតោ”តិ កេឡិម្បិ ករេយ្យុំ។ អថ នេសំ នេវ ពុទ្ធគារវំ បច្ចុបដ្ឋហេយ្យ, ន ធម្មទេសនំ សម្បដិច្ឆិតុំ សមត្ថា ភវេយ្យុំ។ សភយានំ បន សសារជ្ជានំ ឯកទ្វីហិកាយ អាគច្ឆន្តានំ ពុទ្ធគារវញ្ចេវ បច្ចុបដ្ឋិតំ ភវិស្សតិ, ធម្មទេសនញ្ច សម្បដិច្ឆិតុំ សក្ខិស្សន្តីតិ ចិន្តេត្វា តេសំ ហិតបត្ថនាយ តថារូបំ ឥទ្ធឹ អកាសិ។

និសីទឹសូតិ តេសុ ហិ សារជ្ជមានរូបេសុ អាគច្ឆន្តេសុ ឯកោ ភិក្ខុ “មមំយេវ សត្ថា ឱលោកេតិ, មំយេវ មញ្ញេ និគ្គណ្ហិតុកាមោ”តិ សណិកំ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា និសីទិ, អថញ្ញោ អថញ្ញោតិ ឯវំ បញ្ចភិក្ខុសតានិ និសីទឹសុ។ ឯវំ និសិន្នំ បន ភិក្ខុសង្ឃំ សីទន្តរេ សន្និសិន្នំ មហាសមុទ្ទំ វិយ និវាតេ បទីបំ វិយ ច និច្ចលំ ទិស្វា សត្ថា ចិន្តេសិ – “ឥមេសំ ភិក្ខូនំ កីទិសី ធម្មទេសនា វដ្ដតី”តិ? អថស្ស ឯតទហោសិ – “ឥមេ អាហារហេតុ បណាមិតា, បិណ្ឌិយាលោបធម្មទេសនាវ នេសំ សប្បាយា, តំ ទស្សេត្វា មត្ថកេ តិបរិវដ្ដទេសនំ ទេសេស្សាមិ, ទេសនាបរិយោសានេ សព្ពេ អរហត្តំ បាបុណិស្សន្តី”តិ។ អថ នេសំ តំ ធម្មទេសនំ ទេសេន្តោ **អន្តមិទំ, ភិក្ខវេ**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **អន្ត**ន្តិ បច្ឆិមំ លាមកំ។ **យទិទំ បិណ្ឌោល្យ**ន្តិ យំ ឯវំ បិណ្ឌបរិយេសនេន ជីវិកំ កប្បេន្តស្ស ជីវិតំ។ អយំ បនេត្ថ បទត្ថោ – បិណ្ឌាយ ឧលតីតិ បិណ្ឌោលោ, បិណ្ឌោលស្ស កម្មំ **បិណ្ឌោល្យំ**, បិណ្ឌបរិយេសនេន និប្ផាទិត ជីវិតន្តិ អត្ថោ។ **អភិសាបោ**តិ អក្កោសោ។ កុបិតា ហិ មនុស្សា អត្តនោ បច្ចត្ថិកំ “ចីវរំ និវាសេត្វា កបាលំ គហេត្វា បិណ្ឌំ បរិយេសមានោ ចរិស្សតី”តិ អក្កោសន្តិ។ អថ វា បន “កឹ តុយ្ហំ អកាតព្ពំ អត្ថិ, យោ ត្វំ ឯវំ ពលវា វីរិយសម្បន្នោបិ ហិរោត្តប្បំ បហាយ កបណោ វិយ បិណ្ឌោលោ វិចរសិ បត្តបាណី”តិ? ឯវម្បិ អក្កោសន្តិយេវ។ **តញ្ច ខោ ឯត**ន្តិ ឯវំ តំ អភិសាបំ សមានម្បិ បិណ្ឌោល្យំ។ **កុលបុត្តា ឧបេន្តិ អត្ថវសិកា**តិ មម សាសនេ ជាតិកុលបុត្តា ច អាចារកុលបុត្តា ច អត្ថវសិកា ការណវសិកា ហុត្វា ការណវសំ បដិច្ច ឧបេន្តិ។

រាជាភិនីតាតិអាទីសុ យេ រញ្ញោ សន្តកំ ខាទិត្វា រញ្ញា ពន្ធនាគារេ ពន្ធាបិតា បលាយិត្វា បព្ពជន្តិ, តេ រាជាភិនីតា នាម។ តេ ហិ រញ្ញា ពន្ធនំ អភិនីតត្តា **រាជាភិនីតា** នាម។ យេ បន ចោរេហិ អដវិយំ គហេត្វា ឯកច្ចេសុ មារិយមានេសុ ឯកច្ចេ “មយំ សាមិ តុម្ហេហិ វិស្សដ្ឋា គេហំ អនជ្ឈាវសិត្វា បព្ពជិស្សាម, តត្ថ យំ យំ ពុទ្ធបូជាទិបុញ្ញំ ករិស្សាម, តតោ តុម្ហាកំ បត្តឹ ទស្សាមា”តិ តេហិ វិស្សដ្ឋា បព្ពជន្តិ, តេ **ចោរាភិនីតា** នាម។ តេបិ ហិ ចោរេហិ មារេតព្ពតំ អភិនីតាតិ ចោរាភិនីតា នាម។ យេ បន ឥណំ គហេត្វា បដិទាតុំ អសក្កោន្តា បលាយិត្វា បព្ពជន្តិ, តេ **ឥណដ្ដា** នាម, ឥណបីឡិតាតិ អត្ថោ ។ ឥណដ្ឋាតិបិ បាឋោ, ឥណេ ឋិតាតិ អត្ថោ។ យេ រាជចោរឆាតករោគភយានំ អញ្ញតរេន អភិភូតា ឧបទ្ទុតា បព្ពជន្តិ, តេ **ភយដ្ដា** នាម, ភយបីឡិតាតិ អត្ថោ។ ភយដ្ឋាតិបិ បាឋោ, ភយេ ឋិតាតិ អត្ថោ។ **អាជីវិកាបកតា**តិ អាជីវិកាយ ឧបទ្ទុតា អភិភូតា, បុត្តទារំ បោសេតុំ អសក្កោន្តាតិ អត្ថោ។ **ឱតិណ្ណាម្ហា**តិ អន្តោ អនុបវិដ្ឋា។

សោ ច ហោតិ អភិជ្ឈាលូតិ ឥទំ សោ កុលបុត្តោ “ទុក្ខស្ស អន្តំ ករិស្សាមី”តិអាទិវសេន ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា បព្ពជិតោ, អបរភាគេ, តំ បព្ពជ្ជំ តថារូបំ កាតុំ ន សក្កោតិ, តំ ទស្សេតុំ វុត្តំ។ តត្ថ **អភិជ្ឈាលូ**តិ បរភណ្ឌានំ អភិជ្ឈាយិតា។ **តិព្ពសារាគោ**តិ ពហលរាគោ។ **ព្យាបន្នចិត្តោ**តិ បូតិភាវេន វិបន្នចិត្តោ។ **បទុដ្ឋមនសង្កប្បោ**តិ តិខិណសិង្គោ វិយ គោណោ ទុដ្ឋចិត្តោ។ **មុដ្ឋស្សតី**តិ ភត្តនិក្ខិត្តកាកោ វិយ នដ្ឋស្សតិ, ឥធ កតំ ឯត្ថ នស្សតិ។ **អសម្បជានោ**តិ និប្បញ្ញោ។ ខន្ធាទិបរិច្ឆេទរហិតោ។ **អសមាហិតោ**តិ ចណ្ឌសោតេ ពទ្ធនាវា វិយ ឧបចារប្បនាភាវេន អសណ្ឋិតោ។ **វិព្ភន្តចិត្តោ**តិ ពន្ធារុឡ្ហមគោ វិយ សន្តមនោ។ **បាកតិន្ទ្រិយោ**តិ យថា គិហី បុត្តធីតរោ ឱលោកេន្តោ អសំវុតិន្ទ្រិយោ ហោតិ, ឯវំ អសំវុតិន្ទ្រិយោ។

ឆវាលាតន្តិ ឆវានំ ទឌ្ឍដ្ឋានេ អលាតំ។ **ឧភតោបទិត្តំ មជ្ឈេ គូថគត**ន្តិ បមាណេន អដ្ឋង្គុលមត្តំ ទ្វីសុ ឋានេសុ អាទិត្តំ មជ្ឈេ គូថមក្ខិតំ។ **នេវ គាមេ**តិ សចេ ហិ តំ យុគនង្គលគោបានសិបក្ខបាសកាទីនំ អត្ថាយ ឧបនេតុំ សក្កា អស្ស, គាមេ កដ្ឋត្ថំ ផរេយ្យ។ សចេ ខេត្តកុដិយំ កដ្ឋត្ថរមញ្ចកាទីនំ អត្ថាយ ឧបនេតុំ សក្កា, អរញ្ញេ កដ្ឋត្ថំ ផរេយ្យ។ យស្មា បន ឧភយថាបិ ន សក្កា, តស្មា ឯវំ វុត្តំ។ **គិហិភោគា ច បរិហីនោ**តិ យោ អគារេ វសន្តេហិ គិហីហិ ទាយជ្ជេ ភាជិយមានេ ភោគោ លទ្ធព្ពោ អស្ស, តតោ ច បរិហីនោ។ **សាមញ្ញត្ថញ្ច**តិ

អាចរិយុបជ្ឈាយានំ ឱវាទេ ឋត្វា បរិយត្តិបដិវេធវសេន បត្តព្ពំ សាមញ្ញត្ថញ្ច។ ឥមញ្ច បន ឧបមំ សត្ថា ន ទុស្សីលស្ស វសេន អាហរិ, បរិសុទ្ធសីលស្ស បន អលសស្ស អភិជ្ឈាទីហិ ទោសេហិ ឧបហតស្ស បុគ្គលស្ស ឥមំ ឧបមំ អាហរិ។

តយោមេ, ភិក្ខវេតិ កស្មា អារទ្ធំ? ឥមស្ស បុគ្គលស្ស ឆវាលាតសទិសភាវោ នេវ មាតាបិតូហិ កតោ, ន អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ, ឥមេហិ បន បាបវិតក្កេហិ កតោតិ ទស្សនត្ថំ អារទ្ធំ។ **អនិមិត្តំ វា សមាធិ**ន្តិ វិបស្សនាសមាធឹ។ សោ ហិ និច្ចនិមិត្តាទីនំ សមុគ្ឃាតនេន អនិមិត្តោតិ វុច្ចតិ។ ឯត្ថ ច ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា មិស្សកា, អនិមិត្តសមាធិ បុព្ពភាគោ។ អនិមិត្តសមាធិ វា មិស្សកោ, សតិបដ្ឋានា បុព្ពភាគាតិ វេទិតព្ពា។

ទ្វេមា, ភិក្ខវេ, ទិដ្ឋិយោតិ ឥទំ បន ន កេវលំ អនិមិត្តសមាធិភាវនា ឥមេសំយេវ តិណ្ណំ មហាវិតក្កានំ បហានាយ សំវត្តតិ, សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋីនម្បិ បន សមុគ្ឃាតំ ករោតីតិ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ **ន វជ្ជវា អស្ស**ន្តិ និទ្ទោសោ ភវេយ្យំ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។ ឥតិ ភគវា ឥមស្មិម្បិ សុត្តេ ទេសនំ តីហិ ភវេហិ វិនិវត្តេត្វា អរហត្តេន កូដំ គណ្ហិ។ ទេសនាវសានេ បញ្ចសតា ភិក្ខូ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណឹសូតិ។ អដ្ឋមំ។

៩. បាលិលេយ្យសុត្តវណ្ណនា

៨១. នវមេ **ចារិកំ បក្កាមី**តិ កោសម្ពិកានំ ភិក្ខូនំ កលហកាលេ សត្ថា ឯកទិវសំ ទីឃីតិស្ស កោសលរញ្ញោ វត្ថុំ អាហរិត្វា “ន ហិ វេរេន វេរានិ, សម្មន្តីធ កុទាចន”ន្តិអាទីហិ (ធ. ប. ៥) គាថាហិ ឱវទតិ។ តំទិវសំ តេសំ កលហំ ករោន្តានំយេវ រត្តិ វិភាតា។ ទុតិយទិវសេបិ ភគវា តមេវ វត្ថុំ កថេសិ។ តំទិវសម្បិ តេសំ កលហំ ករោន្តានំយេវ រត្តិ វិភាតា។ តតិយទិវសេបិ ភគវា តមេវ វត្ថុំ កថេសិ។ អថ នំ អញ្ញតរោ ភិក្ខុ ឯវមាហ – “អប្បោស្សុក្កោ, ភន្តេ, ភគវា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ អនុយុត្តោ វិហរតុ, មយមេតេន ភណ្ឌនេន កលហេន វិគ្គហេន វិវាទេន បញ្ញាយិស្សាមា”តិ។ សត្ថា “បរិយាទិណ្ណរូបចិត្តា ខោ ឥមេ មោឃបុរិសា, ន ឥមេ សក្កា សញ្ញាបេតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា – “កឹ មយ្ហំ ឥមេហិ, ឯកចារវាសំ វសិស្សាមី”តិ? សោ បាតោវ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា កោសម្ពិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កញ្ចិបិ អនាមន្តេត្វា ឯកោវ អទុតិយោ ចារិកំ បក្កាមិ។

យស្មឹ, អាវុសោ, សមយេតិ ឥទំ ថេរោ យស្មាស្ស អជ្ជ ភគវា ឯកេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ បក្កមិស្សតិ, អជ្ជ ទ្វីហិ, អជ្ជ សតេន, អជ្ជ សហស្សេន, អជ្ជ ឯកកោវាតិ សព្ពោ ភគវតោ ចារោ វិទិតោ បាកដោ បច្ចក្ខោ, តស្មា អាហ។

អនុបុព្ពេនាតិ គាមនិគមបដិបាដិយា បិណ្ឌាយ ចរមានោ ឯកចារវាសំ តាវ វសមានំ ភិក្ខុំ បស្សិតុកាមោ ហុត្វា ពាលកលោណការគាមំ អគមាសិ។ តត្ថ ភគុត្ថេរស្ស សកលបច្ឆាភត្តញ្ចេវ តិយាមរត្តិញ្ច ឯកចារវាសេ អានិសំសំ កថេត្វា បុនទិវសេ តេន បច្ឆាសមណេន បិណ្ឌាយ ចរិត្វា តំ តត្ថេវ និវត្តេត្វា “សមគ្គវាសំ វសមានេ តយោ កុលបុត្តេ បស្សិស្សាមី”តិ បាចីនវំសមិគទាយំ អគមាសិ។ តេសម្បិ សកលបច្ឆាភត្តញ្ចេវ តិយាមរត្តិញ្ច ឯកចារវាសេ អានិសំសំ កថេត្វា តេ តត្ថេវ និវត្តេត្វា ឯកកោវ បាលិលេយ្យ នគរាភិមុខោ បក្កមិត្វា អនុបុព្ពេន បាលិលេយ្យនគរំ សម្បត្តោ។ តេន វុត្តំ – “អនុបុព្ពេន ចារិកំ ចរមានោ យេន បាលិលេយ្យកំ, តទវសរី”តិ។

ភទ្ទសាលមូលេតិ បាលិលេយ្យវាសិនោ ភគវតោ ទានំ ទត្វា បាលិលេយ្យតោ អវិទូរេ រក្ខិតវនសណ្ឌោ នាម អត្ថិ, តត្ថ ភគវតោ បណ្ណសាលំ កត្វា “ឯត្ថ វសថា”តិ បដិញ្ញំ ការេត្វា វាសយឹសុ។ ភទ្ទសាលោ បន តត្ថេកោ មនាបោ លទ្ធកោ សាលរុក្ខោ។ ភគវា តំ នគរំ ឧបនិស្សាយ តស្មឹ វនសណ្ឌេ បណ្ណសាលសមីបេ តស្មឹ រុក្ខមូលេ វិហរតិ។ តេន វុត្តំ “ភទ្ទសាលមូលេ”តិ។

ឯវំ វិហរន្តេ បនេត្ថ តថាគតេ អញ្ញតរោ ហត្ថិនាគោ ហត្ថិនីហិ ហត្ថិបោតកាទីហិ គោចរភូមិតិត្ថោគាហនាទីសុ ឧព្ពាឡ្ហោ យូថេ ឧក្កណ្ឋិតោ “កឹ មេ ឥមេហិ ហត្ថីហី”តិ? យូថំ បហាយ មនុស្សបថំ គច្ឆន្តោ បាលិលេយ្យកវនសណ្ឌេ ភគវន្តំ ទិស្វា ឃដសហស្សេន និព្ពាបិតសន្តាបោ វិយ និព្ពុតោ ហុត្វា សត្ថុ សន្តិកេ អដ្ឋាសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ សត្ថុ វត្តបដិវត្តំ ករោន្តោ មុខធោវនំ ទេតិ, ន្ហានោទកំ អាហរតិ, ទន្តកដ្ឋំ ទេតិ, បរិវេណំ សម្មជ្ជតិ, អរញ្ញតោ មធុរានិ ផលាផលានិ អាហរិត្វា សត្ថុនោ ទេតិ។ សត្ថា បរិភោគំ ករោតិ។

ឯកទិវសំ សត្ថា រត្តិភាគសមនន្តរេ ចង្កមិត្វា បាសាណផលកេ និសីទិ។ ហត្ថីបិ អវិទូរេ ឋានេ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា បច្ឆតោ ឱលោកេត្វា ន កិញ្ចិ អទ្ទស, ឯវំ បុរតោ ច ឧភយបស្សេសុ ច។ អថស្ស “សុខំ វតាហំ អញ្ញត្រ តេហិ ភណ្ឌនការកេហិ វសាមី”តិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិ។ ហត្ថិនោបិ “មយា នាមិតសាខំ អញ្ញេ ខាទន្តា នត្ថី”តិអាទីនិ

ចិន្តេត្វា – “សុខំ វត ឯកកោវ វសាមិ, សត្ថុ វត្តំ កាតុំ លភាមី”តិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិ។ សត្ថា អត្តនោ ចិត្តំ ឱលោកេត្វា – “មម តាវ ឰទិសំ ចិត្តំ, កីទិសំ នុ ខោ ហត្ថិស្សា”តិ តស្សាបិ តាទិសមេវ ទិស្វា “សមេតិ នោ ចិត្ត”ន្តិ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ –

> “ឯតំ នាគស្ស នាគេន, ឦសាទន្តស្ស ហត្ថិនោ;
> សមេតិ ចិត្តំ ចិត្តេន, យទេកោ រមតី វនេ”តិ។ (មហាវ. ៤៦៧);

អថ ខោ សម្ពហុលា ភិក្ខូតិ អថ ឯវំ តថាគតេ តត្ថ វិហរន្តេ បញ្ចសតា ទិសាសុ វស្សំវុត្ថា ភិក្ខូ។ **យេនាយស្មា អានន្ទោ**តិ “សត្ថា កិរ ភិក្ខុសង្ឃំ បហាយេត្វា អរញ្ញំ បវិដ្ឋោ”តិ អត្តនោ ធម្មតាយ សត្ថុ សន្តិកំ គន្តុំ អសក្កោន្តា យេនាយស្មា អានន្ទោ, តេនុបសង្កមឹសុ។

អនន្តរា អាសវានំ ខយោតិ មគ្គានន្តរំ អរហត្តផលំ។ **វិចយសោ**តិ វិចយេន, តេសំ តេសំ ធម្មានំ សភាវវិចិននសមត្ថេន ញាណេន បរិច្ឆិន្ទិត្វាតិ អត្ថោ។ **ធម្មោ**តិ សាសនធម្មោ។ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានាតិអាទិ យេ យេ កោដ្ឋាសេ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ធម្មោ ទេសិតោ, តេសំ បកាសនត្ថាយ វុត្តំ។ **សមនុបស្សនា**តិ ទិដ្ឋិសមនុបស្សនា។ **សង្ខារោ សោ**តិ ទិដ្ឋិសង្ខារោ សោ។ **តតោជោ សោ សង្ខារោ**តិ តតោ តណ្ហាតោ សោ សង្ខារោ ជាតោ។ តណ្ហាសម្បយុត្តេសុ ចិត្តេសុបិ ចតូសុ ចិត្តេសុ ឯស ជាយតិ។ **សាបិ តណ្ហា**តិ សា ទិដ្ឋិសង្ខារស្ស បច្ចយភូតា តណ្ហា។ **សាបិ វេទនា**តិ សា តណ្ហាយ បច្ចយភូតា វេទនា។ **សោបិ ផស្សោ**តិ សោ វេទនាយ បច្ចយោ អវិជ្ជាសម្ផស្សោ។ **សាបិ អវិជ្ជា**តិ សា ផស្សសម្បយុត្តា អវិជ្ជា។

នោ ចស្សំ , នោ ច មេ សិយាតិ សចេ អហំ ន ភវេយ្យំ, មម បរិក្ខារោបិ ន ភវេយ្យ។ **នាភវិស្សំ, ន មេ ភវិស្សតី**តិ សចេ បន អាយតិម្បិ អហំ ន ភវិស្សាមិ, ឯវំ មម បរិក្ខារោបិ ន ភវិស្សតិ។ ឯត្តកេ ឋានេ ភគវា តេន ភិក្ខុនា គហិតគហិតទិដ្ឋិំ វិស្សជ្ជាបេន្តោ អាគតោ បុគ្គលជ្ឈាសយេនបិ ទេសនាវិលាសេនបិ។ **តតោជោ សោ សង្ខារោ**តិ តណ្ហាសម្បយុត្តចិត្តេ វិចិកិច្ឆាវ នត្ថិ, កថំ វិចិកិច្ឆាសង្ខារោ តណ្ហាតោ ជាយតីតិ? អប្បហីនត្តា។ យស្ស ហិ តណ្ហាយ អប្បហីនាយ សោ ឧប្បជ្ជតិ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ ទិដ្ឋិយាបិ ឯសេវ នយោ លព្ភតិយេវ ចតូសុ ហិ ចិត្តុប្បាទេសុ សម្បយុត្តទិដ្ឋិ នាម នត្ថិ។ យស្មា បន តណ្ហាយ អប្បហីនត្តា សា ឧប្បជ្ជតិ, តស្មា តំ សន្ធាយ តត្រាបិ អយមត្ថោ យុជ្ជតិ។ ឥតិ ឥមស្មិំ សុត្តេ តេវីសតិយា ឋានេសុ អរហត្តំ បាបេត្វា វិបស្សនា កថិតា។ នវមំ។

១០. បុណ្ណមសុត្តវណ្ណនា

៨២. ទសមេ **តទហុបោសថេ**តិអាទិ បវារណសុត្តេ វិត្ថារិតមេវ។ **កិញ្ចិទេវ ទេស**ន្តិ កិញ្ចិ ការណំ។ **សកេ អាសនេ និសីទិត្វា បុច្ឆ យទាកង្ខសី**តិ កស្មា ឯវមាហ? សោ កិរ ភិក្ខុ បញ្ចសតភិក្ខុបរិវារោ។ អាចរិយេ បន ឋិតកេ បុច្ឆន្តេ សចេ តេ ភិក្ខូ និសីទន្តិ, សត្ថរិ គារវំ កតំ ហោតិ, អាចរិយេ អគារវំ។ សចេ ឧដ្ឋហន្តិ, អាចរិយេ គារវំ កតំ ហោតិ, សត្ថរិ អគារវំ។ ឥតិ នេសំ ចិត្តំ អនេកគ្គំ ភវិស្សតិ, ទេសនំ សម្បដិច្ឆិតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ តស្មិំ បន និសីទិត្វា បុច្ឆន្តេ តេសំ ចិត្តំ ឯកគ្គំ ភវិស្សតិ, ទេសនំ សម្បដិច្ឆិតុំ សក្ខិស្សន្តីតិ ញត្វា ភគវា ឯវមាហ។ **ឥមេ នុ ខោ, ភន្តេ**តិ អយំ ថេរោ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ អាចរិយោ, បញ្ចក្ខន្ធមត្តម្បិ នប្បជានាតីតិ ន វត្តព្ពោ។ បញ្ហំ បុច្ឆន្តេន បន “ឥមេ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា, ន អញ្ញេ”តិ ឯវំ ជានន្តេន វិយ ហុត្វា បុច្ឆិតុំ ន វដ្ដតិ, តស្មា អជានន្តោ វិយ បុច្ឆតិ។ តេបិ ចស្ស អន្តេវាសិកា “អម្ហាកំ អាចរិយោ ‘អហំ ជានាមី’តិ ន កថេតិ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន បន សទ្ធិំ សំសន្ទិត្វាវ កថេតី”តិ សោតព្ពំ សទ្ធាតព្ពំ មញ្ញិស្សន្តីតិបិ អជានន្តោ វិយ បុច្ឆតិ។

ឆន្ទមូលកាតិ តណ្ហាឆន្ទមូលកា។ **ន ខោ ភិក្ខុ តញ្ញេវ ឧបាទានំ តេ បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា**តិ យស្មា ឆន្ទរាគមត្តំ បញ្ចក្ខន្ធា ន ហោតិ, តស្មា ឥទំ វុត្តំ។ យស្មា បន សហជាតតោ វា អារម្មណតោ វា ខន្ធេ មុញ្ចិត្វា ឧបាទានំ នត្ថិ, តស្មា **នាបិ អញ្ញត្រ បញ្ចហិ ឧបាទានក្ខន្ធេហិ ឧបាទាន**ន្តិ វុត្តំ។ តណ្ហាសម្បយុត្តស្មិញ្ហិ ចិត្តេ វត្តមានេ តំចិត្តសមុដ្ឋានរូបំ រូបក្ខន្ធោ, ឋបេត្វា តំ តណ្ហំ សេសា អរូបធម្មា ចត្តារោ ខន្ធាតិ សហជាតតោបិ ខន្ធេ មុញ្ចិត្វា ឧបាទានំ នត្ថិ។ ឧបាទានស្ស បន រូបាទីសុ អញ្ញតរំ អារម្មណំ កត្វា ឧប្បជ្ជនតោ អារម្មណតោបិ បញ្ចក្ខន្ធេ មុញ្ចិត្វា ឧបាទានំ នត្ថិ។ **ឆន្ទរាគវេមត្តតា**តិ ឆន្ទរាគនានត្តំ។ **ឯវំ ខោ ភិក្ខូ**តិ ឯវំ រូបារម្មណស្ស ឆន្ទរាគស្ស វេទនាទីសុ អញ្ញតរំ អារម្មណំ អករណតោ សិយា ឆន្ទរាគវេមត្តតា។ **ខន្ធាធិវចន**ន្តិ ខន្ធាតិ អយំ បញ្ញត្តិ។ អយំ បន អនុសន្ធិ ន ឃដិយតិ, កិញ្ចាបិ ន ឃដិយតិ, សានុសន្ធិកាវ បុច្ឆា, សានុសន្ធិកំ វិស្សជ្ជនំ។ អយញ្ហិ ថេរោ តេសំ តេសំ ភិក្ខូនំ អជ្ឈាសយេន បុច្ឆតិ, សត្ថាបិ តេសំ តេសំ អជ្ឈាសយេនេវ វិស្សជ្ជេតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។ ទសមំ។

ឥមស្ស ច បន វគ្គស្ស ឯកេកស្មឹ សុត្តេ បញ្ចសតា បញ្ចសតា ភិក្ខូ អរហត្តំ បត្តាតិ។

ខជ្ជនីយវគ្គោ អដ្ឋមោ។

៩. ថេរវគ្គោ

១. អានន្ទសុត្តវណ្ណនា

៨៣. ថេរវគ្គស្ស បឋមេ **មន្តាណិបុត្តោ**តិ, មន្តាណិយា នាម ព្រាហ្មណិយា បុត្តោ។ **ឧបាទាយា**តិ អាគម្ម អារព្ភ សន្ធាយ បដិច្ច។ **អស្មីតិ ហោតី**តិ អស្មីតិ ឯវំ បវត្តំ តណ្ហាមានទិដ្ឋិបបញ្ចត្តយំ ហោតិ។ **ទហរោ**តិ តរុណោ។ **យុវា**តិ យោព្ពនេន សមន្នាគតោ។ **មណ្ឌនកជាតិកោ**តិ មណ្ឌនកសភាវោ មណ្ឌនកសីលោ។ **មុខនិមិត្ត**ន្តិ មុខបដិពិម្ពំ។ តញ្ហិ បរិសុទ្ធំ អាទាសមណ្ឌលំ បដិច្ច បញ្ញាយតិ។ កឹ បន តំ ឱលោកយតោ សកមុខំ បញ្ញាយតិ, បរមុខន្តិ? យទិ សកំ ភវេយ្យ, បរម្មុខំ ហុត្វា បញ្ញាយេយ្យ, អថ បរស្ស ភវេយ្យ, វណ្ណាទីហិ អសទិសំ ហុត្វា បញ្ញាយេយ្យ។ តស្មា ន តំ អត្តនោ, ន បរស្ស, អាទាសំ បន និស្សាយ និភាសរូបំ នាម តំ បញ្ញាយតីតិ វទន្តិ។ អថ យំ ឧទកេ បញ្ញាយតិ, តំ កេន ការណេនាតិ ? មហាភូតានំ វិសុទ្ធតាយ។ **ធម្មោ មេ អភិសមិតោ**តិ មយា ញាណេន ចតុសច្ចធម្មោ អភិសមាគតោ, សោតាបន្នោស្មិ ជាតោតិ កថេសិ។ បឋមំ។

២. តិស្សសុត្តវណ្ណនា

៨៤. ទុតិយេ **មធុរកជាតោ វិយា**តិ សញ្ជាតគរុភាវោ វិយ អកម្មញ្ញោ។ **ទិសាបិ មេ**តិ អយំ បុរត្ថិមា អយំ ទក្ខិណាតិ ឯវំ ទិសាបិ មយ្ហំ ន បក្ខាយន្តិ, ន បាកដា ហោន្តីតិ វទតិ។ **ធម្មាបិ មំ ន បដិភន្តី**តិ បរិយត្តិធម្មាបិ មយ្ហំ ន ឧបដ្ឋហន្តិ, ឧគ្គហិតំ សជ្ឈាយិតំ ន ទិស្សតីតិ វទតិ។ **វិចិកិច្ឆា**តិ នោ មហាវិចិកិច្ឆា។ ន ហិ តស្ស “សាសនំ និយ្យានិកំ នុ ខោ, ន នុ ខោ”តិ វិមតិ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ បនស្ស ហោតិ “សក្ខិស្សាមិ នុ ខោ សមណធម្មំ កាតុំ, ឧទាហុ បត្តចីវរធារណមត្តមេវ ករិស្សាមី”តិ។

កាមានមេតំ អធិវចនន្តិ យថា ហិ និទ្ធំ បលលំ ឱលោកេន្តស្ស ទស្សនរាមណេយ្យកមត្តំ អត្ថិ, យោ បនេត្ថ ឱតរតិ, តំ ចណ្ឌមីនាកុលតាយ អាកឌ្ឍិត្វា អនយព្យសនំ បាបេតិ, ឯវមេវំ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ ចក្ខុទ្វារាទីនំ អារម្មណេ រាមណេយ្យកមត្តំ អត្ថិ, យោ បនេត្ថ គេធំ អាបជ្ជតិ, តំ អាកឌ្ឍិត្វា និរយាទីសុ ឯវ បក្ខិបន្តិ។ អប្បស្សាទា ហិ កាមា ពហុទុក្ខា ពហុបាយាសា, អាទីនវោ ឯត្ថ ភិយ្យោតិ ឥមំ អត្ថវសំ បដិច្ច “កាមានមេតំ អធិវចន”ន្តិ វុត្តំ។ **អហមនុគ្គហេនា**តិ អហំ ធម្មាមិសានុគ្គហេហិ អនុគ្គណ្ហាមិ។ **អភិនន្ទី**តិ សម្បដិច្ឆិ។ ន កេវលញ្ច អភិនន្ទិ, ឥមំ បន សត្ថុ សន្តិកា អស្សាសំ លភិត្វា ឃដេន្តោ វាយមន្តោ កតិបាហេន អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ។ ទុតិយំ។

៣. យមកសុត្តវណ្ណនា

៨៥. តតិយេ **ទិដ្ឋិគត**ន្តិ សចេ ហិស្ស ឯវំ ភវេយ្យ “សង្ខារា ឧប្បជ្ជន្តិ ចេវ និរុជ្ឈន្តិ ច, សង្ខារប្បវត្តមេវ អប្បវត្តំ ហោតី”តិ, ទិដ្ឋិគតំ នាម ន ភវេយ្យ, សាសនាវចរិកំ ញាណំ ភវេយ្យ។ យស្មា បនស្ស “សត្តោ ឧច្ឆិជ្ជតិ វិនស្សតី”តិ អហោសិ, តស្មា ទិដ្ឋិគតំ នាម ជាតំ។ **ថាមសា បរាមាសា**តិ ទិដ្ឋិថាមេន ចេវ ទិដ្ឋិបរាមាសេន ច។

យេនាយស្មា សារិបុត្តោតិ យថា នាម បច្ចន្តេ កុបិតេ តំ វូបសមេតុំ អសក្កោន្តា រាជបុរិសា សេនាបតិស្ស វា រញ្ញោ វា សន្តិកំ គច្ឆន្តិ, ឯវំ ទិដ្ឋិគតវសេន តស្មិំ ថេរេ កុបិតេ តំ វូបសមេតុំ អសក្កោន្តា តេ ភិក្ខូ យេន ធម្មរាជស្ស ធម្មសេនាបតិ អាយស្មា សារិបុត្តោ , តេនុបសង្កមិំសុ។ **ឯវំព្យាខោ**តិ តេសំ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ វិយ ថេរស្ស សម្មុខា បគ្គយ្ហ វត្តុំ អសក្កោន្តោ ឱលម្ពន្តេន ហទយេន “ឯវំព្យាខោ”តិ អាហ។ **តំ កឹ មញ្ញសិ, អាវុសោ**តិ? ឥទំ ថេរោ តស្ស វចនំ សុត្វា, “នាយំ អត្តនោ លទ្ធិយំ ទោសំ បស្សតិ, ធម្មទេសនាយ អស្ស តំ បាកដំ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តិបរិវដ្ដំ ទេសនំ ទេសេតុំ អារភិ។

តំ កឹ មញ្ញសិ, អាវុសោ យមក, រូបំ តថាគតោតិ ឥទំ កស្មា អារទ្ធំ? អនុយោគវត្តំ ទាបនត្ថំ។ តិបរិវដ្ដទេសនាវសានស្មិញ្ហិ ថេរោ សោតាបន្នោ ជាតោ។ អថ នំ អនុយោគវត្តំ ទាបេតុំ “តំ កឹ មញ្ញសី”តិអាទិមាហ? **តថាគតោ**តិ សត្តោ។ រូបំ វេទនា សញ្ញា សង្ខារា វិញ្ញាណន្តិ ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធេ សម្បិណ្ឌេត្វា “តថាគតោ”តិ សមនុបស្សសីតិ បុច្ឆតិ។ **ឯត្ថ ច តេ, អាវុសោ**តិ ឥទំ ថេរស្ស អនុយោគេ ភុម្មំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឯត្ថ ច តេ

ឯត្តកេ ឋានេ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សច្ចតោ ថិរតោ សត្តេ អនុបលព្ភិយមានេតិ។ **សចេ តំ, អាវុសោ**តិ ឥទមេតំ អញ្ញំ ព្យាករាបេតុកាមោ បុច្ឆតិ។ **យំ ទុក្ខំ តំ និរុទ្ធ**ន្តិ យំ ទុក្ខំ, តទេវ និរុទ្ធំ, អញ្ញោ សត្តោ និរុជ្ឈនកោ នាម នត្ថិ, ឯវំ ព្យាករេយ្យន្តិ អត្ថោ។

ឯតស្សេវ អត្ថស្សាតិ ឯតស្ស បឋមមគ្គស្ស។ **ភិយ្យោសោមត្តាយ ញាណាយា**តិ អតិរេកប្បមាណស្ស ញាណស្ស អត្ថាយ, សហវិបស្សនកានំ ឧបរិ ច តិណ្ណំ មគ្គានំ អាវិភាវត្ថាយាតិ អត្ថោ។ **អារក្ខសម្បន្នោ**តិ អន្តោ អារក្ខេន ចេវ ពហិអារក្ខេន ច សមន្នាគតោ។ **អយោគក្ខេមកាមោ**តិ ចតូហិ យោគេហិ ខេមភាវំ អនិច្ឆន្តោ។ **បសយ្ហា**តិ បសយ្ហិត្វា អភិភវិត្វា។ **អនុបខជ្ជា**តិ អនុបវិសិត្វា។

បុព្ពុដ្ឋាយីតិអាទីសុ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា អាសនតោ បឋមតរំ វុដ្ឋាតីតិ **បុព្ពុដ្ឋាយី**។ តស្ស អាសនំ ទត្វា តស្មឹ និសិន្នេ បច្ឆា និបតតិ និសីទតីតិ, **បច្ឆានិបាតី**។ បាតោវ វុដ្ឋាយ “ឯត្តកា កសិតុំ គច្ឆថ, ឯត្តកា វបិតុ”ន្តិ វា សព្ពបឋមំ វុដ្ឋាតីតិ **បុព្ពុដ្ឋាយី**។ សាយំ សព្ពេសុ អត្តនោ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គតេសុ គេហស្ស សមន្តតោ អារក្ខំ សំវិធាយ ទ្វារានិ ថកេត្វា សព្ពបច្ឆា និបជ្ជនតោបិ **បច្ឆានិបាតី**។ “កឹ ករោមិ , អយ្យបុត្ត ? កឹ ករោមិ អយ្យបុត្តា”តិ? មុខំ ឱលោកេន្តោ កឹការំ បដិសាវេតីតិ **កឹការបដិស្សាវី**។ មនាបំ ចរតីតិ **មនាបចារី**។ បិយំ វទតីតិ **បិយវាទី**។ **មិត្តតោបិ នំ សទ្ទហេយ្យា**តិ មិត្តោ មេ អយន្តិ សទ្ទហេយ្យ។ **វិស្សាសំ អាបជ្ជេយ្យា**តិ ឯកតោ បានភោជនាទីនិ ករោន្តោ វិស្សាសិកោ ភវេយ្យ។ **សំវិស្សត្ថោ**តិ សុដ្ឋុ វិស្សត្ថោ។

ឯវមេវ ខោតិ ឯត្ថ ឥទំ ឱបម្មសំសន្ទនំ – ពាលគហបតិបុត្តោ វិយ ហិ វដ្ដសន្និស្សិតកាលេ អស្សុតវា បុថុជ្ជនោ , វធកបច្ចាមិត្តោ វិយ អពលទុព្ពលា បញ្ចក្ខន្ធា, វធកបច្ចាមិត្តស្ស “ពាលគហបតិបុត្តំ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ ឧបគតកាលោ វិយ បដិសន្ធិក្ខណេ ឧបគតា បញ្ចក្ខន្ធា, តស្ស ហិ “ន មេ អយំ សហាយោ, វធកបច្ចត្ថិកោ អយ”ន្តិ អជាននកាលោ វិយ វដ្ដនិស្សិតបុថុជ្ជនស្ស បញ្ចក្ខន្ធេ “ន ឥមេ មយ្ហ”ន្តិ អគហេត្វា “មម រូបំ, មម វេទនា, មម សញ្ញា, មម សង្ខារា, មម វិញ្ញាណ”ន្តិ គហិតកាលោ, វធកបច្ចត្ថិកស្ស “មិត្តោ មេ អយ”ន្តិ គហេត្វា សក្ការករណកាលោ វិយ “មម ឥមេ”តិ គហេត្វា បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ ន្ហាបនភោជនាទីហិ សក្ការករណកាលោ, “អតិវិស្សត្ថោ មេ អយ”ន្តិ ញត្វា សក្ការំ ករោន្តស្សេវ អសិនា សីសច្ឆិន្ទនំ វិយ វិស្សត្ថស្ស ពាលបុថុជ្ជនស្ស តិខិណេហិ ភិជ្ជមានេហិ ខន្ធេហិ ជីវិតបរិយាទានំ វេទិតព្ពំ។

ឧបេតីតិ ឧបគច្ឆតិ។ **ឧបាទិយតី**តិ គណ្ហាតិ។ **អធិដ្ឋាតី**តិ អធិតិដ្ឋតិ។ **អត្តា មេ**តិ អយំ មេ អត្តាតិ។ **សុតវា ច ខោ, អាវុសោ, អរិយសាវកោ**តិ យថា បន បណ្ឌិតោ គហបតិបុត្តោ ឯវំ ឧបគតំ បច្ចត្ថិកំ “បច្ចត្ថិកោ មេ អយ”ន្តិ ញត្វា អប្បមត្តោ តានិ តានិ កម្មានិ ការេត្វា អនត្ថំ បរិហរតិ, អត្ថំ បាបុណាតិ, ឯវំ សុតវា អរិយសាវកោបិ “ន រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតី”តិអាទិនា នយេន បញ្ចក្ខន្ធេ អហន្តិ វា មមន្តិ វា អគហេត្វា, “បច្ចត្ថិកា មេ ឯតេ”តិ ញត្វា រូបសត្តកអរូបសត្តកាទិវសេន វិបស្សនាយ យោជេត្វាវ តតោនិទានំ ទុក្ខំ បរិវជ្ជេត្វា អគ្គផលំ អរហត្តំ បាបុណាតិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។ តតិយំ។

៤. អនុរាធសុត្តវណ្ណនា

៨៦. ចតុត្ថេ **អរញ្ញកុដិកាយ**ន្តិ តស្សេវ វិហារស្ស បច្ចន្តេ បណ្ណសាលាយំ។ **តំ តថាគតោ**តិ តុម្ហាកំ សត្ថា តថាគតោ តំ សត្តំ តថាគតំ។ **អញ្ញត្រ ឥមេហី**តិ តស្ស កិរ ឯវំ អហោសិ “ឥមេ សាសនស្ស បដិបក្ខា បដិវិលោមា, យថា ឥមេ ភណន្តិ, ន ឯវំ សត្ថា បញ្ញាបេស្សតិ, អញ្ញថា បញ្ញាបេស្សតី”តិ។ តស្មា ឯវមាហ។ **ឯវំ វុត្តេ តេ អញ្ញតិត្ថិយា**តិ ឯវំ ថេរេន អត្តនោ ច បរេសញ្ច សមយំ អជានិត្វា វុត្តេ ឯកទេសេន សាសនសមយំ ជានន្តា ថេរស្ស វាទេ ទោសំ ទាតុកាមា តេ អញ្ញតិត្ថិយា បរិព្ពាជកា អាយស្មន្តំ អនុរាធំ ឯតទវោចុំ។

តំ កឹ មញ្ញសិ អនុរាធាតិ សត្ថា តស្ស កថំ សុត្វា ចិន្តេសិ – “អយំ ភិក្ខុ អត្តនោ លទ្ធិយំ ទោសំ ន ជានាតិ, ការកោ បនេស យុត្តយោគោ, ធម្មទេសនាយ ឯវ នំ ជានាបេស្សាមី”តិ តិបរិវដ្ដំ ទេសនំ ទេសេតុកាមោ “តំ កឹ មញ្ញសិ, អនុរាធា”តិអាទិមាហ។ អថស្ស តាយ ទេសនាយ អរហត្តប្បត្តស្ស អនុយោគវត្តំ អារោបេន្តោ **តំ កឹ មញ្ញសិ, អនុរាធ? រូបំ តថាគតោ**តិអាទិមាហ។ **ទុក្ខញ្ចេវ បញ្ញាបេមិ, ទុក្ខស្ស ច និរោធ**ន្តិ វដ្ដទុក្ខញ្ចេវ វដ្ដទុក្ខស្ស ច និរោធំ និព្ពានំ បញ្ញាបេមិ។ ទុក្ខន្តិ វា វចនេន ទុក្ខសច្ចំ គហិតំ។ តស្មឹ គហិតេ សមុទយសច្ចំ គហិតមេវ ហោតិ, តស្ស មូលត្តា។ និរោធន្តិ វចនេន និរោធសច្ចំ គហិតំ។ តស្មឹ គហិតេ មគ្គសច្ចំ គហិតមេវ ហោតិ តស្ស ឧបាយត្តា។ ឥតិ បុព្ពេ ចាហំ, អនុរាធ, ឯតរហិ ច ចតុសច្ចមេវ បញ្ញាបេមីតិ ទស្សេតិ។ ឯវំ ឥមស្មឹ សុត្តេ វដ្ដវិវដ្ដមេវ កថិតំ។ ចតុត្ថំ។

៥. វក្កលិសុត្តវណ្ណនា

៨៧. បញ្ចមេ **កុម្ភការនិវេសនេ**តិ កុម្ភការសាលាយំ។ ថេរោ កិរ វុត្ថវស្សោ ភគវន្តំ ទស្សនាយ អាគច្ឆតិ។ តស្ស នគរមជ្ឈេ មហាអាពាធោ ឧប្បជ្ជិ, បាទា ន វហន្តិ។ អថ នំ មញ្ចកសិវិកាយ កុម្ភការសាលំ អាហរិំសុ។ សា ច សាលា តេសំ កម្មសាលា, ន និវេសនសាលា។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ “កុម្ភការនិវេសនេ វិហរតី”តិ។ **ពាឡ្ហគិលានោ**តិ អធិមត្តគិលានោ។ **សមធោសី**តិ សមន្តតោ អធោសិ, ចលនាការេន អបចិតិំ ទស្សេសិ។ វត្តំ កិរេតំ ពាឡ្ហគិលានេនបិ ពុឌ្ឍតរំ ទិស្វា ឧដ្ឋានាការេន អបចិតិ ទស្សេតព្ពា។ តេន បន “មា ចលិ មា ចលី”តិ វត្តព្ពោ។ **សន្តិមានិ អាសនានី**តិ ពុទ្ធកាលស្មិញ្ហិ ឯកស្សបិ ភិក្ខុនោ វសនដ្ឋានេ “សចេ សត្ថា អាគច្ឆិស្សតិ, ឥធ និសីទិស្សតី”តិ អាសនំ បញ្ញត្តមេវ ហោតិ អន្តមសោ ផលកមត្តម្បិ បណ្ណសន្ថារមត្តម្បិ។ **ខមនីយំ យាបនីយ**ន្តិ កច្ចិ ទុក្ខំ ខមិតុំ ឥរិយាបថំ វា យាបេតុំ សក្កាតិ បុច្ឆតិ។ **បដិក្កមន្តី**តិ និវត្តន្តិ។ **អភិក្កមន្តី**តិ អធិគច្ឆន្តិ ។ **បដិក្កមោសាន**ន្តិ បដិក្កមោ ឯតាសំ។ **សីលតោ ន ឧបវទតី**តិ សីលំ អារព្ភ សីលភាវេន ន ឧបវទតិ។ **ចិរបដិកាហ**ន្តិ ចិរបដិកោ អហំ, ចិរតោ បដ្ឋាយ អហន្តិ អត្ថោ។ **បូតិកាយេនា**តិ អត្តនោ សុវណ្ណវណ្ណម្បិ កាយំ ភគវា ធុវបគ្ឃរណដ្ឋេន ឯវមាហ។ **យោ ខោ, វក្កលិ, ធម្ម**ន្តិ ឥធ ភគវា “ធម្មកាយោ ខោ, មហារាជ, តថាគតោ”តិ វុត្តំ ធម្មកាយតំ ទស្សេតិ។ នវវិធោ ហិ លោកុត្តរធម្មោ តថាគតស្ស កាយោ នាម។

ឥទានិ ថេរស្ស តិបរិវដ្ដធម្មទេសនំ អារភន្តោ **តំ កិំ មញ្ញសី**តិអាទិមាហ។ **កាឡសិលា**តិ កាឡសិលាវិហារោ។ **វិមោក្ខាយា**តិ មគ្គវិមោក្ខត្ថាយ។ **សុវិមុត្តោ វិមុច្ចិស្សតី**តិ អរហត្តផលវិមុត្តិយា វិមុត្តោ ហុត្វា វិមុច្ចិស្សតិ។ តា កិរ ទេវតា “យេន នីហារេន ឥមិនា វិបស្សនា អារទ្ធា, អនន្តរាយេន អរហត្តំ បាបុណិស្សតី”តិ ញត្វា ឯវមាហំសុ។ **អបាបក**ន្តិ អលាមកំ។ **សត្ថំ អាហរេសី**តិ ថេរោ កិរ អធិមានិកោ អហោសិ។ សោ សមាធិវិបស្សនាហិ វិក្ខម្ភិតានំ កិលេសានំ សមុទាចារំ អបស្សន្តោ “ខីណាសវោម្ហី”តិ សញ្ញី ហុត្វា “កិំ មេ ឥមិនា ទុក្ខេន ជីវិតេន? សត្ថំ អាហរិត្វា មរិស្សាមី”តិ តិខិណេន សត្ថេន កណ្ឋនាឡំ ឆិន្ទិ។ អថស្ស ទុក្ខា វេទនា ឧប្បជ្ជិ។ សោ តស្មិំ ខណេ អត្តនោ បុថុជ្ជនភាវំ ញត្វា អវិស្សដ្ឋកម្មដ្ឋានត្តា សីឃំ មូលកម្មដ្ឋានំ អាទាយ សម្មសន្តោ អរហត្តំ បាបុណិត្វាវ កាលមកាសិ។ បច្ចវេក្ខណា បនស្ស ច កថំ អហោសីតិ? ខីណាសវស្ស ឯកូនវីសតិ បច្ចវេក្ខណា ន សព្ពាវ អវស្សំ លទ្ធព្ពា, តិខិណេនាបិ បន អសិនា សីសេ ឆិជ្ជន្តេ ឯកំ ទ្វេ ញាណានិ អវស្សំ ឧប្បជ្ជន្តិ។

វិវត្តក្ខន្ធន្តិ បរិវត្តក្ខន្ធំ។ **សេមាន**ន្តិ សយមានំ។ ថេរោ កិរ ឧត្តានកោ និបន្នោ សត្ថំ អាហរិ។ តស្ស សរីរំ យថាឋិតមេវ អហោសិ។ សីសំ បន ទក្ខិណបស្សេន បរិវត្តិត្វា អដ្ឋាសិ។ អរិយសាវកា ហិ យេភុយ្យេន ទក្ខិណបស្សេនេវ កាលំ ករោន្តិ។ តេនស្ស សរីរំ យថាឋិតំយេវ អហោសិ។ សីសំ បន ទក្ខិណបស្សេន បរិវត្តិត្វា ឋិតំ។ តំ សន្ធាយ វិវត្តក្ខន្ធោ នាម ជាតោតិបិ វទន្តិ។ **ធូមាយិតត្ត**ន្តិ ធូមាយនភាវំ ។ **តិមិរាយិតត្ត**ន្តិ តិមិរាយនភាវំ។ ធូមវលាហកំ វិយ តិមិរវលាហកំ វិយ ចាតិ អត្ថោ។ បញ្ចមំ។

៦. អស្សជិសុត្តវណ្ណនា

៨៨. ឆដ្ឋេ **កស្សបការាមេ**តិ កស្សបសេដ្ឋិនា ការិតេ អារាមេ។ **កាយសង្ខារេ**តិ អស្សាសបស្សាសេ ។ សោ ហិ តេ ចតុត្ថជ្ឈានេន បស្សម្ភិត្វា បស្សម្ភិត្វា វិហាសិ។ **ឯវំ ហោតី**តិ ឥទានិ តំ សមាធិំ អប្បដិលភន្តស្ស ឯវំ ហោតិ។ **នោ ចស្សាហំ បរិហាយាមី**តិ កច្ចិ នុ ខោ អហំ សាសនតោ ន បរិហាយាមិ? តស្ស កិរ អាពាធទោសេន អប្បិតប្បិតា សមាបត្តិ បរិហាយិ, តស្មា ឯវំ ចិន្តេសិ។ **សមាធិសារកា សមាធិសាមញ្ញា**តិ សមាធិំយេវ សារញ្ច សាមញ្ញញ្ច មញ្ញន្តិ។ មយ្ហំ បន សាសនេ ន ឯតំ សារំ, វិបស្សនាមគ្គផលានិ សារំ។ សោ ត្វំ សមាធិតោ បរិហាយន្តោ កស្មា ចិន្តេសិ “សាសនតោ បរិហាយាមី”តិ។ ឯវំ ថេរំ អស្សាសេត្វា ឥទានិស្ស តិបរិវដ្ដំ ធម្មទេសនំ អារភន្តោ **តំ កិំ មញ្ញសី**តិអាទិមាហ។ អថស្ស តិបរិវដ្ដទេសនាវសានេ អរហត្តំ បត្តស្ស សតតវិហារំ ទស្សេន្តោ **សោ សុខំ ចេ វេទនំ វេទយតី**តិអាទិមាហ ។ តត្ថ **អនភិនន្ទិតាតិ បជានាតី**តិ សុខវេទនាយ តាវ អភិនន្ទនា ហោតុ, ទុក្ខវេទនាយ កថំ ហោតីតិ? ទុក្ខំ បត្វា សុខំ បត្ថេតិ, យទគ្គេន សុខំ បត្ថេតិ, តទគ្គេន ទុក្ខំ បត្ថេតិយេវ។ សុខវិបរិណាមេន ហិ ទុក្ខំ អាគតមេវ ហោតីតិ ឯវំ ទុក្ខេ អភិនន្ទនា វេទិតព្ពា។ សេសំ បុព្ពេ វុត្តនយមេវាតិ។ ឆដ្ឋំ។

៧. ខេមកសុត្តវណ្ណនា

៨៩. សត្តមេ **អត្តនិយ**ន្តិ អត្តនោ បរិក្ខារជាតំ។ **អស្មីតិ អធិគត**ន្តិ អស្មីតិ ឯវំ បវត្តា តណ្ហាមានា អធិគតា។ **សន្ធាវនិកាយា**តិ បុនប្បុនំ គមនាគមនេន។ **ឧបសង្កមី**តិ ពទរិការាមតោ ឃោសិតារាមំ អគមាសិ។ ទាសកត្ថេរោ បន ចតុក្ខត្តុំ គមនាគមនេន ឥមំទិវសំ ទ្វិយោជនំ អទ្ធានំ អាហិណ្ឌិ។ កស្មា

បន តំ ថេរា បហិណីសុ? វិស្សុតស្ស ធម្មកថិកស្ស សន្តិកា ធម្មំ សុណិស្សាមាតិ។ សយំ កស្មា ន គតាតិ? ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ អរញ្ញំ សម្ពាធំ, តត្ថ សន្និមត្តានំ ថេរានំ ឋាតុំ វា និសីទិតុំ វា ឱកាសោ នត្ថីតិ ន គតា។ “ឥធាគន្ត្វា អម្ហាកំ ធម្មំ កថេតូ”តិបិ កស្មា បន ន បហិណីសូតិ? ថេរស្ស អាពាធិកត្តា។ អថ កស្មា បុនប្បុនំ បហិណីសូតិ? សយមេវ ញត្វា អម្ហាកំ កថេតុំ អាគមិស្សតីតិ។ ថេរោបិ តេសំ អជ្ឈាសយំ ញត្វាវ អគមាសីតិ។

ន ខ្វាហំ, អាវុសោ, រូបន្តិ យោ ហិ រូបមេវ អស្មីតិ វទតិ, តេន ឥតរេ ចត្តារោ ខន្ធា បច្ចក្ខាតា ហោន្តិ។ យោ អញ្ញត្រ រូបា វទតិ, តេន រូបំ បច្ចក្ខាតំ ហោតិ។ វេទនាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ថេរស្ស បន សមូហតោ បញ្ចសុបិ ខន្ធេសុ អស្មីតិ អធិគតោ, តស្មា ឯវមាហ។ **ហោតេវាតិ** ហោតិយេវ។ **អនុសហគតោតិ** សុខុមោ។ **ឩសេតិ** ឆារិកាខារេ។ **ខារេតិ** ឩសខារេ។ **សម្មទ្ទិត្វាតិ** តេមេត្វា ខាទេត្វា។

ឯវមេវ ខោតិ ឯត្ថ ឥទំ ឱបម្មសំសន្ទនំ – កិលិដ្ឋវត្ថំ វិយ ហិ បុថុជ្ជនស្ស ចិត្តាចារោ, តយោ ខារា វិយ តិស្សោ អនុបស្សនា, តីហិ ខារេហិ ធោតវត្ថំ វិយ ទេសនាយ មទ្ទិត្វា ឋិតោ អនាគាមិនោ ចិត្តាចារោ, អនុសហគតោ ឩសាទិគន្ធោ វិយ អរហត្តមគ្គវជ្ឈា កិលេសា, គន្ធករណ្ឌកោ វិយ អរហត្តមគ្គញាណំ គន្ធករណ្ឌកំ អាគម្ម អនុសហគតានំ ឩសគន្ធាទីនំ សមុគ្ឃាតោ វិយ អរហត្តមគ្គេន សព្ពកិលេសក្ខយោ, គន្ធបរិភាវិតវត្ថំ និវាសេត្វា ឆណទិវសេ អន្តរវីថិយំ សុគន្ធគន្ធិនោ វិចរណំ វិយ ខីណាសវស្ស សីលគន្ធាទីហិ ទស ទិសា ឧបវាយន្តស្ស យថាកាមចារោ។

អាចិក្ខិតុន្តិ កថេតុំ។ **ទេសេតុន្តិ** បកាសេតុំ។ **បញ្ញាបេតុន្តិ** ជានាបេតុំ។ **បដ្ឋបេតុន្តិ** បតិដ្ឋាបេតុំ។ **វិវរិតុន្តិ** វិវដំ កាតុំ។ **វិភជិតុន្តិ** សុវិភត្តំ កាតុំ។ **ឧត្តានីកាតុន្តិ** ឧត្តានកំ កាតុំ។ **សដ្ឋិមត្តានំ ថេរានន្តិ** តេ កិរ ថេរេន កថិតកថិតដ្ឋានេ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា ឧបរូបរិ សម្មសន្តា ទេសនាបរិយោសានេ អរហត្តំ បាបុណីសុ។ ថេរោបិ អញ្ញេន នីហារេន អកថេត្វា វិបស្សនាសហគតចិត្តេនេវ កថេសិ។ តស្មា សោបិ អរហត្តំ បាបុណិ។ តេន វុត្តំ – “សដ្ឋិមត្តានំ ថេរានំ ភិក្ខូនំ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តានិ វិមុច្ចិំសុ អាយស្មតោ ខេមកស្ស ចា”តិ។ សត្តមំ។

៨. ឆន្នសុត្តវណ្ណនា

៩០. អដ្ឋមេ **អាយស្មា ឆន្នោតិ** តថាគតេន សទ្ធិំ ឯកទិវសេ ជាតោ មហាភិនិក្ខមនទិវសេ សទ្ធិំ និក្ខមិត្វា បុន អបរភាគេ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា “អម្ហាកំ ពុទ្ធោ អម្ហាកំ ធម្មោ”តិ ឯវំ មមត្តំ ថេរ បឡាសី ច ហុត្វា សព្រហ្មចារីនំ ផរុសវាចាយ សង្ឃដ្ដនំ ករោន្តោ ថេរោ។ **អវាបុរណំ អាទាយាតិ** កុញ្ចិកំ គហេត្វា។ **វិហារេន វិហារំ ឧបសង្កមិត្វាតិ** ឯកំ វិហារំ បវិសិត្វា តតោ អញ្ញំ, តតោ អញ្ញន្តិ ឯវំ តេន តេន វិហារេន តំ តំ វិហារំ ឧបសង្កមិត្វា។ **ឯតទវោច ឱវទន្តុ មន្តិ** កស្មា ឯវំ មហន្តេន ឧស្សាហេន តត្ថ តត្ថ គន្ត្វា ឯតំ អវោចាតិ? ឧប្បន្នសំវេគតាយ។ តស្ស ហិ បរិនិព្ពុតេ សត្ថរិ ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ បេសិតោ អាយស្មា អានន្ទោ កោសម្ពិំ គន្ត្វា ព្រហ្មទណ្ឌំ អទាសិ។ សោ ទិន្នេ ព្រហ្មទណ្ឌេ សញ្ជាតបរិឡាហោ វិសញ្ញីភូតោ បតិត្វា បុន សញ្ញំ លភិត្វា វុដ្ឋាយ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ សន្តិកំ គតោ, សោ តេន សទ្ធិំ កិញ្ចិ ន កថេសិ។ អញ្ញស្ស សន្តិកំ អគមាសិ, សោបិ ន កថេសីតិ ឯវំ សកលវិហារំ វិចរិត្វា និព្ពិន្នោ បត្តចីវរំ អាទាយ ពារាណសិំ គន្ត្វា ឧប្បន្នសំវេគោ តត្ថ តត្ថ គន្ត្វា ឯវំ អវោច។

សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចាតិ សព្ពេ តេភូមកសង្ខារា អនិច្ចា។ **សព្ពេ ធម្មា អនត្តាតិ** សព្ពេ ចតុភូមកធម្មា អនត្តា។ ឥតិ សព្ពេបិ តេ ភិក្ខូ ថេរំ ឱវទន្តា អនិច្ចលក្ខណំ អនត្តលក្ខណន្តិ ទ្វេវ លក្ខណានិ កថេត្វា ទុក្ខលក្ខណំ ន កថយិំសុ។ កស្មា? ឯវំ កិរ នេសំ អហោសិ – “អយំ ភិក្ខុ វាទី ទុក្ខលក្ខណេ បញ្ញាបិយមានេ រូបំ ទុក្ខំ…បេ… វិញ្ញាណំ ទុក្ខំ, មគ្គោ ទុក្ខោ, ផលំ ទុក្ខន្តិ ‘តុម្ហេ ទុក្ខប្បត្តា ភិក្ខូ នាមា’តិ គហណំ គណ្ហេយ្យ, យថា គហណំ គហេតុំ ន សក្កោតិ, ឯវំ និទ្ទោសមេវស្ស កត្វា កថេស្សាមា”តិ ទ្វេវ លក្ខណានិ កថយិំសុ។

បរិតស្សនា ឧបាទានំ ឧប្បជ្ជតីតិ បរិតស្សនា ច ឧបាទានញ្ច ឧប្បជ្ជតិ។ **បច្ចុទាវត្តតិ មានសំ, អថ កោ ចរហិ មេ អត្តាតិ** យទិ រូបាទីសុ ឯកោបិ អនត្តា, អថ កោ នាម មេ អត្តាតិ ឯវំ បដិនិវត្តតិ “មយ្ហំ មានស”ន្តិ។ អយំ កិរ ថេរោ បច្ចយេ អបរិគ្គហេត្វា វិបស្សនំ បដ្ឋបេសិ, សាស្ស ទុព្ពលវិបស្សនា អត្តគាហំ បរិយាទាតុំ អសក្កុណន្តី សង្ខារេសុ សុញ្ញតោ ឧបដ្ឋហន្តេសុ “ឧច្ឆិជ្ជិស្សាមិ វិនស្សិស្សាមី”តិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិយា ចេវ បរិតស្សនាយ ច បច្ចយោ អហោសិ។ សោ ច អត្តានំ បាបតេ បបតន្តំ វិយ ទិស្វា, “បរិតស្សនា ឧបាទានំ ឧប្បជ្ជតិ, បច្ចុទាវត្តតិ មានសំ, អថ កោ ចរហិ មេ អត្តា”តិ អាហ។ **ន ខោ បនេវំ ធម្មំ បស្សតោ ហោតីតិ** ចតុសច្ចធម្មំ បស្សន្តស្ស ឯវំ ន ហោតិ។ **តាវតិកា វិស្សដ្ឋីតិ** តត្តកោ វិស្សាសោ។ **សម្មុខា មេតន្តិ** ថេរោ តស្ស វចនំ សុត្វា, “កីទិសា នុ ខោ ឥមស្ស ធម្មទេសនា សប្បាយា”តិ? ចិន្តេន្តោ តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ វិចិនិត្វា កច្ចានសុត្តំ (សំ. និ. ២.១៥) អទ្ទស

“ឥទំ អាទិតោវ ទិដ្ឋិវិនិវេឋនំ កត្វា មជ្ឈេ ពុទ្ធពលំ ទីបេត្វា សណ្ហសុខុមបច្ចយាការំ បកាសយមានំ គតំ, ឥទមស្ស ទេសេស្សាមី”តិ ទស្សេន្តោ “សម្មុខា មេត”ន្តិអាទិមាហ។ អដ្ឋមំ។

៩-១០. រាហុលសុត្តាទិវណ្ណនា

៩១-៩២. នវមទសមានិ រាហុលសំយុត្តេ (សំ. និ. ២.១៨៨) វុត្តត្ថានេវ។ កេវលំ ហេតានិ អយំ ថេរវគ្គោតិ កត្វា ឥធាគតានីតិ។ នវមទសមានិ។

ថេរវគ្គោ នវមោ។

១០. បុប្ផវគ្គោ

១. នទីសុត្តវណ្ណនា

៩៣. បុប្ផវគ្គស្ស បឋមេ **បព្ពតេយ្យា**តិ បព្ពតេ បវត្តា។ **ឱហារិនី**តិ សោតេ បតិតបតិតានិ តិណបណ្ណកដ្ឋាទីនិ ហេដ្ឋាហារិនី។ **ទូរង្គមា**តិ និក្ខន្តដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ ចតុបញ្ចយោជនសតគាមិនី។ **សីឃសោតា**តិ ចណ្ឌសោតា។ **កាសា**តិអាទីនិ សព្ពានិ តិណជាតានិ។ **រុក្ខា**តិ ឯរណ្ឌាទយោ ទុព្ពលរុក្ខា។ **តេ នំ អជ្ឈោលម្ពេយ្យុ**ន្តិ តេ តីរេ ជាតាបិ ឱនមិត្វា អគ្គេហិ ឧទកំ ផុសន្តេហិ អធិឱលម្ពេយ្យុំ, ឧបរិ លម្ពេយ្យុន្តិ អត្ថោ។ **បលុជ្ជេយ្យុ**ន្តិ សមូលមត្តិកាយ សទ្ធឹ សីសេ បតេយ្យុំ។ សោ តេហិ អជ្ឈោត្ថដោ វាលុកមត្តិកោទកេហិ មុខំ បវិសន្តេហិ មហាវិនាសំ បាបុណេយ្យ។

ឯវមេវ ខោតិ ឯត្ថ សោតេ បតិតបុរិសោ វិយ វដ្ដសន្និស្សិតោ ពាលបុថុជ្ជនោ ទដ្ឋព្ពោ, ឧភតោតីរេ កាសាទយោ វិយ ទុព្ពលបញ្ចក្ខន្ធា, “ឥមេ គហិតាបិ មំ តារេតុំ ន សក្ខិស្សន្តី”តិ តស្ស បុរិសស្ស អជានិត្វា គហណំ វិយ ឥមេ ខន្ធា “ន មយ្ហំ សហាយា”តិ ពាលបុថុជ្ជនស្ស អជានិត្វា ចតូហិ គាហេហិ គហណំ, គហិតគហិតានំ បលុជ្ជនត្តា បុរិសស្ស ព្យសនប្បត្តិ វិយ ចតូហិ គាហេហិ គហិតានំ ខន្ធានំ វិបរិណាមេ ពាលបុថុជ្ជនស្ស សោកាទិព្យសនប្បត្តិ វេទិតព្ពា។ បឋមំ។

២. បុប្ផសុត្តវណ្ណនា

៩៤. ទុតិយេ **វិវទតី**តិ “អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា អសុភ”ន្តិ យថាសភាវេន វទន្តេន សទ្ធឹ “និច្ចំ សុខំ អត្តា សុភ”ន្តិ វទន្តោ វិវទតិ។ **លោកធម្មោ**តិ ខន្ធបញ្ចកំ។ តញ្ហិ លុជ្ជនសភាវត្តា លោកធម្មោតិ វុច្ចតិ។ **កិន្តិ ករោមី**តិ កថំ ករោមិ? មយ្ហញ្ហិ បដិបត្តិកថនមេវ ភារោ, បដិបត្តិបូរណំ បន កុលបុត្តានំ ភារោតិ ទស្សេតិ។ ឥមស្មឹ សុត្តេ តយោ លោកា កថិតា។ “នាហំ, ភិក្ខវេ, លោកេនា”តិ ឯត្ថ ហិ សត្តលោកោ កថិតោ, “អត្ថិ, ភិក្ខវេ, លោកេ លោកធម្មោ”តិ ឯត្ថ សង្ខារលោកោ, “តថាគតោ លោកេ ជាតោ លោកេ សំវឌ្ឍោ”តិ ឯត្ថ ឱកាសលោកោ កថិតោ។ ទុតិយំ។

៣. ផេណបិណ្ឌូបមសុត្តវណ្ណនា

៩៥. តតិយេ **គង្គាយ នទិយា តីរេ**តិ អយុជ្ឈបុរវាសិនោ អបរិមាណភិក្ខុបរិវារំ ចារិកំ ចរមានំ តថាគតំ អត្តនោ នគរំ សម្បត្តំ ទិស្វា ឯកស្មឹ គង្គាយ និវត្តនដ្ឋានេ មហាវនសណ្ឌមណ្ឌិតប្បទេសេ សត្ថុ វិហារំ កត្វា អទំសុ។ ភគវា តត្ថ វិហរតិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ “គង្គាយ នទិយា តីរេ”តិ។ **តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសី**តិ តស្មឹ វិហារេ វសន្តោ ភគវា សាយន្ហសមយំ គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា គង្គាតីរេ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសិន្នោ គង្គាយ នទិយា អាគច្ឆន្តំ មហន្តំ ផេណបិណ្ឌំ ទិស្វា, “មម សាសនេ បញ្ចក្ខន្ធនិស្សិតំ ឯកំ ធម្មំ កថេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា បរិវារេត្វា និសិន្នេ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ។

មហន្តំ ផេណបិណ្ឌន្តិ ឧដ្ឋានុដ្ឋានេ ពទរបក្កប្បមាណតោ បដ្ឋាយ អនុសោតាគមនេន អនុបុព្ពេន បវឌ្ឍិត្វា បព្ពតកូដមត្តំ ជាតំ, យត្ថ ឧទកសប្បាទយោ អនេកបាណយោ និវសន្តិ, ឯវរូបំ មហន្តំ ផេណបិណ្ឌំ។ **អាវហេយ្យា**តិ អាហរេយ្យ។ សោ បនាយំ ផេណបិណ្ឌោ ឧដ្ឋិតដ្ឋានេបិ ភិជ្ជតិ , ថោកំ គន្ត្វាបិ, ឯកទ្វិយោជនាទិវសេន ទូរំ គន្ត្វាបិ, អន្តរា បន អភិជ្ជន្តោបិ មហាសមុទ្ទំ បត្វា អវស្សមេវ ភិជ្ជតិ។ **និជ្ឈាយេយ្យា**តិ ឱលោកេយ្យ។ **យោនិសោ ឧបបរិក្ខេយ្យា**តិ ការណេន ឧបបរិក្ខេយ្យ។ **កិញ្ហិ សិយា, ភិក្ខវេ, ផេណបិណ្ឌេ សារោ**តិ, ភិក្ខវេ, ផេណបិណ្ឌម្ហិ សារោ នាម កឹ ភវេយ្យ? វិលីយិត្វា វិទ្ធំសេយ្យេវ។

ឯវមេវ ខោតិ យថា ផេណបិណ្ឌោ និស្សារោ, ឯវំ រូបម្បិ និច្ចសារធុវសារអត្តសារវិរហេន និស្សារមេវ។ យថា ច សោ “ឥមិនា បត្តំ វា ថាលកំ វា ករិស្សាមី”តិ គហេតុំ ន សក្កា, គហិតោបិ តមត្ថំ ន សាធេតិ, ភិជ្ជតិ ឯវ, ឯវំ រូបម្បិ និច្ចន្តិ វា ធុវន្តិ វា អហន្តិ វា មមន្តិ វា គហេតុំ ន សក្កា, គហិតម្បិ ន តថា តិដ្ឋតិ, អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា អសុភញ្ញេវ ហោតីតិ ឯវំ ផេណបិណ្ឌសទិសមេវ ហោតិ។ យថា វា បន ផេណបិណ្ឌោ ឆិទ្ទាវឆិទ្ទោ អនេកសន្ធិឃដិតោ ពហូនំ ឧទកសប្បាទីនំ បាណានំ អាវាសោ, ឯវំ រូបម្បិ ឆិទ្ទាវឆិទ្ទំ អនេកសន្ធិឃដិតំ, កុលវសេនេវេត្ថ អសីតិ កិមិកុលានិ វសន្តិ, តទេវ តេសំ សូតិឃរម្បិ វច្ចកុដិបិ គិលានសាលាបិ សុសានម្បិ, ន តេ អញ្ញត្ថ គន្ត្វា គព្ភវុដ្ឋានាទីនិ ករោន្តិ, ឯវម្បិ ផេណបិណ្ឌសទិសំ។

យថា ច ផេណបិណ្ឌោ អាទិតោ ពទរបក្កមត្តោ ហុត្វា អនុបុព្ពេន បព្ពតកូដមត្តោបិ ហោតិ, ឯវំ រូបម្បិ អាទិតោ កលលមត្តំ ហុត្វា អនុបុព្ពេន ព្យាមមត្តម្បិ គោមហឹសហត្ថិអាទីនំ វសេន បព្ពតកូដាទិមត្តំ ហោតិ មច្ឆកច្ឆបាទីនំ វសេន អនេកយោជនសតបមាណម្បិ, ឯវម្បិ ផេណបិណ្ឌសទិសំ។ យថា ច ផេណបិណ្ឌោ ឧដ្ឋិតមត្តោបិ ភិជ្ជតិ, ថោកំ គន្ត្វាបិ, ទូរំ គន្ត្វាបិ, សមុទ្ទំ បត្វា បន អវស្សមេវ ភិជ្ជតិ, ឯវមេវំ រូបម្បិ កលលភាវេបិ ភិជ្ជតិ អព្ពុទាទិភាវេបិ, អន្តរា បន អភិជ្ជមានម្បិ វស្សសតាយុកានំ វស្សសតំ បត្វា អវស្សមេវ ភិជ្ជតិ, មរណមុខេ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ ហោតិ, ឯវម្បិ ផេណបិណ្ឌសទិសំ។

កិញ្ហិ សិយា, ភិក្ខវេ, វេទនាយ សារោតិអាទីសុ វេទនាទីនំ បុព្ពុឡាទីហិ ឯវំ សទិសតា វេទិតព្ពា។ យថា ហិ បុព្ពុឡោ អសារោ ឯវំ វេទនាបិ។ យថា ច សោ អពលោ អគយ្ហុបគោ, ន សក្កា តំ គហេត្វា ផលកំ វា អាសនំ វា កាតុំ, គហិតោបិ ភិជ្ជតេវ, ឯវំ វេទនាបិ អពលា អគយ្ហុបគា, ន សក្កា និច្ចាតិ វា ធុវាតិ វា គហេតុំ, គហិតាបិ ន តថា តិដ្ឋតិ, ឯវំ អគយ្ហុបគតាយបិ វេទនា បុព្ពុឡសទិសា។ យថា បន តស្មិំ តស្មិំ ឧទកពិន្ទុម្ហិ បុព្ពុឡោ ឧប្បជ្ជតិ ចេវ ភិជ្ជតិ ច, ន ចិរដ្ឋិតិកោ ហោតិ, ឯវំ វេទនាបិ ឧប្បជ្ជតិ ចេវ ភិជ្ជតិ ច, ន ចិរដ្ឋិតិកា ហោតិ។ ឯកច្ឆរក្ខណេ កោដិសតសហស្សសង្ខា ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈតិ។ យថា ច បុព្ពុឡោ ឧទកតលំ, ឧទកពិន្ទុំ, ឧទកជល្លំ, សង្កឌ្ឍិត្វា បុដំ កត្វា គហណវាតញ្ចាតិ ចត្តារិ ការណានិ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ, ឯវំ វេទនាបិ វត្ថុំ អារម្មណំ កិលេសជល្លំ ផស្សសង្ឃដ្ដនញ្ចាតិ ចត្តារិ ការណានិ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវម្បិ វេទនា បុព្ពុឡសទិសា។

សញ្ញាបិ អសារកដ្ឋេន មរីចិសទិសា។ តថា អគយ្ហុបគដ្ឋេន។ ន ហិ សក្កា តំ គហេត្វា បិវិតុំ វា ន្ហាយិតុំ វា ភាជនំ វា បូរេតុំ។ អបិច យថា មរីចិ វិប្ផន្ទតិ, សញ្ជាតូមិវេគា វិយ ខាយតិ, ឯវំ នីលសញ្ញាទិភេទា សញ្ញាបិ នីលាទិអនុភវនត្ថាយ ផន្ទតិ វិប្ផន្ទតិ។ យថា ច មរីចិ មហាជនំ វិប្បលម្ភេតិ “បុណ្ណវាបិ វិយ បុណ្ណនទី វិយ ទិស្សតី”តិ វទាបេតិ, ឯវំ សញ្ញាបិ វិប្បលម្ភេតិ, “ឥទំ នីលកំ សុភំ សុខំ និច្ច”ន្តិ វទាបេតិ។ បីតកាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវំ សញ្ញា វិប្បលម្ភនេនាបិ មរីចិសទិសា។

អកុក្កុកជាតន្តិ អន្តោ អសញ្ជាតឃនទណ្ឌកំ។ សង្ខារាបិ អសារកដ្ឋេន កទលិក្ខន្ធសទិសា, តថា អគយ្ហុបគដ្ឋេន ។ យថេវ ហិ កទលិក្ខន្ធតោ កិញ្ចិ គហេត្វា ន សក្កា គោបានសិអាទីនំ អត្ថាយ ឧបនេតុំ, ឧបនីតម្បិ ន តថា ហោតិ, ឯវំ សង្ខារាបិ ន សក្កា និច្ចាទិវសេន គហេតុំ, គហិតាបិ ន តថា ហោន្តិ។ យថា ច កទលិក្ខន្ធោ ពហុបត្តវដ្ដិសមោធានោ ហោតិ, ឯវំ សង្ខារក្ខន្ធោ ពហុធម្មសមោធានោ។ យថា ច កទលិក្ខន្ធោ នានាលក្ខណោ។ អញ្ញោយេវ ហិ ពាហិរាយ បត្តវដ្ដិយា វណ្ណោ, អញ្ញោ តតោ អព្ភន្តរអព្ភន្តរានំ, ឯវមេវ សង្ខារក្ខន្ធេបិ អញ្ញទេវ ផស្សស្ស លក្ខណំ, អញ្ញា ចេតនាទីនំ, សមោធានេត្វា បន សង្ខារក្ខន្ធោវ វុច្ចតីតិ ឯវម្បិ សង្ខារក្ខន្ធោ កទលិក្ខន្ធសទិសោ។

ចក្ខុមា បុរិសោតិ មំសចក្ខុនា ចេវ បញ្ញាចក្ខុនា ចាតិ ទ្វីហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមា។ មំសចក្ខុម្បិ ហិស្ស បរិសុទ្ធំ វដ្ដតិ អបគតបដលបិឡកំ, បញ្ញាចក្ខុម្បិ អសារភាវទស្សនសមត្ថំ។ វិញ្ញាណម្បិ អសារកដ្ឋេន មាយាសទិសំ, តថា អគយ្ហុបគដ្ឋេន។ យថា ច មាយា ឥត្តរា លហុបច្ចុបដ្ឋានា, ឯវំ វិញ្ញាណំ។ តញ្ហិ តតោបិ ឥត្តរតរញ្ចេវ លហុបច្ចុបដ្ឋានតរញ្ច។ តេនេវ ហិ ចិត្តេន បុរិសោ អាគតោ វិយ គតោ វិយ ឋិតោ វិយ និសិន្នោ វិយ ហោតិ។ អញ្ញទេវ ច អាគមនកាលេ ចិត្តំ, អញ្ញំ គមនកាលាទីសុ។ ឯវម្បិ វិញ្ញាណំ មាយាសទិសំ។ មាយា ច មហាជនំ វញ្ចេតិ, យំកិញ្ចិទេវ “ឥទំ សុវណ្ណំ រជតំ មុត្តា”តិ គាហាបេតិ, វិញ្ញាណម្បិ មហាជនំ វញ្ចេតិ។ តេនេវ ហិ ចិត្តេន អាគច្ឆន្តំ វិយ គច្ឆន្តំ វិយ ឋិតំ វិយ និសិន្នំ វិយ កត្វា គាហាបេតិ។ អញ្ញទេវ ច អាគមនេ ចិត្តំ, អញ្ញំ គមនាទីសុ។ ឯវម្បិ វិញ្ញាណំ មាយាសទិសំ។

ភូរិបញ្ញេនាតិ សណ្ហបញ្ញេន ចេវ វិបុលវិត្ថតបញ្ញេន ច។ **អាយូ**តិ ជីវិតិន្ទ្រិយំ។ **ឧស្មា**តិ កម្មជតេជោធាតុ។ **បរភត្ត**ន្តិ នានាវិធានំ កិមិគណាទីនំ ភត្តំ ហុត្វា។ **ឯតាទិសាយំ សន្តានោ**តិ ឯតាទិសី អយំ បវេណី មតកស្ស យាវ សុសានា យត្ថ្វីយតីតិ។ **មាយាយំ ពាលលាបិនី**តិ ឃ្វាយំ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ នាម, អយំ ពាលមហាជនលបាបនិក

មាយា នាម។ **វធកោ**តិ ទ្វីហិ ការណេហិ អយំ ខន្ធសង្ខាតោ វធកោ អញ្ញមញ្ញឃាតនេនបិ, ខន្ធេសុ សតិ វធោ បញ្ញាយតីតិបិ។ ឯកា ហិ បថវីធាតុ ភិជ្ជមានា សេសធាតុយោ គហេត្វាវ ភិជ្ជតិ, តថា អាបោធាតុអាទយោ។ រូបក្ខន្ធោ ច ភិជ្ជមានោ អរូបក្ខន្ធេ គហេត្វាវ ភិជ្ជតិ, តថា អរូបក្ខន្ធេសុ វេទនាទយោ សញ្ញាទិកេ។ ចត្តារោបិ ចេតេ វត្ថុរូបន្តិ ឯវំ អញ្ញមញ្ញវធនេនេត្ថ វធកតា វេទិតព្ពា។ ខន្ធេសុ បន សតិ វធពន្ធនច្ឆេទាទីនិ សម្ភវន្តិ, ឯវំ ឯតេសុ សតិ វធភាវតោបិ វធកតា វេទិតព្ពា។ **សព្ពសំយោគ**ន្តិ សព្ពំ ទសវិធម្បិ សំយោជនំ។ **អច្ចុតំ បទ**ន្តិ និព្ពានំ។ តតិយំ។

៤-៦. គោមយបិណ្ឌសុត្តាទិវណ្ណនា

៩៦-៩៨. ចតុត្ថេ **សស្សតិសម**ន្តិ សិនេរុមហាបថវីចន្ទិមសូរិយាទីហិ សស្សតីហិ សមំ។ **បរិត្តំ គោមយបិណ្ឌ**ន្តិ អប្បមត្តកំ មធុកបុប្ផប្បមាណំ គោមយខណ្ឌំ។ កុតោ បនានេនេតំ លទ្ធន្តិ។ បរិភណ្ឌករណត្ថាយ អាភតតោ គហិតន្តិ ឯកេ។ អត្ថស្ស បន វិញ្ញាបនត្ថំ ឥទ្ធិយា អភិសង្ខរិត្វា ហត្ថារុឡ្ហំ កតន្តិ វេទិតព្ពន្តិ។ **អត្តភាវបដិលាភោ**តិ បដិលទ្ធអត្តភាវោ។ **ន យិទំ ព្រហ្មចរិយវាសោ បញ្ញាយេថា**តិ អយំ មគ្គព្រហ្មចរិយវាសោ នាម ន បញ្ញាយេយ្យ។ មគ្គោ ហិ តេភូមកសង្ខារេ វិវដ្ដេន្តោ ឧប្បជ្ជតិ។ យទិ ច ឯត្តកោ អត្តភាវោ និច្ចោ ភវេយ្យ, មគ្គោ ឧប្បជ្ជិត្វាបិ សង្ខារវដ្ដំ វិវដ្ដេតុំ ន សក្កុណេយ្យាតិ ព្រហ្មចរិយវាសោ ន បញ្ញាយេថ។

ឥទានិ សចេ កោចិ សង្ខារោ និច្ចោ ភវេយ្យ, មយា មហាសុទស្សនរាជកាលេ អនុភូតា សម្បត្តិ និច្ចា ភវេយ្យ, សាបិ ច អនិច្ចាតិ តំ ទស្សេតុំ **ភូតបុព្ពាហំ ភិក្ខុ រាជា អហោសិ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កុសាវតីរាជធានិប្បមុខានី**តិ កុសាវតីរាជធានី តេសំ នគរានំ បមុខា, សព្ពសេដ្ឋាតិ អត្ថោ។ **សារមយានី**តិ រត្តចន្ទនសារមយានិ។ ឧបធានំ បន សព្ពេសំ សុត្តមយមេវ។ **គោណកត្ថតានី**តិ ចតុរង្គុលាធិកលោមេន កាឡកោជវេន អត្ថតានិ, យំ មហាបិដ្ឋិយកោជវោតិ វទន្តិ។ **បដកត្ថតានី**តិ ឧភតោលោមេន ឧណ្ណាមយេន សេតកម្ពលេន អត្ថតានិ។ **បដលិកត្ថតានី**តិ ឃនបុប្ផេន ឧណ្ណាមយអត្ថរណេន អត្ថតានិ។ **កទលិមិគបវរបច្ចត្ថរណានី**តិ កទលិមិគចម្មមយេន ឧត្តមបច្ចត្ថរណេន អត្ថតានិ។ តំ កិរ បច្ចត្ថរណំ សេតវត្ថស្ស ឧបរិ កទលិមិគចម្មំ អត្ថរិត្វា សិព្ពេត្វា ករោន្តិ។ **សឧត្តរច្ឆទានី**តិ សហ ឧត្តរច្ឆទេន, ឧបរិ ពទ្ធេន រត្តវិតានេន សទ្ធិន្តិ អត្ថោ។ **ឧភតោលោហិតកូបធានី**តិ សីសូបធានញ្ច បាទូបធានញ្ចាតិ បល្លង្កានំ ឧភតោលោហិតកូបធានានិ។ **វេជយន្តរថប្បមុខានី**តិ ឯត្ថ វេជយន្តោ នាម តស្ស រញ្ញោ រថោ, យស្ស ចក្កានំ ឥន្ទនីលមណិមយា នាភិ, សត្តរតនមយា អរា, បវាឡមយា នេមិ, រជតមយោ អក្ខោ, ឥន្ទនីលមណិមយំ ឧបក្ខរំ, រជតមយំ កុព្ពរំ។ សោ តេសំ រថានំ បមុខោ អគ្គោ។ **ទុកូលសន្ទានានី**តិ ទុកូលសន្ថរានិ។ **កំសូបធារណានី**តិ រជតមយទោហភាជនានិ។ **វត្ថកោដិសហស្សានី**តិ យថារុចិតំ បរិទហិស្សតីតិ ឋត្វា បិតកាលេ ឧបនីតវត្ថានេវ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **ភត្តាភិហារោ**តិ អភិហរិតព្ពភត្តំ។

យមហំ តេន សមយេន អជ្ឈាវសាមីតិ យត្ថ វសាមិ, តំ ឯកញ្ញេវ នគរំ ហោតិ, អវសេសេសុ បុត្តធីតាទយោ ចេវ ទាសមនុស្សា ច វសឹសុ។ បាសាទកូដាគារាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ បល្លង្កាទីសុ ឯកំយេវ សយំ បរិភុញ្ជតិ, សេសា បុត្តាទីនំ បរិភោគា ហោន្តិ។ ឥត្ថីសុ ឯកាវ បច្ចុបដ្ឋាតិ, សេសា បរិវារមត្តា ហោន្តិ។ **វេលាមិកា**តិ ខត្តិយស្ស វា ព្រាហ្មណិយា, ព្រាហ្មណស្ស វា ខត្តិយានិយា កុច្ឆិស្មឹ ជាតា។ **បរិទហាមី**តិ ឯកំយេវ ទុស្សយុគំ និវាសេមិ, សេសានិ បរិវារេត្វា វិចរន្តានំ អសីតិសហស្សាធិកានំ សោឡសន្នំ បុរិសសតសហស្សានំ ហោន្តីតិ ទស្សេតិ។ **ភុញ្ជាមី**តិ បរមប្បមាណេន នាឡិកោទនមត្តំ ភុញ្ជាមិ, សេសំ បរិវារេត្វា វិចរន្តានំ ចត្តាលីសសហស្សាធិកានំ អឌ្ឍន្នំ បុរិសសតសហស្សានំ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ ឯកថាលិបាកោ ហិ ទសន្នំ ជនានំ បហោតិ។

ឥតិ ឥមំ មហាសុទស្សនកាលេ សម្បត្តឹ ទស្សេត្វា ឥទានិ តស្សា អនិច្ចតំ ទស្សេន្តោ **ឥតិ ខោ ភិក្ខូ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វិបរិណតា**តិ បកតិជហនេន និព្ពុតបទីបោ វិយ អបណ្ណត្តិកភាវំ គតា។ **ឯវំ អនិច្ចា ខោ ភិក្ខុ សង្ខារា**តិ ឯវំ ហុត្វាអភាវដ្ឋេន អនិច្ចា។ ឯត្តាវតា ភគវា យថា នាម បុរិសោ សតហត្ថុព្ពេធេ ចម្បករុក្ខេ និស្សេណឹ ពន្ធិត្វា អភិរុហិត្វា ចម្បកបុប្ផំ អាទាយ និស្សេណឹ មុញ្ចន្តោ ឱតរេយ្យ, ឯវមេវំ និស្សេណឹ ពន្ធន្តោ វិយ អនេកវស្សកោដិសតសហស្សុព្ពេធំ មហាសុទស្សនសម្បត្តឹ អារុយ្ហ សម្បត្តិមត្ថកេ ឋិតំ អនិច្ចលក្ខណំ អាទាយ និស្សេណឹ មុញ្ចន្តោ វិយ ឱតិណ្ណោ។ **ឯវំ អទ្ធុវា**តិ ឯវំ ឧទកបុព្ពុឡាទយោ វិយ ធុវភាវរហិតា។ **ឯវំ អនស្សាសិកា**តិ ឯវំ សុបិនកេ បីតបានីយំ វិយ អនុលិត្តចន្ទនំ វិយ ច អស្សាសវិរហិតា។ ឥតិ ឥមស្មឹ សុត្តេ អនិច្ចលក្ខណំ កថិតំ។ បញ្ចមេ សព្ពំ វុត្តនយមេវ។ ឆដ្ឋំ តថា ពុជ្ឈនកស្ស អជ្ឈាសយេន វុត្តំ។ ចតុត្ថាទីនិ។

៧. គទ្ទុលពទ្ធសុត្តវណ្ណនា

៩៩. សត្តមេ **យំ មហាសមុទ្ទោ**តិ យស្មិំ សមយេ បញ្ចមេ សូរិយេ ឧដ្ឋិតេ មហាសមុទ្ទោ ឧស្សុស្សតិ។ **ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយ**ន្តិ ចត្តារិ សច្ចានិ អប្បដិវិជ្ឈិត្វា អវិជ្ជាយ និវុតានំយេវ សតំ វដ្ដទុក្ខស្ស អន្តកិរិយំ បរិច្ឆេទំ ន វទាមិ។ **សា គទ្ទុលពទ្ធោ**តិ គទ្ទុលេន ពទ្ធសុនខោ។ **ខីលេ**តិ បថវិយំ អាកោដិតេ មហាខីលេ។ **ថម្ភេ**តិ និខណិត្វា ឋបិតេ ថម្ភេ។ **ឯវមេវ ខោ**តិ ឯត្ថ សុនខោ វិយ វដ្ដនិស្សិតោ ពាលោ, គទ្ទុលោ វិយ ទិដ្ឋិ, ថម្ភោ វិយ សក្កាយោ, គទ្ទុលរជ្ជុយា ថម្ភេ ឧបនិពទ្ធសុនខស្ស ថម្ភានុបរិវត្តនំ វិយ ទិដ្ឋិតណ្ហាយ សក្កាយេ ពទ្ធស្ស បុថុជ្ជនស្ស សក្កាយានុបរិវត្តនំ វេទិតព្ពំ។ សត្តមំ។

៨. ទុតិយគទ្ទុលពទ្ធសុត្តវណ្ណនា

១០០. អដ្ឋមេ **តស្មា**តិ យស្មា ទិដ្ឋិគទ្ទុលនិស្សិតាយ តណ្ហារជ្ជុយា សក្កាយថម្ភេ ឧបនិពទ្ធោ វដ្ដនិស្សិតោ ពាលបុថុជ្ជនោ សព្ពិរិយាបថេសុ ខន្ធបញ្ចកំ និស្សាយេវ បវត្តតិ, យស្មា វា ទីឃរត្តមិទំ ចិត្តំ សំកិលិដ្ឋំ រាគេន ទោសេន មោហេន, តស្មា។ **ចិត្តសំកិលេសា**តិ សុន្ហាតាបិ ហិ សត្តា ចិត្តសំកិលេសេនេវ សំកិលិស្សន្តិ, មលគ្គហិតសរីរាបិ ចិត្តស្ស វោទានត្តា វិសុជ្ឈន្តិ។ តេនាហុ បោរាណា –

> “រូបម្ហិ សំកិលិដ្ឋម្ហិ, សំកិលិស្សន្តិ មាណវា;
> រូបេ សុទ្ធេ វិសុជ្ឈន្តិ, អនក្ខាតំ មហេសិនា។
>
> “ចិត្តម្ហិ សំកិលិដ្ឋម្ហិ, សំកិលិស្សន្តិ មាណវា;
> ចិត្តេ សុទ្ធេ វិសុជ្ឈន្តិ, ឥតិ វុត្តំ មហេសិនា”តិ។

ចរណំ នាម ចិត្តន្តិ វិចរណចិត្តំ។ សង្ខា នាម ព្រាហ្មណបាសណ្ឌិកា ហោន្តិ, តេ បដកោដ្ឋកំ កត្វា តត្ថ នានប្បការា សុគតិទុគ្គតិវសេន សម្បត្តិវិបត្តិយោ លេខាបេត្វា, “ឥមំ កម្មំ កត្វា ឥទំ បដិលភតិ, ឥទំ កត្វា ឥទ”ន្តិ ទស្សេន្តា តំ ចិត្តំ គហេត្វា វិចរន្តិ។ **ចិត្តេនេវ ចិន្តិត**ន្តិ ចិត្តការេន ចិន្តេត្វា កតត្តា ចិត្តេន ចិន្តិតំ នាម។ **ចិត្តញ្ញេវ ចិត្តតរ**ន្តិ តស្ស ចិត្តស្ស ឧបាយបរិយេសនចិត្តំ តតោបិ ចិត្តតរំ។ **តិរច្ឆានគតា បាណា ចិត្តេនេវ ចិន្តិតា**តិ កម្មចិត្តេនេវ ចិន្តិតា។ តំ បន កម្មចិត្តំ ឥមេ វដ្ដកតិត្តិរាទយោ “ឯវំ ចិត្តា ភវិស្សាមា”តិ អាយូហន្តា នាម នត្ថិ។ កម្មំ បន យោនឹ ឧបនេតិ, យោនិមូលកោ តេសំ ចិត្តភាវោ។ យោនិឧបគតា ហិ សត្តា តំតំយោនិកេហិ សទិសចិត្តាវ ហោន្តិ។ ឥតិ យោនិសិទ្ធោ ចិត្តភាវោ, កម្មសិទ្ធា យោនីតិ វេទិតព្ពា។

អបិច ចិត្តំ នាមេតំ សហជាតំ សហជាតធម្មចិត្តតាយ ភូមិចិត្តតាយ វត្ថុចិត្តតាយ ទ្វារចិត្តតាយ អារម្មណចិត្តតាយ កម្មនានត្តមូលកានំ លិង្គនានត្តសញ្ញានានត្តវោហារនានត្តាទីនំ អនេកវិធានំ ចិត្តានំ និប្ផាទនតាយបិ តិរច្ឆានគតចិត្តតោ ចិត្តតរមេវ វេទិតព្ពំ។

រជកោតិ វត្ថេសុ រង្គេន រូបសមុដ្ឋាបនកោ។ សោ បន អឆេកោ អមនាបំ រូបំ ករោតិ, ឆេកោ មនាបំ ទស្សនីយំ, ឯវមេវ បុថុជ្ជនោ អកុសលចិត្តេន វា ញាណវិប្បយុត្តកុសលេន វា ចក្ខុសម្បទាទិវិរហិតំ វិរូបំ សមុដ្ឋាបេតិ, ញាណសម្បយុត្តកុសលេន ចក្ខុសម្បទាទិសម្បន្នំ អភិរូបំ។ អដ្ឋមំ។

៩. វាសិជដសុត្តវណ្ណនា

១០១. នវមេ **សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, កុក្កុដិយា អណ្ឌានី**តិ ឥមា កណ្ហបក្ខសុក្កបក្ខវសេន ទ្វេ ឧបមា វុត្តា។ តាសុ កណ្ហបក្ខឧបមា អត្ថស្ស អសាធិកា, ឥតរា សាធិកាតិ។ សុក្កបក្ខឧបមាយ ឯវំ អត្ថោ វេទិតព្ពោ – **សេយ្យថា**តិ ឱបម្មត្ថេ និបាតោ, **អបី**តិ សម្ភាវនត្ថេ។ ឧភយេនាបិ សេយ្យថា នាម, ភិក្ខវេតិ ទស្សេតិ។ **កុក្កុដិយា អណ្ឌានិ អដ្ឋ វា ទស វា ទ្វាទស វា**តិ ឯត្ថ បន កិញ្ចាបិ កុក្កុដិយា វុត្តប្បការតោ ឩនាធិកានិបិ អណ្ឌានិ ហោន្តិ, វចនសិលិដ្ឋតាយ បន ឯវំ វុត្តំ។ ឯវញ្ហិ លោកេ សិលិដ្ឋវចនំ ហោតិ។ **តានស្សុ**តិ តានិ អស្សុ, តានិ ភវេយ្យុន្តិ អត្ថោ។ **កុក្កុដិយា សម្មា អធិសយិតានី**តិ តាយ ច ជនេត្តិយា កុក្កុដិយា បក្ខេ បសារេត្វា តេសំ ឧបរិ សយន្តិយា សម្មា អធិសយិតានិ។ **សម្មា បរិសេទិតានី**តិ កាលេន កាលំ ឧតុំ គណ្ហាបេន្តិយា សុដ្ឋុ សមន្តតោ សេទិតានិ ឧស្មីកតានិ។ **សម្មា បរិភាវិតានី**តិ កាលេន កាលំ សុដ្ឋុ សមន្តតោ ភាវិតានិ, កុក្កុដគន្ធំ គាហាបិតានីតិ អត្ថោ។ **កិញ្ចាបិ តស្សា កុក្កុដិយា**តិ តស្សា កុក្កុដិយា ឥមិនា តិវិធកិរិយាករណេន អប្បមាទំ កត្វា កិញ្ចាបិ ន ឯវំ ឥច្ឆា ឧបជ្ជេយ្យ។ **អថ ខោ ភព្ពាវ តេ**តិ អថ ខោ តេ កុក្កុដបោតកា វុត្តនយេន សោត្ថិនា អភិនិព្ភិជ្ជិតុំ ភព្ពាវ។ តេ ហិ យស្មា តាយ កុក្កុដិយា ឯវំ តីហាការេហិ តានិ អណ្ឌានិ បរិបាលិយមានានិ ន បូតីនិ ហោន្តិ, យោ នេសំ អល្លសិនេហោ, សោបិ បរិយាទានំ គច្ឆតិ, កបាលំ តនុកំ ហោតិ, បាទនខសិខា ច មុខតុណ្ឌកញ្ច ខរំ

ហោតិ, សយម្បិ បរិណាមំ គច្ឆន្តិ, កបាលស្ស តនុត្តា ពហិ អាលោកោ អន្តោ បញ្ញាយតិ, តស្មា “ចិរំ វត មយំ សង្កុដិតហត្ថបាទា សម្ពាធេ សយិម្ហា, អយញ្ច ពហិ អាលោកោ ទិស្សតិ, ឯត្ថ ទានិ នោ សុខវិហារោ ភវិស្សតី”តិ និក្ខមិតុកាមា ហុត្វា កបាលំ បាទេន បហរន្តិ, គីវំ បសារេន្តិ, តតោ តំ កបាលំ ទ្វេធា ភិជ្ជតិ។ អថ តេ បក្ខេ វិធុនន្តា តំខណានុរូបំ វិរវន្តា និក្ខមន្តិយេវ, និក្ខមិត្វា ច គាមក្ខេត្តំ ឧបសោភយមានា វិចរន្តិ។

ឯវមេវ ខោតិ ឥទំ ឱបម្មសម្បដិបាទនំ។ តំ ឯវំ អត្ថេន សំសន្ទិត្វា វេទិតព្ពំ – តស្សា កុក្កុដិយា អណ្ឌេសុ តិវិធកិរិយាករណំ វិយ ហិ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ ភាវនានុយោគំ អនុយុត្តកាលោ, កុក្កុដិយា តិវិធកិរិយាសម្បាទនេន អណ្ឌានំ អបូតិភាវោ វិយ ភាវនានុយោគមនុយុត្តស្ស ភិក្ខុនោ តិវិធានុបស្សនាសម្បាទនេន វិបស្សនាញាណស្ស អបរិហានិ, តស្សា តិវិធកិរិយាករណេន អល្លសិនេហបរិយាទានំ វិយ តស្ស ភិក្ខុនោ តិវិធានុបស្សនា សម្បាទនេន ភវត្តយានុគតនិកន្តិសិនេហបរិយាទានំ, អណ្ឌកបាលានំ តនុភាវោ វិយ តស្ស ភិក្ខុនោ អវិជ្ជណ្ឌកោសស្ស តនុភាវោ, កុក្កុដបោតកានំ បាទនខសិខមុខតុណ្ឌកានំ ថទ្ធខរភាវោ វិយ ភិក្ខុនោ វិបស្សនាញាណស្ស តិក្ខខរវិប្បសន្ន សូរភាវោ, កុក្កុដបោតកានំ បរិណាមកាលោ វិយ ភិក្ខុនោ វិបស្សនាញាណស្ស បរិណាមកាលោ វឌ្ឍិតកាលោ គព្ភគ្គហណកាលោ, កុក្កុដបោតកានំ បាទនខសិខាយ វា មុខតុណ្ឌកេន វា អណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា បក្ខេ បប្ផោដេត្វា សោត្ថិនា អភិនិព្ភិទាកាលោ វិយ តស្ស ភិក្ខុនោ វិបស្សនាញាណគព្ភំ គណ្ហាបេត្វា វិចរន្តស្ស តជ្ជាតិកំ ឧតុសប្បាយំ វា ភោជនសប្បាយំ វា បុគ្គលសប្បាយំ វា ធម្មស្សវនសប្បាយំ វា លភិត្វា ឯកាសនេ និសិន្នស្សេវ វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តស្ស អនុបុព្ពាធិគតេន អរហត្តមគ្គេន អវិជ្ជណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា អភិញ្ញាបក្ខេ បប្ផោដេត្វា សោត្ថិនា អរហត្តប្បត្តកាលោ វេទិតព្ពោ។ យថា បន កុក្កុដបោតកានំ បរិណតភាវំ ញត្វា មាតាបិ អណ្ឌកោសំ ភិន្ទតិ, ឯវំ តថារូបស្ស ភិក្ខុនោ ញាណបរិបាកំ ញត្វា សត្ថាបិ –

> “ឧច្ឆិន្ទ សិនេហមត្តនោ, កុមុទំ សារទិកំវ បាណិនា;
> សន្តិមគ្គមេវ ព្រូហយ, និព្ពានំ សុគតេន ទេសិត”ន្តិ។ (ធ. ប. ២៨៥) –

អាទិនា នយេន ឱភាសំ ផរិត្វា គាថាយ អវិជ្ជណ្ឌកោសំ បហរតិ។ សោ គាថាបរិយោសានេ អវិជ្ជណ្ឌកោសំ ភិន្ទិត្វា អរហត្តំ បាបុណាតិ។ តតោ បដ្ឋាយ យថា តេ កុក្កុដបោតកា គាមក្ខេត្តំ ឧបសោភយមានា តត្ថ វិចរន្តិ, ឯវំ អយម្បិ មហាខីណាសវោ និព្ពានារម្មណំ ផលសមាបត្តឹ អប្បេត្វា សង្ឃារាមំ ឧបសោភយមានោ វិចរតិ។

បលគណ្ឌស្សាតិ វឌ្ឍកិស្ស។ សោ ហិ ឱលម្ពកសង្ខាតំ បលំ ធារេត្វា ទារូនំ គណ្ឌំ ហរតីតិ បលគណ្ឌោតិ វុច្ចតិ។ **វាសិជដេ**តិ វាសិទណ្ឌកស្ស គហណដ្ឋានេ។ **ឯត្តកំ វត មេ អជ្ជ អាសវានំ ខីណ**ន្តិ បព្ពជិតស្ស ហិ បព្ពជ្ជាសង្ខេបេន ឧទ្ទេសេន បរិបុច្ឆាយ យោនិសោ មនសិការេន វត្តបដិបត្តិយា ច និច្ចកាលំ អាសវា ខីយន្តិ។ ឯវំ ខីយមានានំ បន តេសំ “ឯត្តកំ អជ្ជ ខីណំ, ឯត្តកំ ហិយ្យោ”តិ ឯវមស្ស ញាណំ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ ឥមាយ ឧបមាយ វិបស្សនាយានិសំសោ ទីបិតោ។ **ហេមន្តិកេនា**តិ ហេមន្តសមយេន។ **បដិប្បស្សម្ភន្តី**តិ ថិរភាវេន បរិហាយន្តិ។

ឯវមេវ ខោតិ ឯត្ថ មហាសមុទ្ទោ វិយ សាសនំ ទដ្ឋព្ពំ, នាវា វិយ យោគាវចរោ, នាវាយ មហាសមុទ្ទេ បរិយាទានំ វិយ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ ឩនបញ្ចវស្សកាលេ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សន្តិកេ វិចរណំ, នាវាយ មហាសមុទ្ទោទកេន ខជ្ជមានានំ ពន្ធនានំ តនុភាវោ វិយ ភិក្ខុនោ បព្ពជ្ជាសង្ខេបេន ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាទីហិ ចេវ សំយោជនានំ តនុភាវោ, នាវាយ ថលេ ឧក្ខិត្តកាលោ វិយ ភិក្ខុនោ និស្សយមុច្ចកស្ស កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរញ្ញេ វសនកាលោ, ទិវា វាតាតបេន សំសុស្សនំ វិយ វិបស្សនាញាណេន តណ្ហាស្នេហសំសុស្សនំ, រត្តឹ ហិមោទកេន តេមនំ វិយ កម្មដ្ឋានំ និស្សាយ ឧប្បន្នេន បីតិបាមោជ្ជេន ចិត្តតេមនំ, រត្តិន្ទិវំ វាតាតបេន ចេវ ហិមោទកេន ច បរិសុក្ខបរិតិន្តានំ ពន្ធនានំ ទុព្ពលភាវោ វិយ ឯកទិវសំ ឧតុសប្បាយាទីនិ លទ្ធា វិបស្សនាញាណបីតិបាមោជ្ជេហិ សំយោជនានំ ភិយ្យោសោមត្តាយ ទុព្ពលភាវោ, បាវុស្សកមេឃោ វិយ អរហត្តមគ្គញាណំ , មេឃវុដ្ឋិឧទកេន នាវាយ ពន្ធេ បូតិភាវោ វិយ អារទ្ធវិបស្សកស្ស រូបសត្តកាទិវសេន វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តស្ស ឱក្ខាយមានេ បក្ខាយមានេ កម្មដ្ឋានេ ឯកទិវសំ ឧតុសប្បាយាទីនិ លទ្ធា ឯកបល្លង្កេន និសិន្នស្ស អរហត្តផលាធិគមោ, បូតិពន្ធនាវាយ កញ្ចិ កាលំ ឋានំ វិយ ខីណសំយោជនស្ស អរហតោ មហាជនំ អនុគ្គណ្ហន្តស្ស យាវតាយុកំ ឋានំ, បូតិពន្ធនាវាយ អនុបុព្ពេន ភិជ្ជិត្វា អបណ្ណត្តិកភាវូបគមោ វិយ ខីណាសវស្ស ឧបាទិណ្ណក្ខន្ធភេទេន អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពុតស្ស អបណ្ណត្តិកភាវូបគមោតិ ឥមាយ ឧបមាយ សំយោជនានំ ទុព្ពលតា ទីបិតា។ នវមំ។

១០. អនិច្ចសញ្ញាសុត្តវណ្ណនា

១០២. ទសមេ **អនិច្ចសញ្ញា**តិ អនិច្ចំ អនិច្ចន្តិ ភាវេន្តស្ស ឧប្បន្នសញ្ញា។ **បរិយាទិយតី**តិ ខេបយតិ។ **សព្ពំ អស្មិមាន**ន្តិ នវវិធំ អស្មិមានំ។ **មូលសន្តានកានី**តិ សន្តានេត្វា ឋិតមូលានិ។ មហានង្គលំ វិយ ហិ អនិច្ចសញ្ញា, ឧទ្ទានុឧទ្ទកានិ មូលសន្តានកានិ វិយ កិលេសា, យថា កស្សកោ កសន្តោ នង្គលេន តានិ បទាលេតិ, ឯវំ យោគី អនិច្ចសញ្ញំ ភាវេន្តោ អនិច្ចសញ្ញាញាណេន កិលេសេ បទាលេតីតិ ឥទមេត្ថ ឱបម្មសំសន្ទនំ។

ឱធុនាតីតិ ហេដ្ឋា ធុនាតិ។ **និទ្ធុនាតី**តិ បប្ផោដេតិ។ **និច្ឆោដេតី**តិ បប្ផោដេត្វា ឆឌ្ឌេតិ។ ឥធាបិ បព្ពជានិ វិយ កិលេសា, លាយនំ និច្ឆោដនំ វិយ អនិច្ចសញ្ញាញាណន្តិ ឥមិនា អត្ថេន ឧបមា សំសន្ទេតព្ពា។

វណ្ដច្ឆិន្នាយាតិ តិណ្ហេន ខុរប្បេន វណ្ដច្ឆិន្នាយ។ **តទន្វយានិ ភវន្តី**តិ តំ អម្ពបិណ្ឌិំ អនុគច្ឆន្តិ, តស្សា បតមានាយ អម្ពានិ ភូមិយំ បតន្តិ។ ឥធាបិ អម្ពបិណ្ឌិ វិយ កិលេសា, តិណ្ហខុរប្បោ វិយ អនិច្ចសញ្ញា, យថា ខុរប្បេន ឆិន្នាយ អម្ពបិណ្ឌិយា សព្ពានិ អម្ពានិ ភូមិយំ បតន្តិ, ឯវំ អនិច្ចសញ្ញាញាណេន កិលេសានំ មូលភូតាយ អវិជ្ជាយ ឆិន្នាយ សព្ពកិលេសា សមុគ្ឃាតំ គច្ឆន្តីតិ, ឥទំ ឱបម្មសំសន្ទនំ។

កូដង្គមាតិ កូដំ គច្ឆន្តិ។ **កូដនិន្នា**តិ កូដំ បវិសនភាវេន កូដេ និន្នា។ **កូដសមោសរណា**តិ កូដេ សមោសរិត្វា ឋិតា។ ឥធាបិ កូដំ វិយ អនិច្ចសញ្ញា, គោបានសិយោ វិយ ចតុភូមកកុសលធម្មា, យថា សព្ពគោបានសីនំ កូដំ អគ្គំ, ឯវំ កុសលធម្មានំ អនិច្ចសញ្ញា អគ្គា។ ននុ ច អនិច្ចសញ្ញា លោកិយា, សា លោកិយកុសលានំ តាវ អគ្គំ ហោតុ, លោកុត្តរានំ កថំ អគ្គន្តិ? តេសម្បិ បដិលាភករណត្ថេន អគ្គន្តិ វេទិតព្ពា។ ឥមិនា ឧបាយេន សព្ពាសុ ឧបមាសុ ឱបម្មសំសន្ទនំ វេទិតព្ពំ។ បុរិមាហិ បនេត្ថ តីហិ អនិច្ចសញ្ញាយ កិច្ចំ, បច្ឆិមាហិ ពលន្តិ។ ទសមំ។

បុប្ផវគ្គោ ទសមោ។

មជ្ឈិមបណ្ណាសកោ សមត្តោ។

១១. អន្តវគ្គោ

១. អន្តសុត្តវណ្ណនា

១០៣. អន្តវគ្គស្ស បឋមេ **អន្តា**តិ កោដ្ឋាសា។ ឥទំ សុត្តំ ចតុសច្ចវសេន បញ្ចក្ខន្ធេ យោជេត្វា **អន្តោ**តិ វចនេន ពុជ្ឈនកានំ អជ្ឈាសយវសេន វុត្តំ។ បឋមំ។

២-៣. ទុក្ខសុត្តាទិវណ្ណនា

១០៤-១០៥. ទុតិយម្បិ បញ្ចក្ខន្ធេ ចតុសច្ចវសេន យោជេត្វា **ទុក្ខ**ន្តិ ពុជ្ឈនកានំ អជ្ឈាសយេន កថិតំ។ តតិយម្បិ តថេវ **សក្កាយោ**តិ ពុជ្ឈនកានំ អជ្ឈាសយេន កថិតំ។ ទុតិយតតិយានិ។

៤. បរិញ្ញេយ្យសុត្តវណ្ណនា

១០៦. ចតុត្ថេ **បរិញ្ញេយ្យេ**តិ បរិជានិតព្ពេ សមតិក្កមិតព្ពេ។ **បរិញ្ញ**ន្តិ សមតិក្កមំ។ **បរិញ្ញាតាវិ**ន្តិ តាយ បរិញ្ញាយ បរិជានិត្វា សមតិក្កមិត្វា ឋិតំ។ **រាគក្ខយោ**តិអាទីហិ និព្ពានំ ទស្សិតំ។ ចតុត្ថំ។

៥-១០. សមណសុត្តាទិវណ្ណនា

១០៧-១១២. បញ្ចមាទីសុ ចតូសុ ចត្តារិ សច្ចានិ កថិតានិ។ នវមទសមេសុ កិលេសប្បហានន្តិ។ បញ្ចមាទីនិ។

អន្តវគ្គោ ឯកាទសមោ។

១២. ធម្មកថិកវគ្គោ

១-២. អវិជ្ជាសុត្តាទិវណ្ណនា

១១៣-១១៤. ធម្មកថិកវគ្គស្ស បឋមេ **ឯត្តាវតា ច អវិជ្ជាគតោ ហោតី**តិ យាវតា ឥមាយ ចតូសុ សច្ចេសុ អញ្ញាណភូតាយ អវិជ្ជាយ សមន្នាគតោ, ឯត្តាវតា អវិជ្ជាគតោ ហោតីតិ អត្ថោ។ ទុតិយេបិ ឯសេវ នយោ។ បឋមទុតិយានិ។

៣. ធម្មកថិកសុត្តវណ្ណនា

១១៥. តតិយេ បឋមេន ធម្មកថិកោ, ទុតិយេន សេខភូមិ, តតិយេន អសេខភូមីតិ ឯវំ ធម្មកថិកំ បុច្ឆិតេន វិសេសេត្វា ទ្វេ ភូមិយោ កថិតា។ តតិយំ។

៤. ទុតិយធម្មកថិកសុត្តវណ្ណនា

១១៦. ចតុត្ថេ តិស្សន្នម្បិ បុច្ឆានំ តីណិ វិស្សជ្ជនានិ កថិតានិ។ ចតុត្ថំ។

៥-៩. ពន្ធនសុត្តាទិវណ្ណនា

១១៧-១២១. បញ្ចមេ **អតីរទស្សី**តិ តីរំ វុច្ចតិ វដ្ដំ, តំ ន បស្សតិ។ **អបារទស្សី**តិ បារំ វុច្ចតិ និព្ពានំ, តំ ន បស្សតិ។ **ពន្ធោ**តិ កិលេសពន្ធនេន ពន្ធោ ហុត្វា ជីយតិ ច មីយតិ ច អស្មា លោកា បរំ លោកំ គច្ឆតីតិ។ ឥមស្មិំ សុត្តេ វដ្ដទុក្ខំ កថិតន្តិ។ ឆដ្ឋាទីនិ ឧត្តានត្ថានេវ។ បញ្ចមាទីនិ។

១០. សីលវន្តសុត្តវណ្ណនា

១២២. ទសមេ **អនិច្ចតោ**តិអាទីសុ ហុត្វា អភាវាការេន **អនិច្ចតោ,** បដិបីឡនាការេន **ទុក្ខតោ,** អាពាធដ្ឋេន **រោគតោ,** អន្តោទោសដ្ឋេន **គណ្ឌតោ,** តេសំ តេសំ គណ្ឌានំ បច្ចយភាវេន វា ខណនដ្ឋេន វា **សល្លតោ** ទុក្ខដ្ឋេន **អឃតោ,** វិសភាគមហាភូតសមុដ្ឋានអាពាធបច្ចយដ្ឋេន **អាពាធតោ,** អសកដ្ឋេន **បរតោ,** បលុជ្ជនដ្ឋេន **បលោកតោ** , សត្តសុញ្ញតដ្ឋេន **សុញ្ញតោ,** អត្តាភាវេន **អនត្តតោ**។ ឯវមេត្ថ “អនិច្ចតោ បលោកតោ”តិ ទ្វីហិ បទេហិ អនិច្ចមនសិការោ, “សុញ្ញតោ អនត្តតោ”តិ ទ្វីហិ អនត្តមនសិការោ, សេសេហិ ទុក្ខមនសិការោ វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។ ទសមំ។

១១. សុតវន្តសុត្តវណ្ណនា

១២៣. តថា ឯកាទសមេ។ ទសមស្មិញ្ហិ “សីលវតា”តិ ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ វុត្តំ, ឥធ **សុតវតា**តិ កម្មដ្ឋានសុតំ ឥទមេវ នានាករណំ។ ឯកាទសមំ។

១២-១៣. កប្បសុត្តាទិវណ្ណនា

១២៤-១២៥. ទ្វាទសមតេរសមានិ រាហុលោវាទសទិសានេវាតិ។ ទ្វាទសមតេរសមានិ។

ធម្មកថិកវគ្គោ ទ្វាទសមោ។

១៣. អវិជ្ជាវគ្គោ

១-១០. សមុទយធម្មសុត្តាទិវណ្ណនា

១២៦-១៣៥. អវិជ្ជាវគ្គោ ឧត្តានត្ថោវ។ ឥមស្មិញ្ហិ វគ្គេ សព្ពសុត្តេសុ ចតុសច្ចមេវ កថិតំ។

អវិជ្ជាវគ្គោ តេរសមោ។

១៤. កុក្កុឡវគ្គោ

១-១៣. កុក្កុឡសុត្តាទិវណ្ណនា

១៣៦-១៤៩. កុក្កុឡវគ្គស្ស បឋមេ **កុក្កុឡន្តិ** សន្តត្តំ អាទិត្តំ ឆារិករាសី វិយ មហាបរិឡាហំ។ ឥមស្មិំ សុត្តេ ទុក្ខលក្ខណំ កថិតំ, សេសេសុ អនិច្ចលក្ខណាទីនិ។ សព្ពានិ ចេតានិ បាដិយេក្កំ បុគ្គលជ្ឈាសយេន កថិតានីតិ។

កុក្កុឡវគ្គោ ចុទ្ទសមោ។

១៥. ទិដ្ឋិវគ្គោ

១-៩. អជ្ឈត្តសុត្តាទិវណ្ណនា

១៥០-១៥៨. ទិដ្ឋិវគ្គស្ស បឋមេ **កឹ ឧបាទាយាតិ** កឹ បដិច្ច។ ទុតិយេ **កឹ អភិនិវិស្សាតិ** កឹ អភិនិវិសិត្វា, បច្ចយំ កត្វាតិ អត្ថោ។ តតិយាទីសុ **ទិដ្ឋីតិ**អាទីនិ បុគ្គលជ្ឈាសយេន វុត្តានិ។ បឋមាទីនិ។

១០. អានន្ទសុត្តវណ្ណនា

១៥៩. ទសមេ **ឧបសង្កមីតិ** អញ្ញោ ភិក្ខុ បញ្ចក្ខន្ធកម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា យុញ្ជិត្វា ឃដេត្វា អរហត្តំ បត្វា សត្ថុ សន្តិកេ អញ្ញំ ព្យាករោន្តេ ទិស្វា “អហម្បិ បញ្ចក្ខន្ធកម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា យុញ្ជន្តោ ឃដេន្តោ, អរហត្តំ បត្វា អញ្ញំ ព្យាករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឧបសង្កមិ។ សត្ថា បន អត្តនោ ធរមានកាលេ ថេរស្ស ឧបរិមគ្គត្តយវជ្ឈានំ កិលេសានំ បហានំ អបស្សន្តោបិ “ឥមស្ស ចិត្តំ គណ្ហិស្សាមី”តិ កថេសិ។ តស្សាបិ ឯកំ ទ្វេ វារេ មនសិ កត្វាវ ពុទ្ធុបដ្ឋានវេលា ជាតាតិ គន្តព្ពំ ហោតិ។ ឥតិស្ស ចិត្តំ សម្បហំសមានោ វិមុត្តិបរិបាចនីយធម្មេវ សោ កម្មដ្ឋានានុយោគោ ជាតោតិ។ ទសមំ។

ទិដ្ឋិវគ្គោ បន្នរសមោ។

ឧបរិបណ្ណាសកោ សមត្តោ។

ខន្ធសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. រាធសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គោ

១. មារសុត្តវណ្ណនា

១៦០. រាធសំយុត្តស្ស បឋមេ **មារោ វា អស្សា**តិ មរណំ វា ភវេយ្យ។ **មារេតា វា**តិ មារេតព្ពោ វា។ **យោ វា បន មីយតី**តិ យោ វា បន មរតិ។ **និព្ពិទត្ថ**ន្តិ និព្ពិទាញាណត្ថំ។ **និព្ពានត្ថា**តិ ផលវិមុត្តិ នាមេសា អនុបាទា និព្ពានត្ថាតិ អត្ថោ។ **អច្ចយាសី**តិ អតិក្កន្តោសិ។ **និព្ពានោគធ**ន្តិ និព្ពានេ បតិដ្ឋិតំ។ ឥទំ មគ្គព្រហ្មចរិយំ នាម និព្ពានព្ភន្តរេ វុស្សតិ, ន និព្ពានំ អតិក្កមិត្វាតិ អត្ថោ។ **និព្ពានបរិយោសាន**ន្តិ និព្ពានំ អស្ស បរិយោសានំ, និប្ផត្តិ និដ្ឋាតិ អត្ថោ។ បឋមំ។

២-១០. សត្តសុត្តាទិវណ្ណនា

១៦១-១៦៩. ទុតិយេ **សត្តោ សត្តោ**តិ លគ្គបុច្ឆា។ **តត្រ សត្តោ តត្រ វិសត្តោ**តិ តត្រ លគ្គោ តត្រ វិលគ្គោ។ **បំសាគារកេហី**តិ បំសុឃរកេហិ។ **កេឡាយន្តី**តិ កីឡន្តិ។ **ធនាយន្តី**តិ ធនំ វិយ មញ្ញន្តិ។ **មមាយន្តី**តិ “មម ឥទំ, មម ឥទ”ន្តិ មមត្តំ ករោន្តិ, អញ្ញស្ស ផុសិតុម្បិ ន ទេន្តិ។ **វិកីឡនិយំ ករោន្តី**តិ “និដ្ឋិតា កីឡា”តិ តេ ភិន្ទមានា កីឡាវិគមំ ករោន្តិ។ តតិយេ **ភវនេត្តី**តិ ភវរជ្ជុ។ ចតុត្ថំ ឧត្តានមេវ។ បញ្ចមាទីសុ ចតូសុ ចត្តារិ សច្ចានិ កថិតានិ, ទ្វីសុ កិលេសប្បហានន្តិ។ ទុតិយាទីនិ។

បឋមោ វគ្គោ។

២. ទុតិយវគ្គោ

១-១២. មារសុត្តាទិវណ្ណនា

១៧០-១៨១. ទុតិយវគ្គស្ស បឋមេ **មារោ, មារោ**តិ មរណំ បុច្ឆតិ។ យស្មា បន រូបាទិវិនិមុត្តំ មរណំ នាម នត្ថិ, តេនស្ស ភគវា **រូបំ ខោ, រាធ, មារោ**តិអាទិមាហ ។ ទុតិយេ **មារធម្មោ**តិ មរណធម្មោ។ ឯតេនុបាយេន សព្ពត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោតិ។

ទុតិយោ វគ្គោ។

៣-៤. អាយាចនវគ្គាទិ

១-១១. មារាទិសុត្តឯកាទសកវណ្ណនា

១៨២-២០៥. តតោ បរំ ឧត្តានត្ថមេវ។ អយញ្ហិ រាធត្ថេរោ បដិភានិយត្ថេរោ នាម។ តថាគតស្ស ឥមំ ថេរំ ទិស្វា សុខុមំ ការណំ ឧបដ្ឋាតិ។ តេនស្ស ភគវា នានានយេហិ ធម្មំ ទេសេតិ។ ឯវំ ឥមស្មិំ រាធសំយុត្តេ អាទិតោ ទ្វេ វគ្គា បុច្ឆាវសេន ទេសិតា, តតិយោ អាយាចនេន, ចតុត្ថោ ឧបនិសិន្នកកថាវសេន។ សកលម្បិ បនេតំ រាធសំយុត្តំ ថេរស្ស វិមុត្តិបរិបាចនីយធម្មវសេនេវ គហិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

រាធសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ទិដ្ឋិសំយុត្តំ

១. សោតាបត្តិវគ្គោ

១. វាតសុត្តវណ្ណនា

២០៦. ទិដ្ឋិសំយុត្តេ **ន វាតា វាយន្តី**តិអាទីសុ ឯវំ កិរ តេសំ ទិដ្ឋិ – “យេបិ ឯតេ រុក្ខសាខាទីនិ ភញ្ជន្តា វាតា វាយន្តិ, ន ឯតេ វាតា, វាតលេសោ នាមេសោ, វាតោ បន ឯសិកត្ថម្ភោ វិយ បព្ពតកូដំ វិយ ច ឋិតោ។ តថា យាបិ ឯតា តិណកដ្ឋាទីនិ វហន្តិយោ នទិយោ សន្ទន្តិ, ន ឯត្ថ ឧទកំ សន្ទតិ, ឧទកលេសោ នាមេស, ឧទកំ បន ឯសិកត្ថម្ភោ វិយ បព្ពតកូដំ វិយ ច ឋិតំ។ យាបិមា គព្ភិនិយោ វិជាយន្តីតិ ច វុច្ចន្តិ, កិញ្ចាបិ តា មិលាតុទរា ហោន្តិ, គព្ភោ បន ន និក្ខមតិ, គព្ភលេសោ នាមេសោ, គព្ភោ បន ឯសិកត្ថម្ភោ វិយ បព្ពតកូដំ វិយ ច ឋិតោ។ យេបិ ឯតេ ចន្ទិមសូរិយា ឧទេន្តិ វា អបេន្តិ វា, នេវ តេ ឧទេន្តិ ន អបេន្តិ, ចន្ទិមសូរិយលេសោ នាមេស, ចន្ទិមសូរិយា បន ឯសិកត្ថម្ភោ វិយ បព្ពតកូដំ វិយ ច ឋិតា”តិ។

២-៤. ឯតំមមសុត្តាទិវណ្ណនា

២០៧-២០៩. **ទិដ្ឋ**ន្តិអាទីសុ **ទិដ្ឋំ** រូបាយតនំ។ **សុតំ** សទ្ទាយតនំ។ **មុតំ** គន្ធាយតនំ រសាយតនំ ផោដ្ឋព្ពាយតនំ។ តញ្ហិ បត្វា គហេតព្ពតោ មុតន្តិ ច វុត្តំ។ អវសេសានិ សត្តាយតនានិ **វិញ្ញាតំ** នាម។ **បត្ត**ន្តិ បរិយេសិត្វា វា អបរិយេសិត្វា វា បត្តំ។ **បរិយេសិត**ន្តិ បត្តំ វា អបត្តំ វា បរិយេសិតំ។ **អនុវិចរិតំ មនសា**តិ ចិត្តេន អនុសញ្ចរិតំ។ លោកស្មិញ្ហិ បរិយេសិត្វា បត្តម្បិ អត្ថិ, បរិយេសិត្វា នោបត្តម្បិ, អបរិយេសិត្វា បត្តម្បិ, អបរិយេសិត្វា នោបត្តម្បិ។ តត្ថ បរិយេសិត្វា បត្តំ បត្តំ នាម, បរិយេសិត្វា នោបត្តំ បរិយេសិតំ នាម ។ អបរិយេសិត្វា បត្តញ្ច អបរិយេសិត្វា នោបត្តញ្ច មនសានុវិចរិតំ នាម។ អថ វា បរិយេសិត្វា បត្តម្បិ អបរិយេសិត្វា បត្តម្បិ បត្តដ្ឋេន បត្តំ នាម, បរិយេសិត្វា នោបត្តមេវ បរិយេសិតំ នាម, អបរិយេសិត្វា នោបត្តំ មនសានុវិចរិតំ នាម។ សព្ពំ វា ឯតំ មនសា អនុវិចរិតមេវ។

៥. នត្ថិទិន្នសុត្តវណ្ណនា

២១០. **នត្ថិ ទិន្ន**ន្តិអាទីសុ **នត្ថិ ទិន្ន**ន្តិ ទិន្នស្ស ផលាភាវំ សន្ធាយ វទន្តិ។ **យិដ្ឋំ** វុច្ចតិ មហាយាគោ។ **ហុត**ន្តិ បហេណកសក្ការោ អធិប្បេតោ។ តម្បិ ឧភយំ ផលាភាវមេវ សន្ធាយ បដិក្ខិបន្តិ។ **សុកតទុក្កដាន**ន្តិ សុកតទុក្កតានំ, កុសលាកុសលានន្តិ អត្ថោ។ **ផលំ វិបាកោ**តិ យំ ផលន្តិ វា វិបាកោតិ វា វុច្ចតិ, តំ នត្ថីតិ វទន្តិ។ **នត្ថិ អយំ លោកោ**តិ បរលោកេ ឋិតស្ស អយំ លោកោ នត្ថិ។ **នត្ថិ បរោ លោកោ**តិ ឥធ លោកេ ឋិតស្សបិ បរោ លោកោ នត្ថិ, សព្ពេ តត្ថ តត្ថេវ ឧច្ឆិជ្ជន្តីតិ ទស្សេន្តិ។ **នត្ថិ មាតា នត្ថិ បិតា**តិ តេសុ សម្មាបដិបត្តិមិច្ឆាបដិបត្តីនំ ផលាភាវវសេន វទន្តិ។ **នត្ថិ សត្តា ឱបបាតិកា**តិ ចវិត្វា ឧប្បជ្ជនកសត្តា នាម នត្ថីតិ វទន្តិ។ **នត្ថិ លោកេ សមណព្រាហ្មណា**តិ លោកេ សម្មាបដិបន្នា សមណព្រាហ្មណា នាម នត្ថីតិ វទន្តិ។

ចាតុមហាភូតិកោតិ ចតុមហាភូតមយោ។ **បថវី បថវីកាយ**ន្តិ អជ្ឈត្តិកា បថវីធាតុ ពាហិរំ បថវីធាតុំ។ **អនុបេតី**តិ អនុយាតិ។ **អនុបគច្ឆតី**តិ តស្សេវ វេវចនំ, អនុគច្ឆតីតិបិ អត្ថោ។ ឧភយេនាបិ ឧបេតិ ឧបគច្ឆតីតិ ទស្សេន្តិ។ **អាបា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ឥន្ទ្រិយានី**តិ មនច្ឆដ្ឋានិ ឥន្ទ្រិយានិ។ **សង្កមន្តី**តិ អាកាសំ បក្ខន្ទន្តិ។ **អាសន្ទិបញ្ចមា**តិ និបន្នមញ្ចេន បញ្ចមា, មញ្ចោ ចេវ, ចត្តារោ មញ្ចបាទេ គហេត្វា ឋិតា ចត្តារោ បុរិសា ចាតិ អត្ថោ។ **យាវ អាឡាហនា**តិ យាវ សុសានា។ **បទានី**តិ “អយំ ឯវំ សីលវា អហោសិ, ឯវំ ទុស្សីលោ”តិអាទិនា នយេន បវត្តានិ គុណាគុណបទានិ។ សរីរមេវ វា ឯត្ថ បទានីតិ អធិប្បេតំ។ **កាបោតកានី**តិ កបោតកវណ្ណានិ, បារាវតបក្ខវណ្ណានីតិ អត្ថោ។ **ភស្សន្តា**តិ ភស្មន្តា។ អយមេវ វា បាឡិ។ **អាហុតិយោ**តិ យំ បហេណកសក្ការាទិភេទំ ទិន្នទានំ, សព្ពំ តំ ឆារិកាវសានមេវ ហោតិ, ន តតោ បរំ ផលទាយកំ ហុត្វា គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ **ទត្តុបញ្ញត្ត**ន្តិ ទត្តូហិ ពាលមនុស្សេហិ បញ្ញត្តំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ពាលេហិ អពុទ្ធីហិ បញ្ញត្តមិទំ ទានំ, ន បណ្ឌិតេហិ។ ពាលា ទេន្តិ, បណ្ឌិតា គណ្ហន្តីតិ ទស្សេន្តិ។

៦. ករោតោសុត្តវណ្ណនា

២១១. ករោតោតិ សហត្ថា ករោន្តស្ស។ **ការយតោ**តិ អាណត្តិយា ការេន្តស្ស។ **ឆិន្ទតោ**តិ បរេសំ ហត្ថាទីនិ ឆិន្ទន្តស្ស។ **ឆេទាបយតោ**តិ បរេហិ ឆេទាបេន្តស្ស។ **បចតោ**តិ ទណ្ឌេន បីឡេន្តស្ស។ **បចាបយតោ**តិ បរេហិ ទណ្ឌាទិនា បីឡាបេន្តស្ស។ **សោចតោ សោចាបយតោ**តិ បរស្ស ភណ្ឌហរណាទីហិ សោកំ សយំ ករោន្តស្សាបិ បរេហិ ការេន្តស្សាបិ។ **កិលមតោ កិលមាបយតោ**តិ អាហារុបច្ឆេទពន្ធនាគារបវេសនាទីហិ សយំ កិលមេន្តស្សបិ បរេហិ កិលមាបេន្តស្សបិ។ **ផន្ទតោ ផន្ទាបយតោ**តិ បរំ ផន្ទន្តំ ផន្ទនកាលេ សយម្បិ ផន្ទតោ បរេម្បិ ផន្ទាបយតោ។ **បាណមតិបាតយតោ**តិ បាណំ ហនន្តស្សបិ ហនាបេន្តស្សបិ។ ឯវំ សព្ពត្ថ ករណការាបនវសេនេវ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

សន្ធិន្តិ ឃរសន្ធឹ។ **និល្លោប**ន្តិ មហាវិលោបំ។ **ឯកាគារិក**ន្តិ ឯកមេវ ឃរំ បរិវារេត្វា វិលុម្បនំ។ **បរិបន្ថេ តិដ្ឋតោ**តិ អាគតាគតានំ អច្ឆិន្ទនត្ថំ មគ្គេ តិដ្ឋតោ។ **ករោតោ ន ករីយតិ បាប**ន្តិ យំកិញ្ចិ បាបំ ករោមីតិ សញ្ញាយ ករោតោបិ បាបំ ន ករីយតិ, នត្ថិ បាបំ។ សត្ថា បន ករោមាតិ ឯវំសញ្ញិនោ ហោន្តីតិ ទីបេន្តិ។ **ខុរបរិយន្តេនា**តិ ខុរនេមិនា, ខុរធារសទិសបរិយន្តេន វា។ **ឯកមំសខល**ន្តិ ឯកមំសរាសឹ។ **បុញ្ជ**ន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។ **តតោនិទាន**ន្តិ ឯកមំសខលករណនិទានំ។

ទក្ខិណន្តិ ទក្ខិណតីរេ មនុស្សា កក្ខឡា ទារុណា, តេ សន្ធាយ **ហនន្តោ**តិអាទិ វុត្តំ។ **ឧត្តរ**ន្តិ ឧត្តរតីរេ សទ្ធា ហោន្តិ បសន្នា ពុទ្ធមាមកា ធម្មមាមកា សង្ឃមាមកា, តេ សន្ធាយ **ទទន្តោ**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **យជន្តោ**តិ មហាយាគំ ករោន្តោ។ **ទមេនា**តិ ឥន្ទ្រិយទមេន ឧបោសថកម្មេន។ **សំយមេនា**តិ សីលសំយមេន។ **សច្ចវជ្ជេនា**តិ សច្ចវចនេន។ **អាគមោ**តិ អាគមនំ, បវត្តីតិ អត្ថោ។ សព្ពថាបិ បាបបុញ្ញានំ កិរិយមេវ បដិក្ខិបន្តិ។

៧. ហេតុសុត្តវណ្ណនា

២១២. នត្ថិ ហេតុ នត្ថិ បច្ចយោតិ ឯត្ថ **បច្ចយោ**តិ ហេតុវេវចនមេវ។ ឧភយេនាបិ វិជ្ជមានមេវ កាយទុច្ចរិតាទីនំ សំកិលេសបច្ចយំ, កាយសុចរិតាទីនញ្ច វិសុទ្ធិបច្ចយំ បដិក្ខិបន្តិ។ **នត្ថិ ពល**ន្តិ យម្ហិ អត្តនោ ពលេ បតិដ្ឋិតា ឥមេ សត្តា ទេវត្តម្បិ មារត្តម្បិ ព្រហ្មត្តម្បិ សាវកពោធិម្បិ បច្ចេកពោធិម្បិ សព្ពញ្ញុតម្បិ បាបុណន្តិ, តំ ពលំ បដិក្ខិបន្តិ។ **នត្ថិ វីរិយ**ន្តិអាទីនិ សព្ពានិ អញ្ញមញ្ញវេវចនានេវ។ “ឥទំ នោ វីរិយេន, ឥទំ បុរិសថាមេន, ឥទំ បុរិសបរក្កមេន បត្ត”ន្តិ, ឯវំ បវត្តវចនបដិក្ខេបករណវសេន បនេតានិ វិសុំ អាទិយន្តិ។

សព្ពេ សត្តាតិ ឱដ្ឋគោណគទ្រភាទយោ អនវសេសេ បរិគ្គណ្ហន្តិ។ **សព្ពេ បាណា**តិ ឯកិន្ទ្រិយោ បាណោ, ទ្វិន្ទ្រិយោ បាណោតិអាទិវសេន វទន្តិ។ **សព្ពេ ភូតា**តិ អណ្ឌកោសវត្ថិកោសេសុ ភូតេ សន្ធាយ វទន្តិ។ **សព្ពេ ជីវា**តិ សាលិយវគោធុមាទយោ សន្ធាយ វទន្តិ។ តេសុ ហិ តេ វិរុហនភាវេន ជីវសញ្ញិនោ។ **អវសា អពលា អវីរិយា**តិ តេសំ អត្តនោ វសោ វា ពលំ វា វីរិយំ វា នត្ថិ។ **និយតិសង្គតិភាវបរិណតា**តិ ឯត្ថ **និយតី**តិ និយតតា។ **សង្គតី**តិ ឆន្នំ អភិជាតីនំ តត្ថ តត្ថ គមនំ។ **ភាវោ**តិ សភាវោយេវ។ ឯវំ និយតិយា ច សង្គតិយា ច ភាវេន ច បរិណតា នានប្បការតំ បត្តា។ យេន ហិ យថា ភវិតព្ពំ, សោ តថេវ ភវតិ។ យេន ន ភវិតព្ពំ, សោ ន ភវតីតិ ទស្សេន្តិ។ **ឆស្វេវាភិជាតីសូ**តិ ឆសុ ឯវ អភិជាតីសុ ឋត្វា សុខញ្ច ទុក្ខញ្ច បដិសំវេទេន្តិ, អញ្ញា សុខទុក្ខភូមិ នត្ថីតិ ទស្សេន្តិ។

៨-១០. មហាទិដ្ឋិសុត្តាទិវណ្ណនា

២១៣-២១៥. អកដាតិ អកតា។ **អកដវិធា**តិ អកតវិធានា, “ឯវំ ករោហី”តិ កេនចិ ការិតាបិ ន ហោន្តីតិ អត្ថោ។ **អនិម្មិតា**តិ ឥទ្ធិយាបិ ន និម្មិតា។ **អនិម្មាតា**តិ អនិម្មាបិតា។ “អនិម្មិតព្ពា”តិបិ បាឋោ, ន និម្មិតព្ពាតិ អត្ថោ។ **វញ្ឈា**តិ វញ្ឈបសុវញ្ឈតាលាទយោ វិយ អផលា កស្សចិ អជនកា។ បព្ពតកូដំ វិយ ឋិតាតិ **កូដដ្ឋា**។ ឯសិកដ្ឋាយិនោ វិយ ហុត្វា ឋិតាតិ **ឯសិកដ្ឋាយិដ្ឋិតា**, យថា សុនិខាតោ ឯសិកត្ថម្ភោ និច្ចលោ តិដ្ឋតិ, ឯវំ ឋិតាតិ អត្ថោ។ **ន ឥញ្ជន្តី**តិ ឯសិកត្ថម្ភោ វិយ ឋិតត្តា ន ចលន្តិ។ **ន វិបរិណមន្តី**តិ បកតឹ ន វិជហន្តិ។ **ន អញ្ញមញ្ញំ ព្យាពាធេន្តី**តិ អញ្ញមញ្ញំ ន ឧបហនន្តិ។ **នាល**ន្តិ ន សមត្ថា។ **បឋវីកាយោ**តិអាទីសុ បឋវីយេវ បឋវីកាយោ, បឋវីសមូហោ វា។ **សត្តន្នំត្វេវ កាយាន**ន្តិ យថា មុគ្គរាសិអាទីសុ បហដំ សត្ថំ មុគ្គរាសិអាទីនំ អន្តរេនេវ បវិសតិ, ឯវំ សត្តន្នំ កាយានំ អន្តរេន ឆិទ្ទេន វិវរេន សត្ថំ បវិសតិ។ តត្ថ “អហំ ឥមំ ជីវិតា វោរោបេមី”តិ កេវលំ សញ្ញាមត្តមេវ ហោតីតិ ទស្សេន្តិ។

យោនិបមុខសតសហស្សានីតិ បមុខយោនីនំ ឧត្តមយោនីនំ ចុទ្ទសសតសហស្សានិ អញ្ញានិ ច សដ្ឋិសតានិ អញ្ញានិ ច ឆសតានិ **បញ្ច ច កម្មុនោ សតានី**តិ បញ្ចកម្មសតានិ ចាតិ កេវលំ តក្កមត្តកេន និរត្ថកទិដ្ឋិំ ទីបេន្តិ។ **បញ្ច ច កម្មានិ តីណិ ច កម្មានី**តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ កេចិ បនាហុ “បញ្ច កម្មានីតិ

បញ្ចិន្ទ្រិយវសេន គណ្ហន្តិ, តីណីតិ កាយកម្មាទិវសេនា”តិ។ **កម្មេ ច អឌ្ឍកម្មេ ចា**តិ ឯត្ថ បនស្ស កាយកម្មវចីកម្មានិ កម្មន្តិ លទ្ធិ, មនោកម្មំ ឧបឌ្ឍកម្មន្តិ។ **ទ្វដ្ឋិបដិបទា**តិ ទ្វាសដ្ឋិបដិបទាតិ វទន្តិ។ **ទ្វដ្ឋន្តរកប្បា**តិ ឯកស្មឹ កប្បេ ចតុសដ្ឋិ អន្តរកប្បា នាម ហោន្តិ, អយំ បន អញ្ញេ ទ្វេ អជានន្តោ ឯវមាហ។

ឆឡាភិជាតិយោតិ កណ្ហាភិជាតិ នីលាភិជាតិ លោហិតាភិជាតិ ហលិទ្ទាភិជាតិ សុក្កាភិជាតិ បរមសុក្កាភិជាតីតិ ឥមា ឆ អភិជាតិយោ វទន្តិ។ តត្ថ ឱរព្ភិកា សូករិកា សាកុណិកា មាគវិកា លុទ្ទា មច្ឆឃាតកា ចោរា ចោរឃាតកា ពន្ធនាគារិកា, យេ វា បនញ្ញេបិ កេចិ កុរូរកម្មន្តា, អយំ កណ្ហាភិជាតីតិ វទន្តិ។ ភិក្ខូ នីលាភិជាតីតិ វទន្តិ។ តេ កិរ ចតូសុ បច្ចយេសុ កណ្ដកេ បក្ខិបិត្វា ខាទន្តិ, “ភិក្ខូ ច កណ្ដកវុត្តិកា”តិ (អ. និ. ៦.៥៧) អយំ ហិស្ស បាឡិ ឯវ។ អថ វា កណ្ដកវុត្តិកា ឯវ នាម ឯកេ បព្ពជិតាតិ វទន្តិ។ លោហិតាភិជាតិ នាម និគណ្ឋា ឯកសាដកាតិ វទន្តិ។ ឥមេ កិរ បុរិមេហិ ទ្វីហិ បណ្ឌរតរា។ គិហី ឱទាតវសនា អចេលកសាវកា ហលិទ្ទាភិជាតីតិ វទន្តិ។ ឯវំ អត្តនោ បច្ចយទាយកេ និគណ្ឋេហិបិ ជេដ្ឋកតរេ ករោន្តិ។ អាជីវកា អាជីវិនិយោ អយំ សុក្កាភិជាតីតិ វទន្តិ។ តេ កិរ បុរិមេហិ ចតូហិ បណ្ឌរតរា ។ នន្ទោ វច្ឆោ, កិសោ សំកិច្ចោ, មក្ខលិ គោសាលោ បរមសុក្កាភិជាតីតិ វទន្តិ។ តេ កិរ សព្ពេហិ បណ្ឌរតរា។

អដ្ឋ បុរិសភូមិយោតិ មន្ទភូមិ ខិឌ្ឌាភូមិ វីមំសកភូមិ ឧជុគតភូមិ សេខភូមិ សមណភូមិ ជាននភូមិ បន្នភូមីតិ ឥមា អដ្ឋ បុរិសភូមិយោតិ វទន្តិ។ តត្ថ ជាតទិវសតោ បដ្ឋាយ សត្ត ទិវសេ សម្ពាធដ្ឋានតោ និក្ខន្តត្តា សត្តា មន្ទា ហោន្តិ មោមូហា, អយំ មន្ទភូមីតិ វទន្តិ។ យេ បន ទុគ្គតិតោ អាគតា ហោន្តិ, តេ អភិណ្ហំ រោទន្តិ ចេវ វិរវន្តិ ច, សុគតិតោ អាគតា តំ អនុស្សរិត្វា អនុស្សរិត្វា ហសន្តិ, អយំ ខិឌ្ឌាភូមិ នាម។ មាតាបិតូនំ ហត្ថំ វា បាទំ វា មញ្ចំ វា បីឋំ វា គហេត្វា ភូមិយំ បទនិក្ខិបនំ វីមំសកភូមិ នាម។ បទសា គន្តុំ សមត្ថកាលោ ឧជុគតភូមិ នាម។ សិប្បានិ សិក្ខនកាលោ សេខភូមិ នាម។ ឃរា និក្ខម្ម បព្ពជនកាលោ សមណភូមិ នាម។ អាចរិយំ សេវិត្វា ជាននកាលោ ជាននភូមិ នាម។ “ភិក្ខុ ច បន្នកោ ជិនោ ន កិញ្ចិ អាហា”តិ ឯវំ អលាភឹ សមណំ បន្នភូមីតិ វទន្តិ។

ឯកូនបញ្ញាស អាជីវកសតេតិ ឯកូនបញ្ញាស អាជីវវុត្តិសតានិ។ **បរិព្ពាជកសតេ**តិ បរិព្ពាជកបព្ពជ្ជាសតានិ។ **នាគវាសសតេ**តិ នាគមណ្ឌលសតានិ។ **វីសេ ឥន្ទ្រិយសតេ**តិ វីស ឥន្ទ្រិយសតានិ។ **តឹសេ និរយសតេ**តិ តឹស និរយសតានិ។ **រជោធាតុយោ**តិ រជឱកិរណដ្ឋានានិ។ ហត្ថបិដ្ឋិបាទបិដ្ឋាទីនិ សន្ធាយ វទតិ។ **សត្ត សញ្ញីគព្ភា**តិ ឱដ្ឋគោណគទ្រភអជបសុមិគមហឹសេ សន្ធាយ វទតិ។ **សត្ត អសញ្ញីគព្ភា**តិ សាលិយវគោធុមមុគ្គកង្គុវរកកុទ្រូសកេ សន្ធាយ វទតិ។ **និគណ្ឋិគព្ភា**តិ គណ្ឋិម្ហិ ជាតគព្ភា, ឧច្ឆុវេឡុនឡាទយោ សន្ធាយ វទតិ។ **សត្ត ទេវា**តិ ពហូ ទេវា, សោ បន សត្តាតិ វទតិ។ មនុស្សាបិ អនន្តា, សោ សត្តាតិ វទតិ។ **សត្ត បេសាចា**តិ បិសាចា មហន្តមហន្តា, សត្តាតិ វទតិ។ **សរា**តិ មហាសរា។ កណ្ណមុណ្ឌ-រថការ-អនោតត្ត-សីហប្បបាត-ឆទ្ទន្ត-មុចលិន្ទ-កុណាលទហេ គហេត្វា វទតិ។

បវុដាតិ គណ្ឋិកា។ **បបាតា**តិ មហាបបាតា។ **បបាតសតានី**តិ ខុទ្ទកបបាតសតានិ។ **សុបិនា**តិ មហាសុបិនា។ **សុបិនសតានី**តិ ខុទ្ទកសុបិនសតានិ។ **មហាកប្បិនោ**តិ មហាកប្បានំ។ ឯត្ថ ឯកម្ហា មហាសរា វស្សសតេ វស្សសតេ កុសគ្គេន ឯកំ ឧទកពិន្ទុំ នីហរិត្វា សត្តក្ខត្តុំ តម្ហិ សរេ និរុទកេ កតេ ឯកោ មហាកប្បោតិ វទតិ។ ឯវរូបានំ មហាកប្បានំ ចតុរាសីតិសតសហស្សានិ ខេបេត្វា ពាលេ ច បណ្ឌិតេ ច ទុក្ខស្សន្តំ ករោន្តីតិ អយមស្ស លទ្ធិ។ បណ្ឌិតោបិ កិរ អន្តរាវិសុជ្ឈិតុំ ន សក្កោតិ, ពាលោបិ តតោ ឧទ្ធំ ន គច្ឆតិ។

សីលេន វាតិ អចេលកសីលេន វា អញ្ញេន វា យេន កេនចិ។ **វតេនា**តិ តាទិសេនេវ វតេន។ **តបេនា**តិ តបោកម្មេន។ **អបរិបក្កំ បរិបាចេតិ** នាម យោ “អហំ បណ្ឌិតោ”តិ អន្តរា វិសុជ្ឈតិ។ **បរិបក្កំ ផុស្ស ផុស្ស ព្យន្តីករោតិ** នាម យោ “អហំ ពាលោ”តិ វុត្តបរិមាណកាលំ អតិក្កមិត្វា យាតិ។ **ហេវំ នត្ថី**តិ ឯវំ នត្ថិ។ តញ្ហិ ឧភយម្បិ ន សក្កា កាតុន្តិ ទីបេតិ។ **ទោណមិតេ**តិ ទោណេន មិតំ វិយ។ **សុខទុក្ខេ**តិ សុខទុក្ខំ។ **បរិយន្តកតេ**តិ វុត្តបរិមាណេន កាលេន កតបរិយន្តោ។ **នត្ថិ ហាយនវឌ្ឍនេ**តិ នត្ថិ ហាយនវឌ្ឍនានិ, ន សំសារោ បណ្ឌិតស្ស ហាយតិ, ន ពាលស្ស វឌ្ឍតីតិ អត្ថោ។ **ឧក្កំសាវកំសេ**តិ ឧក្កំសាវកំសា។ ហាយនវឌ្ឍនានមេវេតំ វេវចនំ។ ឥទានិ តមត្ថំ ឧបមាយ សាធេន្តោ **សេយ្យថាបិ នាមា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សុត្តគុឡេ**តិ វេឋេត្វា កតសុត្តគុឡេ។ **និព្ពេឋិយមានមេវ បលេតី**តិ បព្ពតេ វា រុក្ខគ្គេ វា ឋត្វា ខិត្តំ សុត្តប្បមាណេន និព្ពេឋិយមានមេវ គច្ឆតិ, សុត្តេ ខីណេ តត្ថេវ តិដ្ឋតិ, ន គច្ឆតិ ឯវមេវ ពាលា ច បណ្ឌិតា ច កាលវសេន និព្ពេឋិយមានា សុខទុក្ខំ បលេន្តិ, យថាវុត្តេន កាលេន អតិក្កមន្តីតិ ទស្សេតិ។

១១-១៨. អន្តរាសុត្តាទិវណ្ណនា

២១៦-២២៣. **អន្តវា លោកោ**តិ ឯកតោ វឌ្ឍិតនិមិត្តំ លោកោតិ គាហេន វា តក្កេន វា ឧប្បន្នទិដ្ឋិ។ **អនន្តវា**តិ សព្ពតោ វឌ្ឍិតំ អប្បមាណនិមិត្តំ លោកោតិ គាហេន វា តក្កេន វា ឧប្បន្នទិដ្ឋិ។ **តំ ជីវំ តំ សរីរ**ន្តិ ជីវញ្ច សរីរញ្ច ឯកមេវាតិ ឧប្បន្នទិដ្ឋិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។ ឥមានិ តាវ សោតាបត្តិមគ្គវសេន អដ្ឋារស វេយ្យាករណានិ ឯកំ គមនំ។

២. ទុតិយគមនាទិវគ្គវណ្ណនា

២២៤-៣០១. ទុតិយំ គមនំ ទុក្ខវសេន វុត្តំ។ តត្រាបិ អដ្ឋារសេវ វេយ្យាករណានិ, តតោ បរានិ “រូបី អត្តា ហោតី”តិអាទីនិ អដ្ឋ វេយ្យាករណានិ, តេហិ សទ្ធឹ តំ ទុតិយបេយ្យាលោតិ វុត្តោ។

តត្ថ **រូបី**តិ អារម្មណមេវ “អត្តា”តិ គហិតទិដ្ឋិ។ **អរូបី**តិ ឈានំ “អត្តា”តិ គហិតទិដ្ឋិ ។ **រូបី ច អរូបី ចា**តិ អារម្មណញ្ច ឈានញ្ច “អត្តា”តិ គហិតទិដ្ឋិ។ **នេវ រូបី នារូបី**តិ តក្កមត្តេន គហិតទិដ្ឋិ។ **ឯកន្តសុខី**តិ លាភីតក្កី ជាតិស្សរានំ ឧប្បន្នទិដ្ឋិ។ ឈានលាភិនោបិ ហិ អតីតេ ឯកន្តសុខំ អត្តភាវំ មនសិករោតោ ឯវំ ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតិ។ តក្កិនោបិ “យថា ឯតរហិ អហំ ឯកន្តសុខី, ឯវំ សម្បរាយេបិ ភវិស្សាមី”តិ ឧប្បជ្ជតិ។ ជាតិស្សរស្សបិ សត្តដ្ឋភវេ សុខិតភាវំ បស្សន្តស្ស ឯវំ ឧប្បជ្ជតិ, **ឯកន្តទុក្ខី**តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

តតិយបេយ្យាលោ អនិច្ចទុក្ខវសេន តេហិយេវ ឆព្ពីសតិយា សុត្តេហិ វុត្តោ, ចតុត្ថបេយ្យាលោ តិបរិវដ្ដវសេនាតិ។

ទិដ្ឋិសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ឱក្កន្តសំយុត្តំ

១-១០. ចក្ខុសុត្តាទិវណ្ណនា

៣០២-៣១១. ឱក្កន្តសំយុត្តេ **អធិមុច្ចតី**តិ សទ្ធាធិមោក្ខំ បដិលភតិ។ **ឱក្កន្តោ សម្មត្តនិយាម**ន្តិ បវិដ្ឋោ អរិយមគ្គំ។ **អភព្ពោ ច តាវ កាលំ កាតុ**ន្តិ ឥមិនា ឧប្បន្នេ មគ្គេ ផលស្ស អនន្តរាយតំ ទីបេតិ។ ឧប្បន្នស្មិញ្ហិ មគ្គេ ផលស្ស អន្តរាយករណំ នាម នត្ថិ។ តេនេវាហ – ‘‘អយញ្ច បុគ្គលោ សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នោ អស្ស, កប្បស្ស ច ឧឌ្ឍយ្ហនវេលា អស្ស, នេវ តាវ កប្បោ ឧឌ្ឍយ្ហេយ្យ, យាវាយំ បុគ្គលោ ន សោតាបត្តិផលំ សច្ឆិករោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ឋិតកប្បី’’តិ (បុ. ប. ១៧)។ **មត្តសោ និជ្ឈានំ ខមន្តី**តិ បមាណតោ ឱលោកនំ ខមន្តិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

ឱក្កន្តសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ឧប្បាទសំយុត្តវណ្ណនា

៣១២-៣២១. ឧប្បាទសំយុត្តេ សព្ពំ បាកដមេវ។

ឧប្បាទសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. កិលេសសំយុត្តវណ្ណនា

៣២២-៣៣១. កិលេសសំយុត្តេ **ចិត្តស្សេសោ ឧបក្កិលេសោ**តិ កតរចិត្តស្ស? ចតុភូមកចិត្តស្ស។ តេភូមកចិត្តស្ស តាវ ហោតុ, លោកុត្តរស្ស កថំ ឧបក្កិលេសោ ហោតីតិ? ឧប្បត្តិនិវារណតោ។ សោ ហិ តស្ស ឧប្បជ្ជិតុំ អប្បទានេន ឧបក្កិលេសោតិ វេទិតព្ពោ។ **នេក្ខម្មនិន្ន**ន្តិ នវលោកុត្តរធម្មនិន្នំ។ **ចិត្ត**ន្តិ សមថវិបស្សនាចិត្តំ។ **អភិញ្ញាសច្ឆិករណីយេសុ ធម្មេសូ**តិ បច្ចវេក្ខណញាណេន អភិជានិត្វា សច្ឆិកាតព្ពេសុ ឆឡភិញ្ញាធម្មេសុ, ឯកំ ធម្មំ វា គណ្ហន្តេន នេក្ខម្មន្តិ គហេតព្ពំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

កិលេសសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. សារិបុត្តសំយុត្តំ

១-៩. វិវេកជសុត្តាទិវណ្ណនា

៣៣២-៣៤០. សារិបុត្តសំយុត្តស្ស បឋមេ **ន ឯវំ ហោតីតិ** អហង្ការមមង្ការានំ បហីនត្តា ឯវំ ន ហោតិ។ ទុតិយាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ បឋមាទីនិ។

១០. សុចិមុខីសុត្តវណ្ណនា

៣៤១. ទសមេ **សុចិមុខីតិ** ឯវំនាមិកា។ **ឧបសង្កមីតិ** ថេរំ អភិរូបំ ទស្សនីយំ សុវណ្ណវណ្ណំ សមន្តបាសាទិកំ ទិស្វា “ឥមិនា សទ្ធិំ បរិហាសំ ករិស្សាមី”តិ ឧបសង្កមិ។ អថ ថេរេន តស្មិំ វចនេ បដិក្ខិត្តេ “ឥទានិស្ស វាទំ អារោបេស្សាមី”តិ មញ្ញមានា **តេន ហិ, សមណ, ឧព្ភមុខោ ភុញ្ជសីតិ** អាហ។ **ទិសាមុខោតិ** ចតុទ្ទិសាមុខោ, ចតស្សោ ទិសា ឱលោកេន្តោតិ អត្ថោ។ **វិទិសាមុខោតិ** ចតស្សោ វិទិសា ឱលោកេន្តោ។

វត្ថុវិជ្ជាតិរច្ឆានវិជ្ជាយាតិ វត្ថុវិជ្ជាសង្ខាតាយ តិរច្ឆានវិជ្ជាយ។ វត្ថុវិជ្ជា នាម លាពុវត្ថុ-កុម្ភណ្ឌវត្ថុ-មូលកវត្ថុ-អាទីនំ វត្ថូនំ ផលសម្បត្តិការណកាលជាននុបាយោ។ **មិច្ឆាជីវេន ជីវិកំ កប្បេន្តីតិ** តេនេវ វត្ថុវិជ្ជាតិរច្ឆានវិជ្ជាសង្ខាតេន មិច្ឆាជីវេន ជីវិកំ កប្បេន្តិ, តេសំ វត្ថូនំ សម្បាទនេន បសន្នេហិ មនុស្សេហិ ទិន្នេ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តា ជីវន្តីតិ អត្ថោ។ **អធោមុខាតិ** វត្ថុំ ឱលោកេត្វា ភុញ្ជមានវសេន អធោមុខា ភុញ្ជន្តិ នាម។ ឯវំ សព្ពត្ថ យោជនា កាតព្ពា។ អបិ ចេត្ថ **នក្ខត្តវិជ្ជាតិ** “អជ្ជ ឥមំ នក្ខត្តំ ឥមិនា នក្ខត្តេន គន្តព្ពំ, ឥមិនា ឥទញ្ចិទញ្ច កាតព្ព”ន្តិ ឯវំ ជាននវិជ្ជា។ **ទូតេយ្យន្តិ** ទូតកម្មំ, តេសំ តេសំ សាសនំ គហេត្វា តត្ថ តត្ថ គមនំ។ **បហិណគមនន្តិ** ឯកគាមស្មិំយេវ ឯកកុលស្ស សាសនេន អញ្ញកុលំ ឧបសង្កមនំ។ **អង្គវិជ្ជាតិ** ឥត្ថិលក្ខណបុរិសលក្ខណវសេន អង្គសម្បត្តិំ ញត្វា “តាយ អង្គសម្បត្តិយា ឥទំ នាម លព្ភតី”តិ ឯវំ ជាននវិជ្ជា។ **វិទិសាមុខាតិ** អង្គវិជ្ជា ហិ តំ តំ សរីរកោដ្ឋាសំ អារព្ភ បវត្តត្តា វិទិសាយ បវត្តា នាម, តស្មា តាយ វិជ្ជាយ ជីវិកំ កប្បេត្វា ភុញ្ជន្តា វិទិសាមុខា ភុញ្ជន្តិ នាម។ **ឯវមារោចេសីតិ** “ធម្មិកំ សមណា”តិអាទីនិ វទមានា សាសនស្ស និយ្យានិកំ គុណំ កថេសិ។ តញ្ច បរិព្ពាជិកាយ កថំ សុត្វា បញ្ចមត្តានិ កុលសតានិ សាសនេ ឱតរិំសូតិ។

សារិបុត្តសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. នាគសំយុត្តំ

១. សុទ្ធិកសុត្តវណ្ណនា

៣៤២. នាគសំយុត្តេ **អណ្ឌជា**តិ អណ្ឌេ ជាតា។ **ជលាពុជា**តិ វត្ថិកោសេ ជាតា។ **សំសេទជា**តិ សំសេទេ ជាតា។ **ឱបបាតិកា**តិ ឧបបតិត្វា វិយ ជាតា។ ឥទញ្ច បន សុត្តំ អដ្ឋុប្បត្តិយា វុត្តំ។ ភិក្ខូនញ្ហិ “កតិ នុ ខោ នាគយោនិយោ”តិ កថា ឧទបាទិ។ អថ ភគវា បុគ្គលានំ នាគយោនីហិ ឧទ្ធរណត្ថំ នាគយោនិយោ អាវិករោន្តោ ឥមំ សុត្តមាហ។

២-៥០. បណីតតរសុត្តាទិវណ្ណនា

៣៤៣-៣៩១. ទុតិយាទីសុ **វោស្សដ្ឋកាយា**តិ អហិតុណ្ឌិកបរិពុទ្ធំ អគណេត្វា វិស្សដ្ឋកាយា។ **ទ្វយការិនោ**តិ ទុវិធការិនោ, កុសលាកុសលការិនោតិ អត្ថោ។ **សចជ្ជ មយ**ន្តិ សចេ អជ្ជ មយំ។ **សហព្យតំ ឧបបជ្ជតី**តិ សហភាវំ អាបជ្ជតិ។ តត្រស្ស អកុសលំ ឧបបត្តិយា បច្ចយោ ហោតិ, កុសលំ ឧបបន្នានំ សម្បត្តិយា។ **អន្ន**ន្តិ ខាទនីយភោជនីយំ។ **បាន**ន្តិ យំកិញ្ចិ បានកំ។ **វត្ថ**ន្តិ និវាសនបារុបនំ។ **យាន**ន្តិ ឆត្តុបាហនំ អាទឹ កត្វា យំកិញ្ចិ គមនបច្ចយំ។ **មាល**ន្តិ យំកិញ្ចិ សុមនមាលាទិបុប្ផំ។ **គន្ធ**ន្តិ យំកិញ្ចិ ចន្ទនាទិគន្ធំ។ **វិលេបន**ន្តិ យំកិញ្ចិ ឆវិរាគករណំ។ **សេយ្យាវសថបទីបេយ្យ**ន្តិ មញ្ចបីឋាទិសេយ្យំ ឯកភូមិកាទិអាវសថំ វដ្ដិតេលាទិបទីបូបករណញ្ច ទេតីតិ អត្ថោ។ តេសញ្ហិ ទីឃាយុកតាយ ច វណ្ណវន្តតាយ ច សុខពហុលតាយ ច បត្ថនំ កត្វា ឥមំ ទសវិធំ ទានវត្ថុំ ទត្វា តំ សម្បត្តឹ អនុភវិតុំ តត្ថ និព្ពត្តន្តិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

នាគសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. សុបណ្ណសំយុត្តវណ្ណនា

៣៩២-៤៣៧. សុបណ្ណសំយុត្តេ បត្តានំ វណ្ណវន្តតាយ គរុឡា **សុបណ្ណា**តិ វុត្តា។ ឥធាបិ បឋមសុត្តំ បុរិមនយេនេវ អដ្ឋុប្បត្តិយំ វុត្តំ។ **ហរន្តី**តិ ឧទ្ធរន្តិ។ ឧទ្ធរមានា ច បន តេ អត្តនា ហីនេ វា សមេ វា ឧទ្ធរិតុំ សក្កោន្តិ, ន អត្តនា បណីតតរេ។ សត្តវិធា ហិ អនុទ្ធរណីយនាគា នាម បណីតតរា កម្ពលស្សតរា ធតរដ្ឋា សត្តសីទន្តរវាសិនោ បថវិដ្ឋកា បព្ពតដ្ឋកា វិមានដ្ឋកាតិ។ តត្រ អណ្ឌជាទីនំ ជលាពុជាទយោ បណីតតរា , តេ តេហិ អនុទ្ធរណីយា។ កម្ពលស្សតរា បន នាគសេនាបតិនោ, តេ យត្ថ កត្ថចិ ទិស្វា យោ កោចិ សុបណ្ណោ ឧទ្ធរិតុំ ន សក្កោតិ។ ធតរដ្ឋា បន នាគរាជានោ, តេបិ កោចិ ឧទ្ធរិតុំ ន សក្កោតិ។ យេ បន សត្តសីទន្តរេ មហាសមុទ្ទេ វសន្តិ, តេ យស្មា កត្ថចិ វិកម្បនំ កាតុំ ន សក្កា, តស្មា កោចិ ឧទ្ធរិតុំ ន សក្កោតិ។ បថវិដ្ឋកាទីនំ និលីយនោកាសោ អត្ថិ, តស្មា តេបិ ឧទ្ធរិតុំ ន សក្កោតិ។ យេ បន មហាសមុទ្ទេ ឩមិបិដ្ឋេ វសន្តិ, តេ យោ កោចិ សមោ វា បណីតតរោ វា សុបណ្ណោ ឧទ្ធរិតុំ សក្កោតិ។ សេសំ នាគសំយុត្តេ វុត្តនយមេវាតិ។

សុបណ្ណសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. គន្ធព្ពកាយសំយុត្តវណ្ណនា

៤៣៨-៥៤៩. គន្ធព្ពកាយសំយុត្តេ **មូលគន្ធេ អធិវត្ថា**តិ យស្ស រុក្ខស្ស មូលេ គន្ធោ អត្ថិ, តំ និស្សាយ និព្ពត្តា។ សោ ហិ សកលោបិ រុក្ខោ តេសំ ឧបកប្បតិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **គន្ធគន្ធេ**តិ មូលាទិគន្ធានំ គន្ធេ។ យស្ស ហិ រុក្ខស្ស សព្ពេសម្បិ មូលាទីនំ គន្ធោ អត្ថិ, សោ ឥធ គន្ធោ នាម។ តស្ស គន្ធស្ស គន្ធេ, តស្មិំ អធិវត្ថា។ ឥធ មូលាទីនិ សព្ពានិ តេសំយេវ ឧបកប្បន្តិ។ **សោ ទាតា ហោតិ មូលគន្ធាន**ន្តិ សោ កាឡានុសារិកាទីនំ មូលគន្ធានំ ទាតា ហោតិ។ ឯវំ សព្ពបទេសុ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឯវញ្ហិ សរិក្ខទានម្បិ ទត្វា បត្ថនំ បបេន្តិ, អសរិក្ខទានម្បិ។ តំ ទស្សេតុំ **សោ អន្នំ ទេតី**តិអាទិ ទសវិធំ ទានវត្ថុ វុត្តំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

គន្ធព្ពកាយសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. វលាហកសំយុត្តវណ្ណនា

៥៥០-៦០៦. វលាហកសំយុត្តេ **វលាហកកាយិកា**តិ វលាហកនាមកេ ទេវកាយេ ឧប្បន្នា អាកាសចារិកទេវា។ **សីតវលាហកា**តិ សីតករណវលាហកា។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ចេតោបណិធិមន្វាយា**តិ ចិត្តដ្ឋបនំ អាគម្ម។ **សីតំ ហោតី**តិ យំ វស្សានេ វា ហេមន្តេ វា សីតំ ហោតិ, តំ ឧតុសមុដ្ឋានមេវ។ យំ បន សីតេបិ អតិសីតំ, គិម្ហេ ច ឧប្បន្នំ សីតំ, តំ ទេវតានុភាវេន និព្ពត្តំ សីតំ នាម។ **ឧណ្ហំ ហោតី**តិ យំ គិម្ហានេ ឧណ្ហំ, តំ ឧតុសមុដ្ឋានិកំ បាកតិកមេវ។ យំ បន ឧណ្ហេបិ អតិឧណ្ហំ, សីតកាលេ ច ឧប្បន្នំ ឧណ្ហំ, តំ ទេវតានុភាវេន និព្ពត្តំ ឧណ្ហំ នាម។ **អព្ភំ ហោតី**តិ អព្ភមណ្ឌបោ ហោតិ។ ឥធាបិ យំ វស្សានេ ច សិសិរេ ច អព្ភំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ ឧតុសមុដ្ឋានិកំ បាកតិកមេវ។ យំ បន អព្ភេយេវ អតិអព្ភំ, សត្តសត្តាហម្បិ ចន្ទសូរិយេ ឆាទេត្វា ឯកន្ធការំ ករោតិ, យញ្ច ចិត្តវេសាខមាសេសុ អព្ភំ, តំ ទេវតានុភាវេន ឧប្បន្នំ អព្ភំ នាម។ **វាតោ ហោតី**តិ យោ តស្មិំ តស្មិំ ឧតុម្ហិ ឧត្តរទក្ខិណាទិបកតិវាតោ ហោតិ, អយំ ឧតុសមុដ្ឋានោវ។ យោបិ បន រុក្ខក្ខន្ធាទិបទាលនោ អតិវាតោ នាម អត្ថិ, អយញ្ចេវ, យោ ច អញ្ញោបិ អកាលវាតោ, អយំ ទេវតានុភាវនិព្ពត្តោ នាម។ **ទេវោ វស្សតី**តិ យំ វស្សិកេ ចត្តារោ មាសេ វស្សំ, តំ ឧតុសមុដ្ឋានមេវ។ យំ បន វស្សេយេវ អតិវស្សំ, យញ្ច ចិត្តវេសាខមាសេសុ វស្សំ, តំ ទេវតានុភាវនិព្ពត្តំ នាម។

តត្រិទំ វត្ថុ – ឯកោ កិរ វស្សវលាហកទេវបុត្តោ តលកូដកវាសិ ខីណាសវត្ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ ថេរោ ‘‘កោសិ ត្វ’’ន្តិ បុច្ឆិ។ ‘‘អហំ, ភន្តេ, វស្សវលាហកទេវបុត្តោ’’តិ។ ‘‘តុម្ហាកំ កិរ ចិត្តេន ទេវោ វស្សតី’’តិ? ‘‘អាម, ភន្តេ’’តិ។ ‘‘បស្សិតុកាមា មយ’’ន្តិ ។ ‘‘តេមិស្សថ, ភន្តេ’’តិ។ ‘‘មេឃសីសំ វា គជ្ជិតំ វា ន បញ្ញាយតិ, កថំ តេមិស្សាមា’’តិ? ‘‘ភន្តេ, អម្ហាកំចិត្តេន ទេវោ វស្សតិ, តុម្ហេ បណ្ណសាលំ បវិសថា’’តិ ។ ‘‘សាធុ ទេវបុត្តា’’តិ សោ បាទេ ធោវិត្វា បណ្ណសាលំ បាវិសិ។ ទេវបុត្តោ តស្មិំ បវិសន្តេយេវ ឯកំ គីតំ គាយិត្វា ហត្ថំ ឧក្ខិបិ។ សមន្តា តិយោជនដ្ឋានំ ឯកមេឃំ អហោសិ។ ថេរោ អទ្ធតិន្តោ បណ្ណសាលំ បវិដ្ឋោតិ។ អបិច ទេវោ នាមេស អដ្ឋហិ ការណេហិ វស្សតិ នាគានុភាវេន សុបណ្ណានុភាវេន ទេវតានុភាវេន សច្ចកិរិយាយ ឧតុសមុដ្ឋានេន មារាវដ្តនេន ឥទ្ធិពលេន វិនាសមេឃេនាតិ។

វលាហកសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. វច្ឆគោត្តសំយុត្តវណ្ណនា

៦០៧-៦៦១. វច្ឆគោត្តសំយុត្តេ **អញ្ញាណា**តិ អញ្ញាណេន។ ឯវំ សព្ពបទេសុ ករណវសេនេវ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ សព្ពានិ ចេតានិ អញ្ញមញ្ញវេវចនានេវាតិ។ ឥមស្មិញ្ច បន សំយុត្តេ ឯកាទស សុត្តានិ បញ្ចបញ្ញាស វេយ្យាករណានីតិ វេទិតព្ពានិ។

វច្ឆគោត្តសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣. ឈានសំយុត្តំ

១. សមាធិមូលកសមាបត្តិសុត្តវណ្ណនា

៦៦២. ឈានសំយុត្តស្ស បឋមេ **សមាធិកុសលោ**តិ បឋមំ ឈានំ បញ្ចង្គិកំ ទុតិយំ តិវង្គិកន្តិ ឯវំ អង្គវវត្ថាន កុសលោ។ **ន សមាធិស្មិំ សមាបត្តិកុសលោ**តិ ចិត្តំ ហាសេត្វា កល្លំ កត្វា ឈានំ សមាបជ្ជិតុំ ន សក្កោតិ។ ឥមិនា នយេន សេសបទានិបិ វេទិតព្ពានិ។

២-៥៥. សមាធិមូលកឋិតិសុត្តាទិវណ្ណនា

៦៦៣-៧១៦. ទុតិយាទីសុ **ន សមាធិស្មិំ ឋិតិកុសលោ**តិ ឈានំ ឋបេតុំ អកុសលោ, សត្តដ្ឋអច្ឆរាមត្តំ ឈានំ ឋបេតុំ ន សក្កោតិ។ **ន សមាធិស្មិំ វុដ្ឋានកុសលោ**តិ ឈានតោ វុដ្ឋាតុំ អកុសលោ, យថាបរិច្ឆេទេន វុដ្ឋាតុំ ន សក្កោតិ។ **ន សមាធិស្មិំ កល្លិតកុសលោ**តិ ចិត្តំ ហាសេត្វា កល្លំ កាតុំ អកុសលោ។ **ន សមាធិស្មិំ អារម្មណកុសលោ**តិ កសិណារម្មណេសុ អកុសលោ។ **ន សមាធិស្មិំ គោចរកុសលោ**តិ កម្មដ្ឋានគោចរេ ចេវ ភិក្ខាចារគោចរេ ច អកុសលោ។ **ន សមាធិស្មិំ អភិនីហារកុសលោ**តិ កម្មដ្ឋានំ អភិនីហរិតុំ អកុសលោ។ **ន សមាធិស្មិំ សក្កច្ចការី**តិ ឈានំ អប្បេតុំ សក្កច្ចការី ន ហោតិ។ **ន សមាធិស្មិំ សាតច្ចការី**តិ ឈានប្បនាយ សតតការី ន ហោតិ, កទាចិទេវ ករោតិ។ **ន សមាធិស្មិំ សប្បាយការី**តិ សមាធិស្ស សប្បាយេ ឧបការកធម្មេ បូរេតុំ ន សក្កោតិ។ តតោ បរំ សមាបត្តិអាទីហិ បទេហិ យោជេត្វា ចតុក្កា វុត្តា។ តេសំ អត្ថោ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ សកលំ បនេត្ថ ឈានសំយុត្តំ លោកិយជ្ឈានវសេនេវ កថិតន្តិ។

ឈានសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ខន្ធវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ ទុតិយោ ភាគោ។